

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

V 927

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

JAC. CHRISTOPHORI BECKII

SS. TH. D. & PROF.

FUNDAMENTA

THEOLOGICÆ

NATURALIS

&

REVELATÆ.

*Pl. Vener. Salihino a.
c. l.*

AZ 6841

(1)

BASILEÆ,

Apud EMANUELEM THURNEYSSEN. 1757.

www.libtool.com.cn

R003113662

Don 51414

CHRISTIANO LECTORI

S. in Christo !

Non inutilem me suscipere laborem,
cum partem eorum, quæ Audito-
ribus meis tradidi, ac porro, quamdiu
Deo placuerit, tradam, in compendium
missam, publicæ luci expono, facile in-
telliges, Amice Lector! Sic enim &
ipsi, qui me docentem audiverunt ac
audiunt, repetere facilius audita, ac
altius menti insigere poterunt, & ce-
teri cognoscent, quibus armis nostros
Discipulos instruere studeamus, ad in-
credulitatem & impietatem debellandam,
veritatemque cœlestem & probandam
& defendendam. Erunt, quibus forte
brevia hæc videbuntur. Sed isti, si
me norunt, scient, me verborum
quam

PRÆFATIO.

quam nonnulli facundiam esse putant, nunquam amasse. Itaque si quid explicavi, ut putem, attentum Lectorem atque Auditorem capere posse; sique id idoneo argumento uno, aut forte altero, comprobavi; ad alia transire soleo. Porro, cum hæc sit veluti οὐαγγοφία mearum de hac quidem Theologiae parte Prælectionum; patet ea & uberius exposita coram, & in posterum, si voluerit Deus & vivemus, exponenda esse. Usus sum Libris optimis, quos partim indicavi, partim inter docendum indicabo. Fieri etiam potest, ut nonnullorum, quibus quasi innutritus eram, verba aliquando mea fecerim. Id eo factum est, quod melius visum fuit cum optimis loqui, quam inepte balbutire. Vale. Dabam BASILEÆ, mense Martio Anni 1757.

PROLE-

www.libtool.com.cn

Prolegomena,
De variis Methodis S. Theolo-
giam tradendi.

I.

Uum primum a. 1744
post obitum Viri exi-
mii, JOHANNIS
GRYNÆI, SS.
Theologiæ Doctoris
& Professoris Cel. ad

Provinciam publice docendi S. Theolo-
giam vocarer ; nihil antiquius habui,
quam ut optimam Methodum, qua id fie-
ret, deligerem. Itaque jam tum Præle-
ctionem inauguralem in frequenti Acade-
miæ Panegyri habiturus, de eo argumento
potissimum dicere institui. Cumque an-
tiquitus is, qui inter S. Theologiæ apud
nos Professores tertium locum obtinet,
A dicatur

dicatur *Locorum Communium* & *Controversiarum* Professor; animadverteram, ante me ex eadem Cathedra multos jam de modo *Controversias* Religionis tractandi egisse, in iisque Celeb. SAM. WERENFELSIUM, cuius de hoc argumento *Orazio* Opusculorum novæ edit. T. I. p. 322. reperitur; nec non V. C. JOH. GRYNÆUM, Opusc. p. 150. Putavi rectius me facturum, si de *Methodis* *Locos Communes theologicos* explicandi quædam disquirerem. Eorum, quæ tum dixi summam nunc *Prolegomenorum* loco huic præmittam opusculo.

2. *Locorum Communium* appellatio a Philosophis ad Theologos dimanavit. Eo nomine intelliguntur Capita quædam, seu ut Ictorum verbo utar, *Tituli*, in quos universa doctrina, quæ tractatur, distribui solet. Alio tamen modo Dialectici veteres atque Rhetores, ac utriusque generis Princeps *Aristoteles*; *τόπων* seu *Locos* nominarunt Sedes argumentorum, unde rei cujuscunque explicatio atque probatio peti posset. Hunc inde morem non Græci tantum multi, sed & Latini, ut *Cicero*, *Quintilianus*, ceteri; dein *Peripatetici* & *Scholastici*, genti hæc pariter & spuria *Aristotelis* proles; studiose retinuerunt, & suis Auditoribus inculcarunt.

3. Hac

3. Hac docendi ratione successu temporis ita abusi sunt homines, ut in doctrinarum suarum explicatione & probatione, non apte & dilerte expressis cogitationibus suis; sed vocabulis & terminis, ut vocantur, *technicis* tantum uterentur, quibus alio atque alio modo compositis ludebant potius, quam diserebant. Unde sapientiores, absurditate rei animadversa, aliter primum *Dialecticam*, dein ceteras Philosophiæ disciplinas (nam ad has quoque illa pestis pervaserat) tractare coeperunt.

4. Sicut interim Philosophiam obsederat obscuritas illa & fictorum vocabulorum caligo; ita & Theologiam tantum non penitus corruperat. Nescio nempe quo pacto semper contigerit, ut S. Litterarum simplicissimam, & vulgo etiam rudiori planissimam veritatem, homines male feriat ad Methodum philosophicam suarum quique ætatum & Sectarum accommodare ausi sint. Sed hæc postea.

5. Cum ergo tandem illud *terminorum* artificium, sicut a Philosophis, ita & a Theologis repudiaretur: mansit tamen vetusta appellatio, qua olim distinguebantur Capita hujus disciplinæ, ut etiam nunc *Loci*, seu *Loci Communes*, tradi dicantur, cum doctrinæ Theologicæ in certas Classes distributæ, & utcunque connexæ

explicantur. Ceterum ab alijs id, quod apud nos *Locorum Communium* nomine venit, quatenus hi a *Controversiis* distinguuntur, *Theologia dogmatica*, eademque *thetica* seu *positiva* appellatur: *dogmatica* scilicet, quoniam dogmata seu doctrinas S. Scripturæ exponit, & comprobat; quemadmodum illa, quæ mores Christiani hominis format, *Theologia practica* seu *moralis* est: *Thetica* vero f. *positiva* dicitur, quia expositione & probatione doctrinarum contenta, refutandos errores oppositos *antiethetica*, quam alij *Elenchticam*, &, ut videtur mihi, qui Bella, imprimis sacra, aut potius de rebus sacris pugnas, non amo, minus commode, *polemicam* dixerunt.

6. Si jam de *Methodis Locos Communes*, seu *Theologiam dogmaticam* tractandi propius agendum est; primum omnium observamus, neque V. neque N. T. sacros Scriptores Methodo aliqua in docendo artificiali usos esse. Habemus in *Libris Mosaicis* Corpus aliquod *Legum sacrarum*, & veluti *Juris divini Codicem*: sed haudquaquam secundum regulas *Methodi* ullius ab hominibus excogitatae dispositum. Quodlibet *Legum* genus, non tam prout cum alijs connectitur, quam pro re nata & occasione sic ferente traditur: ita ut quæ ad eandem *Classem* per-

tinent,

tinent, plerumque in diversissimis locis sint quærenda.

7. Eadem ratio est **Scriptorum Prophe-**
ticorum Apostolicorumque, quibus do-
 ctrinæ haud ita traduntur, ut quæ ad hanc
 partem pertinent, hoc in loco, quæ ad
 aliam, in alio omnia exponantur. Ipse
 divinus Servator noster, numquid usquam
 systematico ordine docuisse reperitur?
 Sumite exempli loco Concionem illam,
 quam in Evangeliiis habemus, uberrimam;
 apud Matth. V: VI. & VII. & apud Luc.
 brevius C. VI. Quum sanctissima item-
 que sapientissima præcepta morum ibi tra-
 dantur, quæ nunquam satis legi & animo
 considerari possunt; frustra tamen is la-
 borare deprehendetur, qui systematicum
 in iis ordinem quærat. Idem de dogma-
 tibus seu doctrinis fidei censendum omnes
 attenti Lectores Evangeliorum facile ju-
 dicabunt.

8. Dum hæc dico, erunt fortassis, qui
 cogitent, nævum hunc esse illorum Do-
 cëtorum, quod sine methodo scripserint,
 docuerintque: hinc confusionem illis ob-
 jicient, quæ ingenia hominum haud me-
 diocriter offendat. Sed, si æqui volunt:
 esse rerum æstimatores, tempora scriben-
 tium, eorumque scopum distinguunt. Ne-
 que enim eadem methodus, quæ in do-

cendo nunc versantibus placet, olim quoque hominibus placebat; iis præsertim, qui ante omnia methodi artificia excogitata, & hominibus Legum inviolabilium loco præscripta, vixerunt. Neque rectius facit is, qui Scriptores sacros reprehendat, ob Methodi ab hodie usitatis rationibus diversæ usum; quam ille, qui *Abrahamo* Patriarchæ vitio verteret, quod hospites umbra potius arboris patulæ, quam porticibus longis, aut triclinio, quod purpura auroque multo ceterisque rebus, quas luxuria postmodum reperit, ornatum esset, exceperit.

9. Quid quod gravis est causa, cur systematica Methodo abstineant sacri illi Doctores, si vel maxime nostro hoc artificioso & methodico sæculo viverent? Hæc vero est illa causa, quod artificialis Methodus, utcunque claritatis & evidentiae mathematicæ nomine interdum celebretur; nimis tamen remota est a communi hujus vitæ usu & consuetudine, quam ut omnium hominum captui possit accommodari. Qui enim ea Methodo erudiuntur, multo exercitio assuefieri debent, ut tali se cogitationum dispositioni accommodent, & Philosophum docentem sequi possint. Quotusquisque nostrum, qui omnem ætatem partim in discendo, partim

tim in docendo exegimus, in utroque laboris genere non frequentissimum & attentionis & memoriæ defectum sentit, omnia reliqua sæpe impediētem ac sufflaminantem? Quid igitur futurum existimamus, si salutaris Evangelii doctrina ab ipso Servatore nostro, ejusque discipulis, ad modum hodiernæ Philosophiæ, methodice tradita fuisset? Nonne opifices, agricolæ, ceterique, qui alia omnia agunt, quam ut scientiis addiscendis vacare possint, omni rerum necessariarum cognitione fraudarentur; quibus tamen ad salutem perducendis haud minus studet Optimus Maximus Deus?

10. Familiari ergo potius, & quotidiana Methodo opus erat in genere humano instituendo; si modo hæc Methodus dici potest, quæ pro re nata, & ex fortuita quasi occasione necessaria tradit præcepta. Quam profecto docendi rationem antiquissimi etiam Græcorum Philosophi secuti reperiuntur. Ubi enim *Pythagoras*, ubi *Socrates*, ubi *Plato*, ubi *Cicero*, ubi *Seneca* systema Philosophiæ moralis confecisse leguntur, quos tamen egregia de moribus disseruisse constat, neque minus utilia, quamvis dialogistica potius & populari, quam artificioso modo sua tradiderunt? Hunc enim & usui suorum temporum &

captui hominum accommodatum esse videbant.

11. Doctrina ergo Theologica haud invenitur ordine systematico in S. Codice disposita; sed per partes hinc inde dispersa. Unde sedulus S. Litterarum Lector omnes hos Libros diligenter pervolvit, neque ullum legit Caput, ubi non inveniat complura ad *doctrinam*, quae est *secundum pietatem*, utilia. Hanc ob causam recte creditur, convenientissimam esse S. Theologiam docendi rationem, si Libri sacri Studiosis sedulo exponantur, quos ipsi dein Concionibus populo Christiano, cum ad id vocati fuerint, explicare debeant.

12. Et hanc quidem docendi rationem reperimus antiquos Patres seu Ecclesiae Christianae doctores adhibuisse. Haud facile inveniemus ante Saeculum VIII. post Chr. N. aliquod Opus, quod Systemati Theologiae ullo modo simile sit. Hoc autem tempore *Johannes Damascenus* in Oriente primus tale quid composuit, quem ut antesignanum alii deinceps sunt secuti.

13. Insecuto enim tempore in Occidente eruditorum quidam Sententias Patrum antiquiorum colligere, & in certa Capita distribuere coeperunt. Hinc *Systema Theologiae* enatum est, non ex S. Scriptura, sed
ex

ex Scriptis hominum, utcunque piorum doctorumque, excerptum. Quapropter institutum in se non malum, eventum tamen pessimum habuit. S. Scripturam, unicū salutaris doctrinæ fontem, negligentes paullatim homines, rivulos istos sectabantur; & primum quidem Patrum quorundam Scripta evolventes, postea & hæc reliquerunt, suisque *Sententiarum Libris* sese involvebant; imprimis postquam *Petrus Lombardus*, ceterique scholastica Theologiæ Patriarchæ capita extulerunt.

14. Hæc est igitur vera origo *Theologiæ systematicæ*, non adeo, ut videtis, laudabilis. Interim ad finem usque Sæculi XV. non alia discendi docendique ratione utebantur, mala malis cumulantes, & obscuris subtilitatibus omnia corrumpentes. Cum vero studia Litterarum emendari, & a quisquiliis otiosorum hominum purgari inciperent, animadverti etiam cœpit Theologiæ systematicæ corruptio. Quapropter ex istis Scholasticorum paludibus extrahere homines, & partim ad saniorum & antiquiorum Patrum Libros, partim ad S. Scripturam ipsam revocare studebant illi, quorum animo melior sententia sedebat. Quo in genere, ut alios taceam, *Desiderii Erasmi* potissimum scripta & labores multum profuerunt. Ille enim non modo su-

A 5

per-

perstitutionem suorum temporum, & Monachorum ineptias, itemque Scholasticorum inutilia, absurda & sæpe impia commenta false risit: Sed & græcorum latinorumque Patrum Libros edendo atque celebrando, ipsum denique S. Novi Testamenti Codicem græcum, antea eruditissimis quoque ignotum, in lucem protrahendo, in latinum vertendo sermonem, Adnotationibus atque Paraphrasi elegantissima illustrando, ostendit, quid unius hominis opera efficere divina adspirante Providentia atque Benignitate possit.

15. Secuta dein felicissima Sacrorum per varias Europæ partes emendatio, novam etiam faciem *Theologiæ systematicæ* conciliavit. Facile intelligebant homines docti eorum temporum, haud prorsus abjiciendam esse illam docendi discendique rationem, quæ ordine systematico procedens capita doctrinæ sacræ utcunque inter se connectit. Interim emendatione opus esse apparebat.

16. Ante omnia certum est, ita traditam fuisse aliquandiu S. Theologiam, seu potius quancunque disciplinam, eo nomine falso insignitam, ut eorum tantum hominum haberetur ratio, qui per omnem vitam illis subtilitatibus immorari, atque adeo etiam immori deberent. Ceterorum, quos

quos vel hujus vitæ necessitas, vel Studio-
rum varietas alio avocabat, ratio nulla ha-
bebatur. Ita neque Populus Christianus
instituebatur, neque alii ad ejus institutio-
nem parabantur: ipsique Theologiæ Con-
secranei ea, quæ discebant, scholæ tantum,
non vitæ discebant.

17. Huic malo ut medelam adferrent
illi homines, quibus ad Ecclesiæ emenda-
tionem Deus uti voluit, duplicem adhi-
buerunt rationem; quarum altera Plebi
Christianæ, altera futuris ejus Doctoribus
accommodatior esset. Priorem docendi
modum exemplo Veterum *Catechesin* vo-
cabant, qua ea Religionis Christianæ Ca-
pita, quæ magis necessaria illis tempori-
bus videbantur, simplicius & erotematische
pertractabantur, ut populus, & juniores
potissimum, ea ediscere possent. Sic *Lu-
therum*, sic *Oecolampadium*, sic *Calvinum*, sic
alios, ejus generis libellos conscripisse
scimus, quibus catechetica methòdo ju-
ventus in christiana Religione erudiretur.
Alteram rationem paullo uberius & accu-
ratius docendi illos juvenes, quibus postea
doctoribus uteretur Ecclesia, addiderunt
eodem tempore partim iidem, partim alii
Viri pii doctique.

18. *Phil. Melancthon* certe, *Locos Commu-
nes* edendo, haud alium sibi scopum pro-
posuit,

posuit, quam ut Summam exhiberet doctrinæ sacrae, cui perdiscendæ studiosa juvenis operam daret. Eum dein alii ex Germanis; Chemnitius, Gerhardus, secuti. Neque suis defuerunt Helvetii, Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, Calvinus, alii, quorum scripta nihil ex antiquis illis Scholasticorum tenebris, quas Pontificii plerique ad hoc usque tempus retinuerunt, sibi adhærere patiuntur. Ipsæ Joh. Calvini Institutiones Relig. Christ., quæ hodie a multis haudquaquam pro suo merito æstimantur, si duriores excipias nonnullas locutiones, quas fervidum Viri ingenium ipsi non minus, ac Luthero, aliisque ejus ætatis Theologis, expressit; tanta eruditione, facundia, perspicuitate doctrinam sacram exponunt, ut mirum non sit, illis temporibus, quibus Liber in lucem prodiit, judicatum fuisse præstantissimum, nec indignum, cujus elogium sequenti disticho comprehenderetur:

*Præter Apostolicas post Christi tempora chartas;
Huic peperere Libro sæcula nulla parem.*

Utrum vero istud elogium hodierno adhuc die Libro Calvini conveniat, id quidem non difficile est decernere illis, quibus nota est res litteraria theologica. Interim

terim hoc certum est, si duriores nonnullæ locutiones, & acerbæ in dissentientes invectivæ abessent, & ipsam doctrinam, & modum, eam maculo atque elegante latino sermone proponendi commodissime inde haurire posse sedulum lectorem. Gratus memini, Cel. Jac. Christophorum Iselium, Theologum ac Polyhistorum insignem, mihi adolescenti, atque ab ejus ore quotidie pendenti, cum *Corpore doctrinæ*, Zach. Ursini, has potissimum Job. Calvinii Institutiones de meliore nota commendasse.

19. Hanc sane Methodum, S. Theologiam verbis planis & in usu omnium positis explicandi, secuti sunt Theologi nostri ad initium usque Sæculi XVII. Tum demum coeperunt ex Philosophia scholastica denuo recipere terminos artificiales, quibus res planas, & cuivis obvias non illustrare, sed obscurare satagebant. Quid enim aliud possumus judicare de illa docendi ratione, quando (ut exemplo utar) *Justificationis* dogma exposituri differunt de ejus causa efficiente, προηγουμένη, προκαταρκτική, instrumentali, de Materia justificationis active & passive sumpta, ut & de ejusdem forma & fine, porro de effectibus, & aliis ejusdem farinae, quæ si scias omnia ad unguem,

unguem, non plus de *Justificatione* intelligas, quam si nescias.

20. Sicut autem in tanta litterarum & Scientiarum luce, non poterat hæc ratio diutius durare; ita paullatim faustis auspiciis ex hac caligine emergere nostri coeperunt, imprimis postquam *Renatus Cartesius* novam philosophandi rationem protulit, &, licet plurimis reclamantibus, in ple-risque scholis paullatim Cathedras occupavit. Tum enim, ut fit, Philosophiæ Cartesianæ habitum aliquo modo Theologia systematica induens, *Locos Communes*, remota terminorum metaphysicorum farragine, dilucide rursus & perspicue tractare coepit.

21. Imprimis vero *Joh. Coccejus*, Bavorum Theologus, egregiam hic Ecclesiæ operam præstitisse visus est, quod S. Theologiam Scholasticorum terminis liberavit; unde haud immerita laus illi conceditur, quod vitæ potius, quam Scholæ discendum esse demonstravit. Et hoc quidem loco non possum non commemorare incommo-dum maximum, quod scholastica S. disciplinam tractandi ratio peperit, quam aptissimo nomine *Theologiam verbalem*, seu potius *Terminologiam theologicam* dixit Vir quidam eruditus. Si quis enim hanc ad unguem edidicisset, id quidem consecutus

tus videbatur, ut in Cathedris atque Pulpitis Academicis copiose declamare, acutèque disputare posset: Ceterum cum pro Concione de rebus sacris ad populum dicens erant, cum Sacrae Litterae essent explanandae, cum doctrina salutis inculcanda; tum vero aut obmutescebat Theologus noster, aut talia proferebat, quae nonnulli admirarentur, intelligeret nemo; ut vere dici posset:

Projicit ampullas & sesquipedula verba.

Multo magis hærebat sæpius tali Systemati innutritus, cum in circulum hominum piorum deferrebat, aut familiare de Religione cum aliquo ineundum erat colloquium. Quid mirum, si in alium sibi videbatur orbem delatus; sique mutum agere auditorem debebat cerdonis alicujus, aut mulierculæ, quæ solidiorem eruditionem ex S. Litteris hauserat, quam Theologus noster ex omnibus Academiis & Bibliothecis?

22. Aliud porro est de Coccejo notandum circa *Locorum Communium* tractationem. Omnem ille sibi Theologiam proponebat, tanquam doctrinam de *Federibus Dei* cum homine, eorumque *Federum* pro diversis Ecclesiae ætatibus diversa administratione

tionem seu *Oeconomiam*. Hinc non ipse tantum *Summam doctrinæ de Fœdere*, & *testamentis Dei*; item *Oeconomiam divinam* edidit; sed & *discipuli ejus certatim* sacram doctrinam Libris comprehendentes *Oeconomiam Fœderum* inscribebant.

23. Non deerant, neque defunt hodie, quibus hæc œconomica Methodus displiceat, tum quod minus commode omnia S. Theologiæ Capita in doctrinam de Fœderibus divinis referri possint; sicut sane videtur hæc doctrina potius pars esse Sacræ Theologiæ, quam integrum ejus systema: tum imprimis ob Regulas nonnullas S. Scripturam interpretandi, quas adhibebat, non omnibus probatas, neque sane, ut existimo, temere probandas. Hinc, ut a *Joh. Coccejo*, Coccejani, sic a *Gisb. Voetio*, Voetiani dicuntur, qui vetustiori rationi inhærent; quæ nomina hodieque Batavæ Academiæ dividunt, ita ut illarum Curatores id sibi studiose agendum esse putent, ut æquis partibus utriusque generis doctores alant, atque ita utrâque Methodo, (nam de hac sola, non de rebus est dissidium) publice doceatur.

24. Sequitur ea S. Theologiam tractandi ratio, quæ nostris his temporibus frequentari maxime cœpit, & *Mathematica* seu *Scientifica* appellatur. Sunt qui *Wolfia-*
nam

nam dicant, nescio quo jure. Non enim a *Christiano Wolfio*, clarissimo Germanorum Philosopho, primum inventa est; quippe quæ antiquitate sua disciplinarum mathematicarum antiquitatem æquat: sed ad eas disciplinas traducta, de quibus hac ratione tradendis nemo fere antehac cogitaverat. Hanc vero Methodum per *definitiones, axiomata, postulata, theoremata, problemata, demonstrationes, corollaria, scholia* & alia hujusmodi, procedere, nemo ignorat. Hinc ajunt gigni *scientiam*, id est, cognitionem certam rerum per suas causas, & principia.

25. Neque sane displicet mihi hujus Methodi etiam in S. Theologia usus, si modo abusum, in quem proclivis est lapsus, caveas. Pauca igitur de ea addam observationes, quæ Studiosis, ut spero, non inutiles erunt. I. Non est credendum, hanc Methodum ideo *Scientificam* dici, quia semper certam atque infallibilem pariat veritatem. Novimus enim, nonnullos errores mathematice demonstratos esse, neque eo fecius errores haberi; & recte quidem haberi, quoniam demonstratores isti non *ἀκριβειαν* Mathematicis, imo omnibus veritatis studiosis, convenientem, sed externam tantum demonstrationum faciem secuti sunt; neque evidentiam, sed lin-

B

guam

guam tantum Mathematicorum adhibuerunt, ceterum definitionibus pro lubitu excogitatis, principiis veri speciem mentientibus, ~~too~~consequentis haudquaquam iustis, sophisticis æquivocationibus, constructum ædificium exhibent, quod arena sine calce constans tantum de fidelia Mathematicorum dealbatum est, neque ulla re, nisi splendido illo nomine injulte arrogato, itemque commoda ad pravas libidines & omnis Religionis contentum accommodatione, sese tuetur. De *Spinoza* & *Spinosistis* me loqui patet, auditores, qui colchicis venenis nocentiora dogmata demonstrationum specie, velut auro, sed adulterino obducunt.

26. II. Nemo sibi persuadeat, ante usum *scientificæ* istius Methodi ad S. Theologiam deductum, nullam fuisse rerum sacrarum scientiam; quod imperitiores fortassis existimare possent, cum videbunt, nostris demum temporibus splendidum illum *scientificæ Methodi* titulum Libris Theol. præfixum. Quemadmodum enim Methodus, qua res traditur, nihil in ipsarum rerum natura immutat; sed tantum concipiendi modum variat: Sic, quamvis non ordine Geometrarum proponeretur demonstratio, erat tamen satis apta ad mentem illustrandam pariter, & convincendam.

cendam. Neque enim *Enthusiasmo*, & cœcæ mentis persuasione; sed conceptuum, & consequentiarum evidentia nitebatur omni tempore *piorum fides*. Idque de iis verum est dogmatibus, quæ solius rationis ope demonstrari possunt, & de cæteris, quæ nonnisi præeunte Revelationis lumine indagantur. In hoc certe genere posteriore videte, quænam sit demonstrandi ratio. Explicato dogmate, de quo agitur, allegatur sententia S. Scripturæ, cuius sensus secundum sanioris Critices regulas explicatur, si opus est, indeque conclusio sponte consequitur. Sic tota demonstratio nostra unico Enthymemate includitur: *Hæc doctrina traditur in S. S. ergo &c.* Consequentia vis ex iis patet duabus propositionibus; *S. Script. est verbum Dei, hoc autem fallere nescit*: quæ vel in fronte Systematis Theol. demonstrari debuerunt, vel ut jam alibi & ab aliis demonstratæ merito supponuntur.

27. III. Observandum est, Methodum Mathematicam, si vel maxime cum externis etiam interna requisita, i. e. cum habitu etiam *ἀριθμητικῆς* mathematicam habeat, non talem esse, quæ populo possit prodesse, cuius potissimum curam habendam ratio dicat. Hi enim doctores tali ratione potissimum suos discipulos instituere debent,

bent, ut apti fiant coetui numeroſo non Philoſophorum, ſed hominum, eorumque maximam partem rudium & hebetium erudiendo. His ſimplicius res proponenda eſt, & eo modo, quo negotia quotidiana tractantur.

28. Facile hæc exponi pluribusque obſervationibus augeri poſſent, niſi temporis ratio habenda foret. Nolim vero hæc ita capi, quaſi Methodum Mathematicam penitus ex Theologia relegari velim. Haudquaquam enim ignoro, a multis eam cum maximo fructu eſſe adhibitam, & his quidem potiffimum neceſſariam temporibus, ut armis quibus nonnunquam oppugnatur veritas, eandem propugnare queamus. Exiſtimem igitur & hanc demonſtrandi rationem ſuo modo & ordine eſſe perdiſcendam: Ceterum imprimis populari & capiti multitudinis accommodatiori docendi & demonſtrandi Methodo ſtudendum.

29. Super eſt tribus verbis pandenda ea Methodus, quam *Liberius de S. Amore*, ſeu *Joh. Clericus* commendavit potiffimum in *Epistoſis Theol.*, & recentiorum nonnulli ſecuti videntur. Hanc *Historicam* appellant, quod ordinem temporum ſequitur, & a Creatione Mundi & hominis incipiens, in rebus geſtis Chriſti & Apoſtolorum deſinit, Statum Eccleſiæ, & doctrinæ formam
quavis

quavis ætate explanans. Quam quidem rationem amœnitate & cominoditate sua se commendantem, non suspectam, ut alii, habuerim, ac si anguem in herba latentem occultaret: Verum ego hoc in ista Methodo desideraverim, quod Historiam potius sacram, quam dogmata Religionis Christianæ tradit. Hoc enim est Historici officium, qui Ecclesiæ fata enarrat, ut quovis ævo & statum & doctrinam ejus in clara luce collocet, quod etiam in privatis nostris Prælectionibus, quibus Hist. S. V. & N. Testamenti tradimus, facere solemus.

30. Addam breviter, quemnam mihi constituerim ordinem, quem sequens, cum futuris auditoribus, S. Theologiæ amplissimum istum campum percurrere in animo habeam. Deo igitur benigne adjuvante statutum mihi est I. *Naturalem Theologiam* explicare, & docere, quænam videatur illa Religio, quam sana ratio dicat; ubi quidem ad generalia quædam capita omnia referens Dei existentiam & providentiam, hominis in eum officia, animæ immortalitatem, præmii & poenæ futuram retributionem comprobabo.

II. *Revelationis divinæ* in S. Scriptura exstantis, & ipsius S. S. necessitatem, veritatem, divinitatem, perfectionem, in-

**tegritatem, & usum exponens, eam ab
objectionibus incredulorum vindicabo.**

III. Sequetur doctrina S. Scripturæ,
quæ Symboli Apostolici, Sacramentorum
& Decalogi explicatione absolvetur, sic-
que & dogmaticam & moralem Theolo-
giam comprehendet.

31. Hoc faciendo duplicem potissimum utilitatem mihi spondeo. Primum quidem, quod hoc modo & credenda, & facienda, i. e. tam Fides, quam officium Christiani hominis inculcabitur; atque ita haud injustis nonnullorum querelis satisfiet, qui dicunt, nullam in Academiis Theologiæ moralis s. practicæ haberi rationem. Deinde cum in omnibus Ecclesiis, & recte quidem, mos sit, ut Symbolum Apost., doctrina de Sacramentis & Decalogus, juventuti pariter in Catechesi, & adultioribus pro concione explicentur; Auditores nostros eo aptius ad ista Munera præparabimus, si iisdem fere partibus doctrinam nostram dispertiemur, quibus eam in Ecclesiis tractari convenit; ut ita mature hunc sibi adquirant habitum illi, qui Verbum Dei publice annuntiare aliquando debent, quem in omni sua reliqua vita & conservare & perficere tenentur.

32. Non existimo igitur pluribus verbis hanc nostram Methodum esse commendandam,

dandam, quam certo scio neminem non probaturum esse, qui paullum modo rei, de qua agitur, naturam habuerit cognitam. Sicuti autem alias methodos haud reprehendo eam ob causam, quod ab hac, quam proposui, diversæ sint; ita & spero atque confido, assiduos atque attentos me habiturum esse auditores, qui perpetuo confiderent, quantum sit rei, de qua agitur, momentum.

33. Hæc est eorum, quæ tum quidem pro Cathedra a me dicta fuere, summa. Cumque ab eo tempore primas quasi lineas mearum lectionum ducerem, quas in docendo, tanquam filum ariadneum, sequeretur: Statui nunc inde natam Synopsis Fundamentorum *Theologiæ Naturalis & Revelatæ* prælo committere, ut & Auditores nostri carissimi, quibus omnis iste labor est dicatus, faciliorem habeant audita repetendi rationem; & universis ut constet, non in promissis olim nos subtitisse, sed re ipsa, quod promissum erat, pro virili præstare studuisse.

24. Minime vero supervacuum me laborem nunc quidem suscipere existimo. Nam primum quidem patet, istam partem S: Theologiæ, quæ tamen ceterarum est veluti Basis, in plerisque Compendiis ac Systematibus, si novissima quædam exci-

pias, neglectam jacuisse ad hoc usque tempus. Inde ab a. 1626. ad nostram ætatem in Scholis nostris theologicis exponebatur Studiosis S. Litterarum hominibus *Job. Wollebii* Christianæ Theologiæ Compendium, plus quam vices non Basileæ modo, sed & apud Anglos & Batavos, recusum. Hoc cum accuratissima pro temporum ratione Methodo esset dispositum, nihil tamen de *Existentia Dei*, ac ceteris ex Theologia Natur. demonstrandis capitibus habet; sed confestim ab Essentia s. Attributis Dei ex S. Scriptura illustrandis incipit. Nec aliter poterat Theologus, nulli suæ ætatis secundus, cum omnium eo tempore sententia esset, illas quæstiones inter Christianos moveri non debere, sed tanquam nemini dubias supponi. Quin etiam de *Scriptura S.* nefas existimabant, vel ad momentum dubitare, sitne a Deo inspirata. Sic *Wolleb.* cap. I. can. VII. *Quæstio, an Scriptura s. S. Biblia sint Verbum Dei? homine Christiano indigna est.* Hoc ergo animo cum essent, mirum non est, quod nec de *Religione naturali*, nec de *Veritate Relig. Christ.* nec de *S. Scriptura Θεωρεσις*, quidquam fere traderent ejus temporis Theologi.

35. Caussa fuit, quod Controversiis Christianorum, quas hi inter se agitabant plurimas, immeriti, de generalibus fidei christianæ

christianæ fundamentis haud erant solliciti, quippe quæ extra controversiæ aleam posita erant. *Hinc neque in Catechismis* ea de re agi videmus. Neque tamen aut Systemata, aut Catechismi ejus temporis sperni debent, quippe cum temporibus eorumque necessitatibus omnino essent accommodati illi Libri.

36. Nos vero in alia tempora reservavit Deus. Non de gravissimis modo Religionis Christi capitibus manent pleræque Controversiæ veteres: Sed accefferunt aliæ de primis, quibus primum omnis Religio, dein ipsa Christiana fides nititur, fundamentis, quæ nisi probe firmata habeamus, cetera omnia irrita concident. Nimirum ætas nostra protulit, ac profert eheu! novos veluti *Porphyrrios, Celsos, Julianos, Lucianos* ac similes, qui summa sidera se tangere putant, si Condito rem ipsum Siderum cœlo exturbent, atque cum S. Scriptura primam omnis Religionis principia proculcent. Hinc cum maxime res seria agitur; nec minutis quæstiunculis alii alios vexare, sed arcem salutaris veritatis tueri debent.

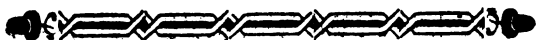
37. Ea de causa Theologiam Naturalem primam omnium tractandam, & diligenter quidem existimamus. Nec *Fanaticorum* curamus insultus, qui rationis ac faculta-

cultatum a Deo hominis menti indita-
rum neglectum pro pietate habent, nec ve-
rentur somnia sua ac deliria Spiritus S. no-
mine appellare, quem nec in ipsis esse, nec
ab iis quæri mediis ab ipso Deo propositis
videmus. Quare ab his non minus peric-
ulum sanctissimæ nostræ Religioni immi-
nere existimamus, quam ab ipsis *Atheis* aliis-
que Religionis Christianæ hostibus. Cum
isti objiciant, eam ab ratione abhorrere;
illi clamant, nos in tradenda ea rationi ni-
mium indulgere; quasi vero non λογική
λατρεία, *rationalis Religio* debeat esse nostra,
sed αλογος, *a ratione remota*; quo ipso eam
everti nemo non videt.

38. Quod superest; Deum O. M. rogo,
ut quaecunque hoc Opusculum velit Ec-
clesiæ reddere utile, atque prout animo
propositum mihi fuit, ad Gloriam suam,
& veritatis confirmationem!

CAP. I.

www.kittel.com.cn
CAP. I.

DE THEOLOGIA
IN GENERE.

§. 1. **T**heologia vox græca est, ex θεός, Deus, & λόγος, Sermo, composita. Sic ergo notat quemlibet de Deo & rebus divinis sermonem. Interim constat inter Christianos iis potissimum datum Theologi nomen, qui diligentius περὶ τοῦ Θεοῦ λόγος, de Deo Verbo, s. de Filio Dei ejusque vera Divinitate contra hæreticos differrent. Sic Johannes Ap. in Apocalypf. inscriptione, & Gregorius Nazianzenus, Theologi dicti sunt. Neque eo secius Theologi sunt dicti etiam illi, qui de Deo ac rebus divinis in universum agerent.

§. 2. Heic ergo Theologiam accipimus, pro Disciplina, quæ de Deo & rebus divinis ita agit, ut & cognitionem Dei & cultum tradat. Hinc & duas esse Theologiæ partes colligitur. Earum altera est theoretica, altera practica. Prior tradit ea, quæ ad cognoscendum Deum pertinent; estque partim dogmatica, partim elenchtica.

§. 3.

§. 3. *Dogmatica Theologia* in explicandis dogmatibus, s. doctrinis, atque probandis, *Elenctica*, in refutandis oppositis erroribus versatur. *Polemicam* nonnulli eam vocant. Quamvis autem hæc pars *theoretica* proprie ad Intellectum hominis respiciat, & cognitionem gignat; haud tamen convenit, eam in hoc subsistere. Debet enim eo tendere, ut ex dogmatibus illis & natura Cultus divini, & rationes ad eum incitantes colligantur.

§. 4. Quemadmodum ergo *theoretica* Theologiæ pars non *theoretice*, sed *practice* debet tractari: Sic & illi maxime peccant, qui *practicam* Theologiæ partem, quæ & *moralis* dicitur, non *practice*, sed *theoretice* tractant. Id illis contingit, qui sicut in *credendis*, ita in *faciendis*, intellectum tantum instituunt, de voluntate vero movenda solliciti non sunt.

§. 5. Porro seu *theoretica* seu *practica Theologia* vel est *Naturalis*, quæ per rectum usum Rationis, i. e. facultatum naturalium mentis nostræ comparatur: vel *Revelata*, quæ ex peculiari a Deo facta Revelatione hauritur. Prior quamvis pro parte Philosophiæ haud immerito habeatur; Theologi tamen eam optimo jure sibi vindicant, quippe quos in hac parte haud ἀφιλοσόφους, *Philosophia expertes*, esse convenit.

Poste-

Posterior *Christiana* dicitur, non quod solum ex Christi & Apostolorum doctrina in N. T. exposita hauritur: debet enim & V. T. adhiberi: sed quod a Judæorum, Gentilium, Mohammedanorum Theologia eo nomine discernitur.

§. 6. Sunt & alia nomina, quibus Theologiæ species quædam, s. formæ potius distinguuntur. Sic Theologia *Scholastica*, quæ a doctoribus XII. & sequentium Sæculorum exculsa, in Romano-Catholicis Scholis retinetur. Theologia *Mystica*, quæ sublimius de Deo & officiis erga eum agit. Tacemus a recentioribus adhibita nomina Theologiæ *Thetica*, quæ cum *dogmatica* eadem est; item *Symbolica*, quæ in Symbolis vel Confessionibus publicis continetur; *Theologiæ patristica*, quæ ex Scriptis Patrum hauritur; *Theologiæ Exegetica*, quam vocant doctrinam de S. Scriptura recte interpretanda, quibus addunt nonnulli *Theologiam Prophetica*, quæ in sensum Prophetiarum inquirat. Vid. J. F. Buddei *Isagoge in S. Theol.* Lipsiæ 1730. 4. edita.

§. 7. Species illæ Theologiæ non in re ipsa, sed in modo tractandi tantum differunt, exceptis iis partibus, in quibus errores traduntur, a quibus nec Scholastica, nec Mystica, nec Patristica Theologia immunis est. Quænam vero sit ante omnes alias

alias necessaria facile intelligitur. Cum enim id quod ratione discitur, omnibus hominibus commune sit; neque adeo homines esse possumus, nisi ratione utamur: liquet *Theologia Naturali* primum esse incumbendum.

§. 8. Post eam divina *Revelatio* cognoscenda. Cumque ea in *S. Scriptura* contineatur, hujus quærenda notitia, una cum Legibus rectæ interpretationis, ceterisque subsidiis; quibus si careamus, neque dogmata cognoscere ac probare, neque errores refellere poterimus. Hinc ergo *dogmatica & elenchtica* Theologia sequitur. Male porro negligitur a plerisque Theologia *practica* s. *moralis*, sine qua tamen salus nostra aliorumque obtineri nequit.

§. 9. *Patristica* Theologia, seu Studium aut Lectio *Patrum* plerisque non ita est necessaria, nisi quatenus ex Historia Ecclesiastica illorum notitiam aliquam comparare, & nonnullos eorum, *Apostolicos* potissimum, qui dicuntur, attentius perlustrare debemus.

§. 10. Quod bonum est in *Theologia Mystica*, id *moralis* seu *practica* comprehendit. *Symbolicam* ita interpretamur, ut cognoscamus, quam consentanea Symbola sint *S. Scripturæ*, quod in *dogmatica & elenchtica* Theologia dispicitur. *Propheticam* vero,

ro, ac si qui addunt *Typicam* aut alia nomina, ad interpretationem s. Exegesein S. Scripturæ referimus.

§. 11. Nullam vero Theologiæ partem aut speciem sine *Historiæ Ecclesiasticæ* subsidio recte tractari inter omnes constat. Unde ejus cognitio Theologiæ vel præmittenda, vel cum ea conjungenda.

§. 12. Tandem cum in eum finem Theologiæ studio incumbant plerique, ut Ecclesias pascere, atque ædificare possint; hinc & de ratione concionandi, quæ *Homiletica* dicitur, nec non de universo Munere pastoralis, quæ appellatur *Theologia pastoralis practica*, sollicitos nos esse convenit. Nec enim levia hæc sunt, aut talia, ut per se cognoscantur. Sed in his quoque Studio atque institutione opus est haud vulgari.

§. 13. Neminem vero Theologicis disciplinis operam dare oportet, nisi *Proædeumatibus*, s. præparatoriis quibusdam instructus sit. Talis est *Lingua Latina* & *Græca*, *Logica*, *Historia universalis*, cognitio *Antiquitatum Romanarum*, Græcarum & Hebraicarum; quibus subsidiis, qui caret, illum duplicata diligentia, dum Theologiam discit, hæc quoque tractare opus est.

CAP.

C A P. II.
DE THEOLOGIA
NATURALI.

§. 1. **D**ari *Theologiam Naturalem* æque certum est, ac dari *Rationem* f. *Intellectum humanum*. Non desunt tamen, qui necessitatem id probandi nobis imponant. Tales sunt *Sceptici*, *Sociniani*, ac *Fanatici*. Illi omnis cognitionis principia negantes, nihil omnino certum esse putant. Itaque eos refutaturi atque *Theologiam Naturalem* probaturi, prius debemus de primis humanæ cognitionis principiis convincere. Hoc ni fiat, in ceteris non plus proficies, quam si laterem laves.

§. 2. *Socinianorum* alia est ratio. Isti enim cum facultatibus hominum naturalibus in aliis Religionis capitibus nimium tribuant, in hoc eas ita deprimunt, ut negent, dari aliquam Dei *cognitionem naturalem*, asserunt e contrario, omnem de Deo cognitionem vel *ex traditione* haberi, vel *ex fide* f. *revolutione*. Contra hos disputamus partim ex ipsa rei experientia, partim ex Scriptura.

§. 3. Experientia hoc suppeditat argumentum, quod nulla pæne unquam in Orbe

Orbe terrarum inventa natio, nisi penitus omnem mentis culturam abjecerit, quæ non generales quasdam & communes de Deo notiones habeat. Inde apud omnes Religio, quamvis quoad formam diversissima; id quod Veteribus jam observatum fuit.

§. 4. Neque enim dici potest ex *traditione* istud in omnes Populos dimanasse, aliosve ex aliorum *imitatione* hausisse: quia tanta Religionum observatur diversitas, ut nonnisi in generalissimis quibusdam capitibus conveniant. Quæ ex traditione aliorumque imitatione profisciscuntur, ea uniformia fere sunt, nec tantopere differunt.

§. 5. Porro cum traditio ex primæva quadam Revelatione ortum habere debeat, Revelatio autem nonnisi vera indicare potuerit, non orti fuissent tot in ipsis Religionis fundamentis ac tanti errores, qualis est de multitudine ac generationibus Deorum; quæ Revelationi e diametro opposita sunt; si ex sola traditione suam de Religione cognitionem populi hausissent.

§. 6. Porro ex ipsa singulorum Caputum Theologiæ naturalis contemplatione apparet, esse heic aliquam Luminis naturalis vim ac facultatem. Manifestis enim rationibus ac argumentationibus colliguntur

C

tot

tot veritates, quibus nonnisi *Sceptici* aliive pertinaces veritatis adversarii resistere possint.

§. 7. Quamvis enim verum sit, Rationem solam sibi que relictam nunquam tam egregia Theologiæ naturalis Systemata confecturam fuisse, nisi Lumine Revelationis adjuta ac veluti admonita fuisset: non tamen nullas illius facultates in hac parte esse ipsa gentilium Philosophorum Scripta ostendunt. Superantur hæc quidem maximopere Scriptis Christianorum; qui Revelationis luce collustrati omnia accuratius videre, atque etiam demonstrare valuerunt. Nec tamen gentiles insignibus multis observationibus destituuntur.

§. 8. Neque etiam negamus ea, quæ solo Rationis fulcro nituntur, perpetuis plurimorum objectionibus & contrariis rationibus impugnari. Non tamen inde sequitur, nihil esse in Theologia naturali firmum aut certum. Ut enim taceam, contentiosis hominibus non difficile esse, quodvis etiam Revelationis dogma impugnare: Certum est, sufficienter occurri posse per recta ratiocinia quibusvis disceptationibus, ut veritatis studiosus omnino acquiescere possit. Quibus autem voluptati est, quidvis vel evidentissimum impugnare, illos apparet non discendi studio

dio id facere ; sed ut suæ incredulitati ac impietati colorem inducant.

§. 9. Socinianis opponimus etiam sententias quasdam S. Scripturæ. Rom. I. 19. 20. ubi τὸ γινῶσκον τοῦ Θεοῦ, *cognitio Dei*, s. id quod de Deo cognosci potest, *inter gentes apertum esse dicitur*, quia *Deus illis aperuit* ; non certe per Revelationem & inde deductam traditionem ; sed per Lumen naturale ; dum scil. *invisibilia Dei a creatione mundi* : i. e. Deus ipse, cum suis perfectionibus, quæ sua natura quidem oculis usurpari nunquam potuerunt ; *ex operibus intellecta conspiciuntur* : dum scilicet ex contemplatione operum divinorum per ratiocinium colliguntur ; in iisque præcipue *æterna ejus potentia & divinitas*. Heic aperte Rationi attribuitur Deum cognoscendi facultas, eaque talis, ut sufficiat ad redarguendas superstitiones, quæ vitio hominum pro vera religione apud Gentes receptæ fuerunt : Εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογητοὺς, *ut excusationis sint expertes*. Sic Legum & officiorum naturalium cognitionem iisdem tribuit Apostolus Rom. II. 14, 15. nec aliud esse potest *Opus legis γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν*, *scriptum in cordibus ipsorum* ; quam cognitio officiorum hominis, solius naturalis Luminis ope comparata. Adde Ps. XIX. 1. Act. XIV. 15. & XVII. 23.

§. 10. Obijciunt Sociniani Gentes quasdam *Americanas*, cognitione & cultu Numinis carentes. Sed illæ, & si quæ aliæ similes, aut non satis cognitæ sunt, prout de nonnullis constat, multa de iis tradita postea falsa fuisse deprehensa: aut eo stupiditatis prolapsæ, ut præter formam corporis vix quidquam hominibus simile haberent.

§. 11. Nullam esse rerum quarumcunque cognitionem, quam nascentes homines secum in lucem adferant, constat. Neque sane aliam per infinitas aut communes notiones intelligimus; quam eam, quam homo cum primum ratione utitur, atque seipsum acres extra se positas contempletur, continuo percipit, atque ex quo dein per ratiocinium alias notiones colligit. Nec obstat, quod inventi sunt *Arbei*, i. e. qui omnino aut apertius aut occultius negarunt Dei existentiam. Sive enim id fecerint ex errore, sive ex pravitate animi, non debet inde colligi, per naturale Lumen Deum non cognosci. Multi enim istud Lumen vel negligunt, vel extinguere conantur.

§. 12. Quod tandem allegant ex Hebr. *Xl. 3. 6. Fide intelligi, Mundum verbo Dei perfectum, item ipsam Deum existere, ac remuneraturum eos esse, qui ipsam querant, id, quam-*

quamvis verissimum sit, non tamen infert, nullam dari naturalem Dei cognitionem. Quod enim *Fide*, i. e. Revelatione, quæ est fidei fons ac fundamentum, cognoscitur; illud & *Ratione* interdum cognosci potest, ita ut tam *Naturalis*, quam *Revelatæ Theologiæ* pars esse intelligatur.

§. 13. De *Enaticis* istud constat, illos Rationem ejusque culturam negligere atque damnare, omnia unicæ ac immediatæ Spiritus S. operationi tribuentes. Ex horum ergo opinionibus nulla esset *Theologia naturalis*; sed quidquid homo de Deo cognoscit ac sentit, id omne a Spiritu S. est. Si dicerent, a Deo esse, recte dicerent. Nam rationis Lumen a Deo est; sed homini insitum ac innatum, non peculiari quadam Spiritus S. operatione accensum.

§. 14. Contra hos eadem pugnant argumenta, quæ ante allata sunt, quippe ex quibus constat, præter Lumen Fidei seu Revelationis, esse quoque Lumen Naturæ. Istud fidei non obest; sed eam promovet, dum Revelationis veritatem & divinitatem inquit ac demonstrat. Cumque id a Deo sit, patet eos peccare, qui spernunt ac rejiciunt.

§. 15. Dicunt Rationem esse *cæcam*, *corruptam*; hominem a Deo magis abducere, quam ad eum adducere. Respondemus,

eam quidem talem non esse, qualis in homine fuit, cum primum crearetur; sed per lapsum vim suam magna ex parte amisisse. Hinc fit, ut plerumque homines non Rationis dictamen & Conscientiæ; sed impetum cupiditatis & affectuum sequantur. Neque tamen eo secius Ratio multas videt de Deo & officiis nostris veritates, hominemque, si eam sequatur, ad Deum ducit.

§. 16. Provocant ad 2. Cor. X. 5. ubi dicitur: *omnem rationem*, ut *Lutherus*, aut *omnes cogitationes*, ut *Beza* vertit, *πᾶν νοῦμα*, *obedientiæ Christi subjici debere*. Nec quisquam hoc negat. Quis enim dubitet Christianus, si quid Christus jubeat vel facere vel credere, faciendum aut credendum esse, quamvis id ratione non adsequamur? Interim non negatur in cognoscendis & dogmatibus & præceptis Christi ratione utendum. Sunt enim illa hominibus rationalibus, non ratione carentibus animalibus præscripta.

§. 17. Porro istæ objectiones nihil ad rem faciunt. Non enim agitur de cognoscendis Religionis Christianæ mysteriis, aut sanctissimis ejus præceptis, quæ sola Revelatione constant: Sed de Religionis Naturalis veritatibus, quas dicimus Ratione perspicui posse. Itaque *Theologiam naturalem* dari constat.

§. 18.

§. 18. Sunt & qui τὸ Φρόνημα τῆς σαρκὸς, quod sapit caro, de quo Rom. VIII. 6. quodque opponitur τῷ Φρονήματι τοῦ πνεύματος, ei, quod sapit Spiritus, cum Ratione, de qua agimus, confundunt. At hi sane haudquaquam recte agunt. Ibi enim non de ratiocinio & facultatum mentis legitimo usu; sed de pravis cupiditatibus, & earum cum Spiritu S. pugna sermo est. Eas autem pravas cupiditates nec ipsa ratio probat.

§. 19. Cum vero *Rationis* Lumen spernant Fanatici, aliud substituunt, quod omnibus hominibus *congenitum*, atque *sufficiens* sit ad salutem. At hoc aut nullum est, aut cum Lumine Rationis & Conscientiæ idem. Nec tamen ad Salutem sufficiens, cum ad Mysteriorum fidei intelligentiam non adsurgat; sed ad eam Dei Revelatione in Scriptura S. opus habeat. Sed errores Fanaticorum hoc loco non refutamus, alio tempore, si Deo placuerit, id facturi.

C A P. III.

DE THEOLOGIAE NATURALIS USU ET PRÆSTANTIA.

§. I. CUM detur *Theologia Naturalis*, ea sine dubio haud est contemnenda, quippe cum a Deo proficiscatur, qui

est recta: Rationis æque ac Revelationis auctor.

§. 2. Nec illi modo, qui carent divina Revelatione, cupide amplecti debent, quidquid Natura de Deo tradit; sed eos quoque in maximo pretio sanæ rationis dictamina habere decet, quibus Revelationis Lumen est concessum.

§. 3. *Theologia Naturalis* aliquo modo tanquam Basis & Fundamentum *Theologia Revelata* consideranda est, cum & ipsa tales veritates contineat, quæ in hac uberius & certius explicantur, & veritates ratione constantes, ut homini notæ, in Revelatione supponantur.

§. 4. Permagis est momenti ad confirmandam fidem nostram, utriusque disciplinæ perpetuum consensum observare; ut intelligamus, nihil a sana ratione doceri Revelationi contrarium, nihil a Revelatione contrarium rationi.

§. 5. Ut Revelationi credam, opus est, me de Existentia Dei persuasum esse; idque ex ratione s. *Theologia Naturali*. Revelatio enim sibi ipsi divinitatis testimonium reddere non posset, nisi prius Deum esse constaret.

§. 6. Opus est porro, ut veracitatem Numinis ratio demonstret, ut pateat, quicquid

quid ab eo proficiſcitur, verum eſſe, adeoque Revelationem recipiendam.

§. 7. Opus eſt, ut ratio in S. Scriptura perſpiciat notas ſ. characteres divinx revelationis, quod nimirum omnia Deo digniſima; & quæ alia ſunt, ſuo loco tradenda, quibus probetur, illam a Deo profeſtam eſſe.

§. 8. *Theologia Naturalis* diligens conſideratio demonſtrat Revelationis neceſſitatem, hominisque deſiderium excitat in hac perdiſcenda.

§. 9. Monſtrat enim, quam pauca ſint, quæ ratio de rebus divinis doceat; oſtendit, quam ſint eadem imperfecta; quam obſcura, quam infirmo talo ſtantia; quot dubitationibus obnoxia.

§. 10. Apparet imprimis; primum *naturali Theologie* caput deeſſe; Medium ſcilicet, quo homo peccator, qui legem ipſam Naturæ toties transgreſſus eſt, in gratiam cum Deo redire, & ex reatu ac miſeria adnexa liberari queat.

§. 11. *Theologia Naturalis* juvat Revelationem, eo quod S. Scripturæ ſenſum indagare docet. Non enim poſtremum obtinet locum ſana ratio inter ſubſidia hermeneutica cujuſlibet auctoris; Quidni etiam S. Codicis?

§. 12. Haudquaquam tamen Ratio conſtituenda

stituenda est S. Scripturæ interpres, ut nihil tanquam ejus admittatur Sensus, quod non ratione concipi possit; Sed ut contradictorium nihil, seu falsum, quod apertis veritatibus repugnat, Scripturæ imputetur.

§. 13. Gravissima tandem est caussa, *Naturalem Theologiam* sedulo perdiscendi, quod omnes intendit nervos impietas, 1. ut Religionem Revelatam ex Naturali impugnet, quod præter alios *Collinus & Tindal* egerunt: 2. ut ipsam naturalem, & sic omnem Religionem evertat, quod *Hobbesius & Spinoza* conati sunt.

§. 14. Hic usus respectu Christianorum. Cumque haud defuerint veræ de Numine notiones etiam Ethnicis, observandum est, haud exiguo illis usui fuisse Naturalem Theologiam.

§. 15. Sic enim sustentabatur vita Civilis, firmabantur Societates, Legibus & Magistratibus auctoritas addebatur, morum honestas atque ordo locum habebat, boni sensu officii & spe præmiorum excitabantur, conscientia & metu cohibitis malis.

§. 16. *Fons Theologiæ Naturalis* sana est ratio. Sed quoniam haud cuivis datur, propria meditatione istius principia evolvere, & consequentias cernere; hinc legendi

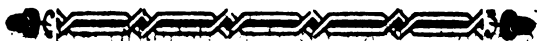
gendi Philosophorum & Theol. Libri, observata Regula Apostoli: *Omnia probate: quod bonum est, retinete.* I. Thess. V. 21.

§. 17. Profunt in hac parte etiam Scripta Ethnicorum, græcorum latinorumque; hæc cum sit ex utilitatibus Litterarum elegantiorum haud postrema, ut, quæ de Deo rebusque divinis sciverint illi, qui nullum præter rationis lumen habebant, discamus.

§. 18. Nihil tamen recipimus, ut rationis dictamen, quantumvis magnis auctoribus tradatur, quod non sensui communi consentiat, quia ratio, non auctoritas heic valet.

§. 19. Capita *Theologiae Naturalis* sunt potissimum hæc: 1. Deum esse. 2. Eum esse Ens perfectissimum. 3. Mundum & res potissimum humanas gubernari Providentia ejus. 4. Hominem certarum obligationum capacem. 5. Animas esse immortales, & præmia bonis, improbis poenas expectandas. His expositis & comprobatis absolvetur hæc disciplina.

C A P. IV.

www.libtocr.com.cn

DE EXISTENTIA DEI.

§. 1. **N**Ullum est dubium, quin ab Existentia Dei pendeat omnis Religio. Hæc enim est modus Deum colendi. Unde Seneca ait: *primum Deorum cultum esse, Deos credere.*

§. 2. Quum vero multis modis ratio nos de ista veritate certiores reddat; hinc etiam variis modis possumus Existentiam Dei probare. Ante omnia recte argumenta distinguuntur in difficiliora & faciliora. Difficiliora ea sunt, quæ haudquaquam captui omnium conveniunt; sed illis tantum proponi debent, qui meditationibus metaphysicis sunt adsueta. Talia ergo nunc quidem haud adferemus multa. Neque etiam publicis Orationibus, seu Concionibus ad populum conveniunt, ubi ea semper sunt seligenda, quæ omnium aut saltem plerorumque captui sunt accommodata.

§. 3. Antequam vero ulterius procedamus, præmittenda est definitio nominalis, unde pateat, quid per *Dei* nomen intelligamus.

gamus. Nam quod ad definitionem rei attinet, seu accuratiorem explicationem, quid Deus sit, ea tum dari potest, cum attributa s. perfectiones Dei consideraverimus. Sed ne tum quidem erit plena aut adæquata. Nam homo Ens infinitum perfecte nunquam capiet, nec per consequens plene describere poterit.

§. 4. Intelligimus ergo Deum nominantes, *Ens, quod a se est, & a quo omnia cetera Entia suam existentiam habent.* Cum ergo quaeritur: *an Deus sit?* quaeritur; *an detur aliquid Ens a se, quod omnibus ceteris Entibus existentiam suam dederit?* Hoc est ergo, quod probare debemus.

§. 5. *Argumentum* 1. sumitur ab *Existentia aliorum Entium.* Intelligimus enim per Sensus nostros, plurimas Res existere, quas omnes conjunctim sumtas, & in certa dispositione ad motum & actionem accommodata consideratas vocamus *Mundum.*

§. 6. Jam vero Entia illa, adeoque *Mundus* ipse, aut a se est, aut non est a se. Non enim datur tertium. Si *Mundus* a se effet; sequeretur, illum *Deum* esse, sicut in definitione traditur. Sed valde absurdum est, *Mundum* pro Deo habere.

§. 7. *Deus* enim non tantum a se est, sed & causa est omnium ceterorum *Entium*, per def. *Mundus* autem non potest esse

esse causa ceterorum Entium, quia nulla talia existere intelligimus extra Mundum. Et hic sui ipsius causa esse non potest. Ali-
 ter probatur Mundum non esse a se. Quod est a se, illud ab alio non pendet. Mun-
 dus autem pendet ab alio, idque tam ra-
 tione formæ, quam ratione materiæ. Prius, quia est mutabilis; independens autem non est mutabile. Posterius; quia materia non potest esse sine forma: hæc au-
 tem pendet ab alio. Vid. *Werensf. Op. T. 2. p. 254.* Eodem argumento usus est *Grotius Ver. R. C. l. 2.* Arg. idem aliter propositum. Mundus est mutabilis: ergo contingens: ergo habet causam; ergo est Deus.

§. 8. Sunt & alia argumenta, quibus probatur *Mundum non esse a se.* Hæc petuntur 1. ex Attributis divinis, quæ necessario ab Existētia a se fluunt, qualis est æternitas, immutabilitas, simplicitas &c. 2. Ex Attributis, quæ inesse debent Enti, quod omnium Entium causa fuit, qualis est Intellectus sapientissimus & Voluntas liberri-
 ma. Ista attributa constat Mundo convenire. Ideoque Mundus non est a se, nec potest pro Deo haberi.

§. 9. Si ergo Mundus ab aliqua causa est, quænam erit illa causa? Profecto non alia, quam Deus. Hic enim est Ens a se, quod

quod omnibus aliis Entibus; id est, Mundo, existentiam dedit. Ita colligimus, *Deum existere, quia existunt alia.*

§. 10. Arg. 2. Speciale est. Sicuti primum petebatur ab *Existentia* quorumcunque ceterorum Entium; ita hoc ab *Existentia Entium rationalium, s. cogitantium.*

§. 11. Dubitari non potest, dari Entia rationalia. Idque non solum cum quis in seipsum descendit; sed etiam cum attendit ad actiones aliorum Entium; ex quibus videt quasdam tales esse, ut sine ratione fieri haud potuerint.

§. 12. Jam vero, si dantur Entia intelligentia, colligimus ista aut semper fuisse, aut aliquando esse coepisse. Prius falsum esse facile intelligitur, & rationi adversatur, omnia Entia rationalia, qualia nunc sunt, ab æterno fuisse, sicut mox demonstrabimus, quando de æternitate Mundi agemus. Ergo aliquando esse coeperunt.

§. 13. Si initium habuerunt hæc Entia cogitantia, sequitur porro, illa habuisse causam, a qua producta sint. Nam ex nihilo nihil fit, & nihil producitur sine causa. Causa Entium cogitantium debet esse Cogitans, Intelligens, Rationalis a se; alioqui tales res producere non potuisset. Hinc sequitur esse *Deum*, qui solus est a se.

§. 14.

§. 14. Porro ad istud confirmandum addi potest, non tantum ideo necessarium esse, ut Ens a se & æternum sit intelligens, quia non potest esse plus perfectionis in effectu, quam in causa; quod tamen ita esset, si statueremus Entia intelligentia non habere causam intelligentem.

§. 15. Verum etiam res ipsæ corporeæ omnis generis sunt sapienter & cum ratione factæ. Hinc est illarum pulchritudo, ordo, convenientia inter se & cum aliis; unde rursus patet, necessario existere debere Ens aliquod Sapiens, & ratione præditum, quod illis Corporibus existentiam dederit.

§. 16. Arg. 3. ducitur a propiore consideratione *Originis*, quam *Mundus debuit habere*. Ubi ante omnia probandum est, *Mundum non esse ab æterno*. Hoc vero cum dicimus, non intelligimus easdem prorsus res, quæ nunc sunt, ab æterno non fuisse. Nam istud saltem de plerisque rebus statuere nemini in mentem veniet. Sed Mundi æternitatem negantes, negamus æternam rerum successionem dari, ita ut aut homines, aut animalia, aut plantæ, quæ nunc sunt, ita aliis succederint, ut omnino nulum fuerit initium.

§. 17. Talem mundi æternitatem impugnamus 1. Ex eo, quod *non habemus probabiles*

babiles Historias, quæ ultra antiquitatem 6000. annorum adscendunt. Dico: *probabiles Historias.* Nam de Antiquitatibus Chaldæorum, Ægyptiorum & *Sinensium facile probatur;* illas esse fictas & fabulosas. Sic certum est, errasse veteres, cum tradiderunt *Chaldæorum* Regnum ante diluvium Noæ durasse per 120. Saros, quorum singuli contineant annos 3600. Debebant dicere, Sarum continere 3600. dies, qui conficiunt annos 10. 360. diebus constantes; ita inveniretur Chaldæorum antiquitas ante diluvium 1200. annorum, quod Historiæ Mosaicæ non contradicit.

§. 18. Similiter & apud Herodotum, Platonem, Diod. Siculum, Berosum, Manethonem invenimus amplissimos numeros durationis *Regni Ægypt.*, qui partim ex supputationibus Astronomicis effecti, partim aliunde excogitati sunt. *Sinensium* antiquitates quoque in immensum auctæ fuerunt. Post diligentiore inquisitionem repertum est, certiores aut probabiliores Historias *Sinensium* circiter annis 600. post diluvium Noachi incipere. Imo constat ex Hist. *Sinens.* Mandarinum cujusdam, apud eos nihil esse antiquius 2. vel 3. Sæculis ante Christum, quod fidem mereatur. (a)

(a) Si vera sunt, quæ in *Histoire Univ. par une Société des Gens de Lettres* T. 1. p. 211. not. referuntur.

D

§. 19.

§. 19. Quod si vel maxime his regnis antiquitatem remotissimam concederemus; non sequeretur tamen Mundum & genus humanum initio caruisse. Nulla enim est proportio numeri maximi cujuscunque ad æternitatem. Adeoque semper maneret argumentum ab novitate Historiarum. Id autem tale est. *Si ab aeterno fuerunt homines, oportet ab aeterno fuisse Imperia, Bella, res alias memorabiles. Atqui hæc non fuerunt, Ergo &c.*

§. 20. Uti sunt hoc arg. etiam veteres Philosophi, qui contra æternitatem Mundi, quam alii statuebant, disputant. Fuerunt enim jam olim annis plus quam 400. ante C. de hac opinione disputationes. Plurimi æternitatem Mundi statuebant. Alii contende-
bant, eum initium cepisse, sed ratione diversa. Nam *Epicurei* ex fortuito Atomorum concursu natum credebant, de quo errore postea. *Platonici* vero statuebant a Mente quadam intelligente eum creatum.

§. 21. Observabimus hic in transitu, multos ex Christianorum doctoribus post *Clementem Alex.* existimasse, *Platonem* statuere, Mundum ex nihilo creatum a Deo; immo etiam hanc suam Sententiam cum aliis doctrinis suis ex Mose & ceteris Hebræorum scriptis hausisse. Verum ab aliis clarissime probatum est, posterius pariter atque

atque prius falsum esse, & Platonem duo æterna omnium rerum statuere principia, Deum & materiam. Ubi nos quidem existimamus errari circa materiæ æternitatem. Sed de illa quæstione nunc non agimus. Sufficit in præsentia Platonem initium Mundi & auctorem Deum tribuere quoad formam.

§. 22. Utebantur autem *Platonici & Epicurei* similibus argum. contra æternitatem Mundi, quibus nos utimur. Speciatim quidem contendebant, nihil in Historiis reperiri antiquius *Bellis, Thebano & Trojano*, quæ Sæculo XIII. antè C. N. gesta sunt, adeoque annis circiter 2800. post M. C. aut 1200. post diluvium, si calculos Hebræorum sequamur. Uffer. in *Amal.* Excidium Trojæ anno M. 2820. adscribit.

§. 23. Fingamus compluribus Sæculis antiquiores etiam istas res esse, quomodo cum æternitate Mundi id convenit, nihil antiquius in Græcis Historiis reperiri, quum tamen apud illas Gentes antiquissimæ fuerint Scriptores, qui adhibita omni diligentia nullas res antiquiores invenire potuerunt.

§. 24. Sed præterea notandum est, illa bella, quæ ponuntur antiquissima in Græcorum Historiis, tali tempore fuisse gesta, quo omnia adhuc fabulosa, i. e. fgmentis

permista fuerunt. Certior enim, & suis eventibus connexa Historia incipit demum ab *Olympiadibus* Græcorum, quæ sunt institutæ Sæc. VIII. ante Chr.

§. 25. Neque existimandum est, Græcos ferius multo incepisse res gestas litteris mandare, quam aliæ gentes. Non enim minus quam aliæ valuerunt ingenio, sed potius ceteras gentes & ingenio & litterarum studiis superarunt.

§. 26. Multo minus objici potest, Græcos tempore originis ceteris Gentibus multo fuisse posteriores. Si enim ab æterno fuisset Genus humanum, oportet necessario etiam Græciam ab innumerabilibus Sæculis fuisse habitatam. Sin autem ex Historiis pateat, id fecus esse, necessario colligitur, Genus humanum non esse ab æterno.

§. 27. Immo ipsum Diluvium, quod Græci tradiderunt accidisse eo tempore, quo *Ogyges* apud Athenienses regnabat, non antiquius est, secundum accuratiores Calculos Chronologorum, quam XVIII. Sæculis ante Chr. Atqui ante illud diluvium nihil ne fando quidem audiverant Græci. Nulla fuit antiquior traditio, nulla memoria. Unde *Varro* tempus ἀδελον; *obscurum*, illo diluvio finiebat, incipiebatque μυθικόν, *fabulosum*.

§. 28.

§. 28. Quod si ista diligentius consideremus, inveniemus non tantum Mundi novitatem inde generatim probari; sed etiam ipsius Historiæ *Mosaicæ* veritatem, quæ antiquitatem Mundi non facit majorem 40. Sæculis circiter ante Chr. Quum enim diluvium Noach. Sæc. XVII. post O. C. contigerit, supererunt fere 6. Sæcula ad *Ogygem*, qui *Jacobo* Patriarchæ fuit coævus, quo tempore Græcia jam potuit habitari, & sine dubio ob commoditatem situs habitata aliquandiu fuit.

§. 29. Objicere hic solent *Æternitatis* Mundi Patroni contigisse aliquoties *diluvia*, quæ omnem memoriam præteritarum rerum abolerent, aut calamitates, conflagrationes, pestilentias. Indeque factum, ut tantummodo rerum illas calamitates secularum memoria superesset.

§. 30. Respondemus *primo*, si talia accidissent, debuisset aut totum genus humanum perire, aut non totum. Si totum periit, unde ergo post orti homines? An sponte nati, sicut fungi ex terra? Atqui hoc adfirmare non potest æternitatis Mundi patronus, qui non ortos homines, sed fuisse semper contendit.

§. 31. Si non totum periit genus humanum illis calamitatibus, sed aliqui super-
fuerunt; cur isti nullam rerum ante acta-

D 3

rum,

rum, immo, ne ipsius quidem calamitatis, quam effugerant; conservarunt memoriam? Possuntne fingi adeo rudes illi, qui ex Mundo cultissimo supererant, ut nihil de rebus in eo gestis, nihil de artibus aut scientiis eo tempore excultis, aliisque tenerent? Possuntne fingi adeo negligentes, ut nihil de his rebus, immo nihil de maximo discrimine, quod evaserant, liberis & nepotibus suis traderent? Porro, an isti possunt fingi tam obliviosi, ut nescirent, neque posteritati traderent, se a paucis illis hominibus ortos esse, qui ex innumerabilis Multitudinis clade soli superfuere?

§. 32. *Secundo*; Si vel maxime concedamus, fuisse hujusmodi universales Calamitates; credibile tamen non est, omnia anterioris Mundi Monumenta, Urbes, Tempia, Columnas, aut alia, quæ homines propagandæ Memorix causa excogitaverant, ita penitus destrui potuisse, ut nulla superessent vestigia.

§. 33. Ubi quidem jure asserimus, homines ejusmodi Monumenta etiam ante Diluvia aut alias calamitates, quales finguntur, habuisse, idque propter duas causas. 1. Homines natura semper Memorix suæ conservandæ fuere studiosissimi; cujus rei habemus documentum insigne in conatu

tu Mortalium post diluvium ædificandi Urbem & Turrim, de qua re dicunt Gen. XL 4. *Faciamus nobis Nomen.* 2. In æterna duratione Generis humani non poterant non plurima occurrere memorabilia, ex quibus saltem aliquid fuisset conservatum.

§. 34. *Tertio* quum Mundi novitas tot argumentis constet, non licet illi opponere Hypothesin neque in se probabilem, neque ulla ratione demonstrabilem. Talis enim & tanta res, quales sunt ejusmodi universalis diluvia, aut aliæ Calamitates, quibus omnis ævi antecedentis Memoria penitus perierit, non est tantum adfirmanda, sed probanda. Atqui nulla, ne quidem levissima, probatio adfertur.

§. 35. Nulla est talis eventus probabilitas, quoniam ex causis naturalibus oriri non potest. Est enim Legibus Naturæ contrarium, oriri tale diluvium, quod omnia per totum terrarum Orbem ab omni æternitate facta & constructa Opera funditus perdat. Multo minus ulla alia calamitas id efficere potuit.

§. 36. Nulla est ratio, nullum argumentum, quo probetur, hujusmodi quid contigisse. Nulla enim existat hujus rei traditio, seu firma seu infirma. Nullum monumentum, nullum indicium, illo diluvio excepto, quod in S. Litteris traditur,

ditur, sed quod Atheis haudquaquam fa-
vet.

§. 37. Diluvia, quæ in Gentium qua-
rundam traditionibus antiquissimis memo-
rantur, vel particulares fuerunt Oceani
exundationes, vel ex Memoria Noachici
diluvii manifeste efficta. Sic *Ogygis*, &
Deucalionis temporibus diluvia fuerunt par-
ticularia per Græciam. De *Ogyge* testatur
Orosius L. I. C. 7. „Ante annos V. C.
„1040. in *Achaja* sævum diluvium, vasta-
„tione plurima totius fere provincie fuit.”
De *Deucalione* *Iust.* II. 6. „Amphyctionis
„temporibus aquarum illuvies majorem par-
„tem populorum Græciæ absumsit. Super-
„fuerunt, quos refugia montium recepe-
„runt, aut ad Regem Theſſaliæ *Deuca-*
„*lionem* ratibus evecti sunt; a quo propter
„ea genus hominum conditum dicitur.”
Poëtæ hæc deinde suis figmentis ultra mo-
dum augendo universalibus similia fecere.
Quæ vero diluvia in *Chaldaeorum* & *Ægyptio-*
rum annalibus commemorantur, ea ma-
nifesto ex Noachici diluvii Memoria aliqua
superfunt.

§. 38. De aliis Calamitatibus, ut peste,
bello &c. non tantum eadem dici possunt,
quæ de diluviis; sed & peculiare hoc,
quod istiusmodi mala multo minus, quam
diluvia omnem rerum Memoriam abolere
potuerunt.

potuerunt. Si *pestilentia* absumti fuissent omnes alicujus regionis incolæ, absque dubio ex aliis regionibus brevi post Coloniam venissent, imprimis in commodiores regiones. Si *bello*; supererant hostes, eorum sedes occupantes. Ubi denique exemplum ejusmodi pestis aut belli?

§. 39. Hoc est arg. pro Origine Mundi, ab Historiarum novitate generatim sumtum. Utile fuerit idem ad specialia deducere.

§. 40. Consideramus igitur *primo* deductionem *Coloniarum*, per quas Orbis terrarum paullatim incolis repletus fuit. Ubi certissimum est, si Mundus fuisset ab æterno, homines jam inde ab innumerabilibus Sæculis totum Orbem habituros fuisset. Atqui Historia docet nos de multis iisque commodioribus & præstantioribus regionibus, eas ex Oriente temporibus haud adeo remotis colonias accepisse, quum antea essent incultæ desertæque.

§. 41. Ita, quantum ex antiquissimis Historiis colligere possumus, illæ ante ceteras hominibus repletæ fuerunt regiones, quæ circa Euphratem & Tigridem, duos nobiles fluvios, sitæ erant, ubi & antiquissima constituta fuerunt imperia, Chaldæorum s. Babyloniorum, & Assyriorum. Inde crescente paullatim multitudine, ut

D 5

illæ

illæ regiones eam continere non possent, coeperunt habitationes suas dilatare tam versus Orientem & Septentrionem, quam versus Meridiem & Occidentem, illis tamen potissimum regionibus delectis, ubi & aër temperatior, & vita commodior esse videbatur.

§. 42. Hac ratione complura Sæcula præterierunt, priusquam illæ regiones incolas acciperent, quæ navibus peti debebant, quales sunt partes meridionales Græciæ, Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, totiusque adeo Europæ; immo & superiores & mari mediterraneo adjacentes partes Africæ Septentrioni obversæ. Quapropter certum est, primos Colonos ex Ægypto & Phœnicia, regionibus maritimis Orientis, in Græciam ceteramque Europam venisse.

§. 43. Idque, secundum antiquissima Græcorum monumenta, contigit aliquot Sæculis post diluvium Noachicum. Nihil enim antiquius habet Historia Græcorum, quam regnum *Ægialei* apud *Sicyonios*, quod si verum esset, referri deberet ad Sæculum 3. post diluvium. Sed non contentinnendis argumentis probatum est ab eruditis, omne id regnum fictum esse & fabulosum. Adeoque *Argivorum* regnum, quod *Inachus* Sæc. V. post dil. condidit, aut serius, habetur pro primo regno Græciæ.

§. 44

§. 44. Cumque isti advenirent in hanc regionem cum suis, invenerunt desertam prorsus & incultam; unde facile fuit, ibi sedes deligere quam commodissimas, ubi tamen & ipsi sat duriter debebant vivere, donec variis artibus excogitatis aut aliunde acceptis sibi melius prospicerent.

§. 45. Sic in Italia antiquius nihil *Aboriginibus*, quæ Gens persuadere aliis conabatur, sese non aliunde advectos, sed in ipsa regione primum natos atque ortos. Iam vero horum memoria antiquissima non adscendit ultra nonum Sæc. post dil. Ita ut Sæc. Xmo demum antiquissimi Reges, *Janus*, *Saturnus*, &c. inveniantur. Quæ certe novitas incolarum & regnorum in regionibus tam frugiferis & commodis prorsus incredibilis esset, si Genus humanum non dicam ab æterno fuisset, sed saltem pluribus Sæculis antiquius esset, quam Historia S. docet.

§. 46. Neque hic objici potest, fortassis fuisse incolas adventu illarum Coloniarum antiquiores. Nam primo hoc sine fundamento asseritur. Dein patet, tempore advenientium harum Coloniarum aut nullos fuisse incolas, aut paucos. Alioqui non admissæ fuissent Coloniae. Veteres incolæ non passi essent advenas loca maritima, id est, commodissima, & simul ferti-

fertilissima occupare ; unde colligitur , illa fuisse vacua.

§. 47. Fingamus , aliquam hominum multitudinem patria sua nostris temporibus egredi , ad novas sedes quærendas. Quid illa proficeret , si in regionem incolis repletam veniret , ubi ne unum quidem agri jugerum est , quod Dominum suum non habeat ? Nonne velut Latronum Cohors , omnium incolarum concursu rejicerentur ? Hinc videmus , eos , quos patriæ suæ tædet , non cultas , sed tales terras adire , ubi vacui soli multum est.

§. 48. Consideramus *secundo* Inventionem *Artium & Scientiarum* apud Græcos , quæ vel ad commoditatem vitæ , vel ad ejus defensionem sunt utiles & necessariae. Hic certe nemo poterit sibi persuadere , istam inventionem tam recentem fore , ut Historiæ nos docent , si Genus humanum fuisset tam antiquum , multo minus , si æternum.

§. 49. Quid est hominibus magis necessarium *Agricultura* ? Atqui secundum Marmora Arundelliana , antiquissimum & fide dignissimum Græcæ Historiæ Monumentum ; *Ceres* , quæ frumentum ferendi modum prima Græcos docuit , & propterea inter Deas relata est , circa a. 1409. ante Chr. in Græciam venit. Antea homines
glandibus

glandibus aliisque sponte nascentibus alebantur, aut pecuariam, non agriculturam exercebant.

§. 50. Sic inventio *ponderum & mensurarum*, adde etiam *Monetæ*, *Phidoni* Argivo tribuitur, qui vixit circa a. 895. ante C. Primam *navem* ex *Ægypto* in Græciam adduxit *Danaus* a. 1511. ante C. quæ tamen rudior fuit. Quid de arte *sculpendi*, *pingendi*, *scribendi*? quid de *Astronomia* aliisque scientiis dicemus? Quarum initia valde rudia, nec tamen admodum antiqua apud Græcos fuerunt.

§. 51. Non possunt autem artes *sculpendi* atque *pingendi* pro minus necessariis, adeoque talibus haberi, quibus facile Græci carebant. Nam Religio illorum maximam partem consistebat in adoratione statuarum & pictarum imaginum. Has ergo conficiendi ars requirebatur, eamque exercendi atque perficiendi quotidiana erat occasio. Hinc & apud Græcos maximi fiebat, ac diligentissime excolebatur.

§. 52. Nec inutilis est consideratio initii & perfectionis *Philosophiæ & Scientiarum* apud Græcos. Nihil celebrius est Septem Sapientibus, in quibus *Thales* Milefius præcipue floruit. Vivebant Sæc. VII. ante C. ac tantopere celebrantur, non quod adeo insignem doctrinam sibi acquisiverint:

[Nam

[Nam quæ de illis superflunt , haud magni hodie æstimantur.] Sed quod stupendum illis temporibus videbatur , eadem ætate in univ[er]sa Græcia Septem inveniri homines , qui aliquid scirent. Quis non videt, ceteros fuisse tum quidem adhuc omnium rerum imperitos ; hanc primam veluti fuisse Philosophiæ infantiam ? hoc primum initium ?

§. 53. Quomodo autem nobis persuadimus , si æterna fuisset Natio Græcorum , eam in hac ignorantia mansuram ad VII. Sæc. ante C. ? Imprimis cum videamus , post *Thaletem* intra 400. annos summum cacumen apud Græcos Philosophiam attigisse. An hebetiores antea fuerunt Homines , quam post ? Non certe : Sed origo illorum aliquot tantum Sæculis præcesserat , & tempora præcedentia sustentationi vitæ erant unice impendenda , donec variis artificiis inventis plus otii ad contemplationem nanciscerentur.

§. 54. Possemus speciatim de *Astronomia* agere , & ostendere , antiquissimas Observationes Astronomicas quas etiam apud Gentes huic disciplinæ deditissimas invenimus , tales quidem , ut iis fidere queamus , non multum ascendere ultra 2000. annos ante C. Immo apud Græcos , Gentem solertissimam , quingentis annis ante C. adhuc

adhuc videmus, non vulgo tantum; sed ipsis primoribus, ignotas fuisse causas Eclipsium, adeo ut illas pro prodigiis haberent, iisque a rebus gerendis tanquam tristi omine absterrentur: cujus quidem rei multa Exempla nobis Historia tradit.

§. 55. Afferit quidem *Diodorus Sic.* Chaldæos jactavisse, se habere Observationes innumerabilium fere Sæculorum. Sed multo accuratius nos edocet de his rebus *Simplicius* in Comment. in Aristot. L. 2. de Coelo; ubi narrat, istum Philosophum Callistheni discipulo, cum Alexandro M. in Orientem proficiscenti, mandavisse, ut observationes Chaldæorum astronomicas diligenter inquireret: sed istum antiquiores non invenisse, quam 1903. annorum antecedentium. Hoc quidem tempus adscendit usque ad illud Sæculum, quo facta est, secundum Historiam Mosis, dispersio populorum post Linguarum confusionem; sed multum abest, ab illis temporibus, quæ apud Diod. Sic. reperiuntur. Unde & Veteres jam illam Chaldæorum jactantiam refellebant.

§. 56. Non inutile erit etiam addere Observationem de inventione *Litterarum & Artis scribendi*. Certum est, eam artem non quidem absolutè necessariam esse, quippe multi sunt homines, imò integræ nationes,

nes, quæ ea carent: sed tamen adeo utilem & commodam, ut nullo modo credibile sit, totum genus humanum vel ab æterno, si æternum statuatur, vel inde ab innumerabilibus Sæculis, ea cariturum fuisse.

§. 57. Jam vero constat ex certissimis Historiarum Monumentis, *Cadmus* primum fuisse, qui in Græciam Litteras intulit. Vivebat autem *Cadmus* Sæc. 16to. ante C. Veniebat ex Phœnicia, aut ut alii ex Ægypto ipse Phœnix, in Græciam, unde factum, ut antiquissimæ Græcorum litteræ Phœniciis essent similes. Quod iterum est argumentum pro novitate Græcorum, immo etiam Phœnicum, qui tamen Græcis antiquiores. Nam *Cadmus* 16. tantum litteras docuit, ceteras postea addidere *Palamedes* ac *Simonides*. Unde patet, Phœnices, a quibus profectus *Cadmus*, tantum 16. Litteras eo tempore habuisse. Jam vero constat, *Mosen*, adeoque Ebræos, jam habuisse 24. Fuit ergo imperfectior apud Phœnices Scriptura, quam apud Ebræos, adeoque recentior.

§. 58. Longa & difficilis est disquisitio, de primo Litterarum inventore. Quidam ipsum *Adamum* fuisse, vel potius artem a Deo per Revelationem didicisse, existimant. Et his quidem favet ipsius artis singularis

gularis præstantia, & mirabilitas. Quid enim mirabilius, immo quid divinius est, quam artificium, quod per diversas combinationes 24. Characterum innumerabiles voces exprimit, & facit, ut non cum absentibus tantum colloqui & longe diffitis possimus; sed etiam ut posteritas omnium Sæculorum nostras cogitationes, sermones, actiones, scientias, cognoscere queat, sicut nos veterum res cognoscimus.

§. 59. Sed complures sunt rationes, quæ nos de hac re jubeant dubitare, ex quibus duas tantum adferemus. 1. Non probabile est ab *Adamo* jam adhibitas litteras, quia nullum invenimus istius artis ante *Mosen* in S. Litteris vestigium. Neque omnino constat, ex tot divinis revelationibus, quæ ante *Mosen* Patriarchis factæ sunt, ullam fuisse scripto consignatam; quod etiamsi necessarium non erat iis temporibus, fieri tamen potuisset, si ars scribendi fuisset nota.

§. 60. 2. Non existimo, pro certo habendum, ab *Adamo* inventas litteras, quoniam alioqui probabile esset, omnes Gentes, quippe ab uno isto ortas, eadem scribendi ratione, aut saltem characteribus haud omnino dissimilibus, tanquam a communi Parente acceptis, usuras fuisse. Atqui notum est, quarundam gentium
E antiqua-

antiquarum diversissimas esse notas, quibus scribunt. Sic aliæ fuerunt litteræ Ebræorum, aliæ Samaritanorum, aliæ Arabum. *Ægyptii* non litteris; sed imaginibus utebantur, quæ dicuntur notæ hieroglyphicæ, quod & *Sinenfes* faciunt, quorum tamen notæ diversæ sunt a notis *Ægyptiorum*. Immo aliquando *Sinenfes* lineolis rectis tantum diverso junctis modo voces exprimebant. Porro aliæ Gentes a dextra ad sinistram, aliæ a sinistra ad dextram, aliæ a summo ad imum, aliæ tandem ab imo ad summum, scribunt. Hæc certe non eandem prorsus originem indicant.

§. 81. Cogitabit fortasse aliquis, artem scribendi diluvio periisse, atque postea de novo repertam. Sed frustra. *Noachus* enim profecto cum filiis rem tam egregiam conservasset. Tumque eadem prorsus recurrunt ratiocinia. Unde simul colligitur, ex iisdem prorsus rationibus, *Noacho* haud notam fuisse hanc artem. Unde porro fluit, non ita diu ante *Mosen*, temporibus *Servitutis Ægyptiæ*, eam innotuisse, neque citius. Non enim existimaverim, *Mosen* demum *Scripturæ* inventorem, licet is fuerit primus scriptor, qui exstet. Nam circa eadem tempora *Phoeniciis* s. *Chananæis* jam nota erat *Scriptura*, quam *Phoenicius*

Cadmus

Cadmus vel ante Exitum *Israëlit.* ex *Ægypto*, vel brevi post in *Græciam* detulit.

§. 62. Talia sunt argumenta historica, quibus æternitas Mundi potest refutari. His potest novum robur addi per observationem unanimes fere consensus omnium hominum, etiam Philosophorum, paucis exceptis, aliquod Mundi initium statuentium. Sic jam ante vidimus, *Democritum & Epicurum*, eorumque Sectatores, quamvis negarent, Mundum a Deo conditum esse, acerrime tamen impugnavisse ejus æternitatem. Ex ceteris, qui statuebant Mundi æternitatem, quales sunt *Aristotelici & Platonici* multi; illi haudquam negabant Existentiam Dei, sed statuebant, Mundum ab æterno ex Deo emanasse, aut a Deo productum esse, aut saltem materiam Mundi esse æternam.

§. 63. Alia argumenta contra æternitatem Mundi, quæ Metaphysica suppeditat, magno numero prætermittimus, quippe quæ nimis abstracta sunt, & paucissimorum captui accommodata. Quæ adlata sunt, docilibus & probis hominibus sufficere possunt. Indocilibus & improbis hominibus nec cetera satisfacient, immo nulla, donec voluntatis depravationem deposuerint, & vitam emendaverint animumque.

§. 64. Si ergo *Mundus initium* habuerit, quæritur, unde? Estne *a se productus*, an *casu ortus*, an tandem *a Deo creatus*? Alia ratio non datur, qua Mundum ortum cogitari possit.

§. 65. *Mundus a se productus* non est. Nam ex nihilo nihil fit, nec potest nihil aliquid producere. *Mundus* autem antequam existeret, fuit nihil. Porro eadem res non potest esse sui causa simul & effectus. Unde sequitur, Mundum a seipso productum non esse.

§. 66. *Mundus casu ortus* non est. Primum enim, hæc hypothesis supponit ab æterno exstitisse *materiam* & *motum*, quod tamen absurdum est. Ut nihil dicam de *Materia*, per quam nihil effici potuisset sine *Motu*; an fieri potest, ut *Motus* sit ab æterno in materia? Quidquid movetur, ab alio movetur. Oportet ergo, ut motus habeat primam aliquam causam, adeoque non sit ab æterno. Porro, si *Motus* esset æternus in *Materia*, oporteret eum esse *Materiæ* essentialem. Atqui non est essentialis, quoniam non omnis materia movetur, & quæ aliquando movetur, alio tempore quiescit. Unde rursus patet, Mundum non casu productum esse.

§. 67. Atheorum istud Systema, quod & *Epicureorum* est, Deos quidem statuentium,

tium, sed a Mundi vel productione vel gubernatione removentium, hoc jam solo argumento evertitur. Sed alia sunt non omittenda. Eorum vim, ut sentiamus, considerabimus propius hoc Systema. Nusquam autem aptius exponitur, quam apud *Lucretium* Libr. V.

- *Quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito jam tempore percita plagis,
Ponderibusque suis consuerunt concita ferri,
Omnimodisque coire, atque omnia pertentare,
Quaecunque inter se possent congressa creare;
Propterea fit, uti magnum vulgata per ævum
Omniigenos cætus & motus experiundo,
Tandem conveniant ea, que conjecta repente
Magnarum rerum fiant exordia sæpe,
Terrai, Maris & Celi generisque animan-
tium.*

§. 68. Summa huc redit: Ex infinito tempore corpusculorum, seu Atomorum, infinitam multitudinem perpetuo motu agitatam fuisse, ita ut conveniendo iterumque digrediendo, modo hæc, modo alia corpora componerentur. Tandem vero post infinita tentamina, per felicem hujusmodi conjunctionem, Terram, Mare, Coelum & animantia, adeoque hoc Universum esse natum. Quis non videt absurditatem hujus figmenti?

§. 69. Sed ut omnia clarius pateant, observamus, hoc universum ita comparatum esse, ut sine prudenti consilio oriri seu produci non potuerit. Quod si probatum fuerit, sequetur casui tali, seu fortuito motui Atomorum adscribi id non posse. Casus enim & fortuitus motus caret consilio; cæcus est, neque potest aliquid sapienter producere.

§. 70. Universum sine prudenti consilio non potuisse oriri, patet ex eo, quod si non omnium, saltem multarum ejus partium, videmus certos fines esse & usus, ad quos adsint; his dein finibus omnia sic attemperata esse, ut aptius nihil fieri possit. Jam vero prudentia & consilium in hoc ipso consistit, quod 1. certus isque bonus finis eligitur; 2. media ad eum consequendum apta adhibentur. Utrumque in hoc universo factum esse, aliquot exemplis declarabimus.

§. 71. Consideremus *Solem*, quem patet, Lucis & Caloris, adeoque vitæ & foecunditatis omnis fontem esse. Quis non videt, Solem hoc fine conditum, ut terram illustret ac calefaciat. Ad hoc omnia comparata sunt, Natura, Magnitudo, Longinquitas, Motus, & cetera Solis attributa, ex quibus si unum abesset,
aut

aut aliter se haberet, jam non aptus esset *Sol* ad ea producenda quæ debet.

§. 72. *Terra* vero nonne aperte hunc habet finem, ut homines & animalia cetera sustineat, & nutriat? potuissetne aptius constitui? Nulla certe sapientia quicquam præstantius excogitare potuisset. Quanto minus ergo credemus casu talem fuisse productam?

§. 73. *Animalium* corpora ita sunt facta, ut nulla sit pars, quæ non certum habeat usum ad vitam aliamve rem convenientem, sicut hoc ab Anatomicis demonstratur. Hocque valet tam de internis quam de externis. Quis non sentit, oculum factum esse ad videndum, aurem ad audiendum &c. Jam vero ad videndum atque ad audiendum tot res concurrunt, quas casus fortuitus in unum conferre, & concinno ordine disponere nullo modo potuisset.

§. 74. Hæc pluribus diducta sunt a *Derhamo*, *Nieuwentyt* aliisque Philosophis ac Theologis, & firmissimum contra Epicureos formant argumentum. Cui unquam in mentem venit, ædificium aliquod commode ordinatum fortuito concursu materiæ; picturam insignem, colorum temeraria projectione; carmen egregium temeraria confusione characterum exortum?

§. 75. Si ergo Mundus nec ab æterno fuit, nec factus est casu, sed sapientia summa, quam quidem concipere possumus, productus est; sequitur illum a Deo creatum, adeoque *Deum existere*.

§. 76. *Argumentum 4.* petimus a *Conscientia* cujuslibet hominis, ejusque monitis, stimulis, increpationibus, minis ac tormentis in sceleratis, suavissima delectatione ac tranquillitate in bonis. Unde hæc omnia oriri potuissent, nisi *Deus* esset? Quis terret improbos; nec infimos tantum, sed & summos Principes, etiam in occultis facinoribus? Quis exhilarat pios; quis consolatur etiam in gravissimis afflictionibus? Quis excitat *cogitationes quæ se invicem accusant aut excusant*, Rom. II. 15. Quis, nisi *Deus*, occultorum inspector?

§. 77. *Argumentum 5.* huic robur addit, & quamvis per se rem non prorsus conficeret; summe probabilem tamen constituit. Hoc deducimus ex communi omnium Populorum, immo omnium, exceptis paucis, hominum, *Consensu*, circa hanc de existentia Dei sententiam. Vide & *Grot.* V. R. C. I. 2.

§. 78. *Consensus* iste probatur ex omnibus omnium temporum Historiis, & ipsa quotidiana experientia. Hoc intelligebant jam antiqui Philosophi, adeoque testes

nem ex solo Timore universum genus humanum accepturum esse. Ut enim fateamur, multos esse propriæ imbecillitatis conscios, & propterea timidos, aut causarum ignaros: Sunt tamen & multi feroces, temerarii, *αὐθάδεις*, causarum naturalium peritiores, aut sibi saltem tales esse videntur. Cur isti nec se nec alios isto metu, & inde nato præjudicio liberare potuerunt?

§. 82. 2. Unde est hæc infirmitatis humanæ apud omnes conscientia? Unde Metus? Unde suspicio, præter causas, quas videmus, esse quoque aliam quandam causam superiorem ceteris & potentiorē? Nonne hæc ex ipsa Natura ortum ducunt, quæ ad hujusmodi universalem & perpetuam persuasionem homines movit.

§. 83. Nullius certe Opinionis exemplum adferri potest, quæ omni tempore apud omnes Gentes constanter fuerit recepta, nec tamen ullum habuerit fundamentum in ipsa rei natura ac veritate. Ipse *Polytheismus*, atque *Idololatria* orta nunquam fuisset, nec apud tot populos recepta, nisi Numen aliquod esse omnes credidissent.

§. 84. Neque certe *Polytheismus* nostræ argumentationi objici potest, tanquam exemplum erroris universalis. Nam i. ille error

error habet in se aliquid veri, scilicet, existere Numen. 2. Consensus in eo non fuit universalis. *Plebs tantum erat* ea opinio, multos esse Deos, æquali cultu adficiendos. Sapientiores ubique aliter cogitabant loquebanturque, sicut Historia Philosophica docet; nempe unum esse Deum, cujus ceteri essent Ministri, & quasi Angeli. Multis id probat *Cudworth*. in *Syst. intell. Univers.*

§. 85. Alii ex Atheis consensus universalis hominum circa *Existentiam* Numinis rationem deducunt ex *Traditione* antiqua. Sed ab his quærimus, unde initium ducat illa traditio; quis illius Auctor? Si ab uno homine; quomodo ad omnes Gentes pervenit? An quia hic unus homo, auctor primus Opinionis de Deo, progenitor totius Generis humani fuit? Istud quidem Atheis non placet. Non enim possunt concedere, salvo suo errore, omnes homines ab uno originem ducere. Ergo alia via quærenda est, qua hæc opinio universorum mentes potuerit occupare.

§ 86. Dicunt ergo, fuisse antiquitus, nescio quo tempore, potentem aliquem Principem, qui primus senserit, Religionem fore commodissimam ad populos in officio continendos. Itaque eum paullatim ope callidorum quorundam hominum hanc

hanc de Deo opinionem animis Subditorum instillasse. Cumque ceteri Principes & Magistratus per experientiam cognoscerent, eam esse firmissimum suæ auctoritatis præsidium, & arctissimum Societatis humanæ vinculum: imitatos esse priorem illius exempli auctorem; atque ita hoc *Invento politico* omnem Mundum veluti fascinatam esse.

§. 87. Huic suæ hypothesei admodum confidunt Athei. Existimant, nihil hic responderi posse, & ratiocinium esse omni exceptione majus. Quamobrem diligentius considerata est hæc quæstio; an Religio, adeoque ipsa de Existencia Numinis persuasio, pro *Invento Politicorum*, ut vulgo loquuntur, haberi possit.

§. 88. Observamus ergo 1. Hoc esse merum figmentum Atheorum, nullumque adferri posse argumentum, quo illa hypothesis confirmetur. Res autem tanti momenti, quanti est Origo Religionis, qua certe nulla memorabilior est, sine firmissima probatione adferri non debet. Nam convenientia Religionis ad illum usum, quem Principes quæsisse ajunt, pro argumento allegari non potest. Quod Religio apta sit ad Leges & auctoritates Principum firmandas, & ad populos in officio continendos, ex rei natura est, non ex hominum instituto.

tuto. Non negamus interim, Principes ac Legum Latores usos esse Religionem ad sua commoda; sed cum ejus principia hominum animis jam essent infusa: alioquin certe inferi haud potuissent.

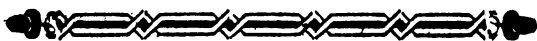
§. 89. *Observ. 2.* Quis fuit ille Princeps, aut quo tempore vixit, qui Religionis frenum excogitavit? Hic tacent omnes Athei, & manifesto produnt, se fabulam narrare, quando ajunt, fuisse aliquo tempore Principem talem. Sic enim fabulæ solent incipi.

§. 90. Præterea, si percurramus Historias, nullum inveniemus tempus, quo non Religio aliqua vigeat. Unde patet, eam esse antiquissimam. Oportet ergo ex duabus rationibus alteram eligi. Aut Notio Dei per traditionem constantem ab ipso Generis humani primo progenitore ad omnes pervenit: Aut Natura duce, & ipsius rei evidentia ingeneratur. Utrumvis eligas, concludendum erit, veram esse illam rationem. Nos utrumque colligimus, & una conjungimus. Quæ Notio in ipsa Creatione primo homini instillata erat, ea quotidianis Naturæ documentis confirmata & ad evidentiam perducta, ceterisque tradita est, & ita ad omnes propagata.

§. 91.

§. 91. Hæc sunt illa quinque argumenta, quibus potissimum existimamus, Existentiam Dei probari cuilibet veritatis studioso. 1. Ab Existentia Mundi in genere. 2. Ab Existentia Entium rationalium. 3. A propiore consideratione Originis, quam Mundus debuit habere. 4. A Conscientia. 5. A communi gentium Consensu.

§. 92. Priora tria argumenta solent ab alijs comprehendere unico ratiocinio, quod deducunt a *Contingentia Mundi*. Idque ita procedit. Ens contingens est, quod posset non esse, vel quod posset aliter esse. Mundus est tale Ens contingens. Nihil autem est absque ratione sufficiente, cur potius sit, quam non sit, vel hoc potius modo, quam alio. Ergo Mundus habet causam, quæ est *Deus*, isque solus est Ens necessarium.

CAP. V.

REFUTATIO ATHEISMI.

§. I. **P**ostquam ergo Existentiam Numinis probavimus, superest, ut Atheorum argumenta, quibus contrarium evincere

evincere conantur, examinemus, & objectionibus respondeamus.

§. 2. Primum quidem observamus, Atheismum nullo fundamento niti, nulla habere firma principia, adeoque nec demonstrari posse. Athei probare deberent, non esse Deum. Ut hoc fieret, demonstrandum esset, Notionem Dei esse contradictoriam. Hoc autem demonstrari non posse, patebit ex sequentibus. Nam quæ adferunt, aut falsis principiis nituntur, aut consequentiæ errore peccant.

§. 3. Contendunt ergo Athei I. Homines nullam habere Notionem, seu Ideam Dei, eo quod Deus dicitur Essentia & Perfectionibus infinitis præditus. Infinitum autem est hominibus incomprehensibile. Quicquid autem comprehendere non possumus, ejus nullam habemus Notionem.

§. 4. Resp. Argumentum istud ludit in verbis Notionis s. Idææ Dei, & comprehensionis. Qui prima Logicæ elementa didicerunt, sciunt varias esse Idearum Species, interque has dici alias *adequatas*, alias *inadequatas*. Sic etiam concipimus s. comprehendimus alia distincte & adæquate, alia confusius & inadæquate.

§. 5. Idea adæquata illa est, quæ omnia objecti sui attributa distincte repræsentat, ita ut nihil in eo obscuri maneat. Talem
Dei

Dei Ideam non habemus, & ita concedimus, Deum a nobis comprehendere non posse. Nam finitum Ens infiniti conceptum adæquatum nunquam adipiscitur.

§. 6. Sed Notio inadæquata non minus est Notio, quam adæquata; sicut Idea confusa non minus est idea, quam distincta. Adeoque non est verum; cujus rei nullam habemus notionem adæquatam, illa non existit.

§. 7. Sic ex. gr. Ecquis negabit, nos habere Ideam Mundi, & quidem Ideam claram? Nam quilibet, audito sono; *Mundus*; novit, quid intelligatur. Sed, estne aliquis, qui dicere possit, se habere & distinctam, & adæquatam ideam Mundi? Ne summus quidem Philosophus hoc dixerit. Quis inde colligit, Mundum non existere, vel ejus existentiam dubiam esse?

§. 8. Dei autem Ideam homines habere, patet ex ipsa omnium & singulorum attributorum ejus consideratione & demonstratione. Si enim nullam haberemus, non possemus quidquam de eo affirmare, aut demonstrare; immo ne ipsam quidem existentiam, quam tamen idoneis argumentis demonstravimus.

§. 9. Neque etiam dici potest, Deum a nobis concipi, tanquam Substantiam
Spiri-

Spiritualementem; talem autem sub sensu non cadere, adeoque Dei Ideam non dari. Non enim tantum ideas sensuales habemus, quas ope sensuum primum formamus, dein vi imaginationis renovamus: Sed etiam talium rerum, quæ neque sensibus, neque imaginationi subjiciuntur. Tales sunt Idea Substantiæ, Accidentis, Possibilis, Necessarii, Virtutis &c. Quidni ergo & ideam *Spiritus* ope puri Intellectus nobis formare queamus?

§. 10. Ut hoc clarius fiat, repetamus Definitionem Dei, ubi nullum invenietur vocabulum, cujus non claram habeamus ideam, quamvis istius Objectum haudquam sensibus se offert. *Deus est Ens a se, a quo omnia cetera Entia suam Existentiam habent.* Vel pluribus attributis expressis: *Est Ens summe perfectum, optimum, sapientissimum, quod necessario existit, & causa est omnium ceterorum Entium.* Quid hic est obscuri, quamvis sub sensu nihil cadat, præter sonos vocabulorum.

§. 11. *Obijciunt* II. Athei; Ideam Dei, esse collectionem Attributorum, quæ nec esse, nec concipi possunt. Sed istam Objectionem falsam esse patebit, quando singulatim de Attributis divinis agemus. Tum enim ostendemus, illa nihil continere contradictionis,

F

dictionis,

dictionis, nihil impossibilitatis, quamvis perfecte comprehendi s. intelligi nequeant.

§. 12. *Obj.* III. Deus dicitur *Ens*, quod creavit cetera *Entia ex nihilo*. Atqui Creatio ex nihilo est impossibilis & contradictoria. Nam ex nihilo nihil fit, nec fieri potest. Ergo Deus non est, nec esse potest.

§. 13. Ad hanc *obj.* observandum est, 1. Axioma illud, si modo recte intelligatur, verissimum esse. *Ex nihilo nihil fit*, i. e. ex eo, quod non est, non potest aliquid fieri a se ipso; sed oportet, ut omne, quod est, vel incipit esse, habeat aliquam suæ existentiae causam. Hanc causam oportet esse perfectiorem ipso effectu, & præterea habere vim creandi s. producendi id, quod antea non erat. Adeoque illud Axioma vim suam habet in rebus naturalibus, ubi naturaliter nihil generatur s. producitur ἐξ ἐκ ὀντων, *ex nihilo*, sicut etiam nulla res in nihilum redigitur.

§. 14. 2. Sed alia ratione possumus dicere, *ex nihilo aliquid fieri*; scilicet, dum Res aliqua, quæ non erat ante, potest existentiam accipere ab alia re, quæ jam erat. Atque ita nihilum nec est causa efficiens, nec materia ejus, quod existit; sed significat tantum initium existentiae ejus rei, quæ antehac non erat. Quin autem talis mutatio ab Ente infinita potentia prædito

dito produci possit, nullum est dubium, siquidem constat, *Creationem ex nihilo*, eo sensu, quem modo indicavimus, nihil contradictorii continere.

§. 15. *Obj. IV. Quidquid movetur, ab alio movetur*: ergo nullum est primum movens, sed motus in infinitum alius ab alio productus est. R. Valet hoc Axioma de corporibus. Nullum enim corpus movetur, nisi ab alio corpore. Sed inde non sequitur, motum corporum esse æternum. Prius enim probari deberet, nullas dari substantias incorporeas, quæ facultate corpora movendi polleant. Atqui hoc probari nullo modo potest.

§. 16. Immo potius ex eo Axiomate sequitur contrarium. *Quicquid movetur, ab alio movetur*. Ergo aut ab omni æternitate existit aliquod Ens, quod motum ceteris Entibus indidit; aut progressus Entium, quorum unum movet alterum, in infinitum absque principio statuendus est. Atqui posterius est absurdum. Nam ita consideratur hoc Universum, tanquam compages Entium, quæ singula suæ existentiae & sui motus habent causam, quorum nullum necessarium & independens; Eadem vero Entia conjunctim sumpta nullam habent causam, adeoque sunt necessaria & independentia: quod est contradictorium. Su-

F 2 .

pereft

pereſt igitur, ut prius admittamus, atque ita exiſtentiam Dei agnoſcamus.

§. 17. Quod vero exiſtant Entia incorporea, quæ tamen in corpora agere, ea-
que movere pro lubitu queant, tum proba-
bimus, quando agetur de *Spiritualitate Dei*
& Animarum humanarum. Sufficit nunc
obſervare, nihil in talibus admittendis eſſe
contradictorium.

§. 18. *Obj. V. Si Mundus productus eſt a*
Cauſſa intelligente, oportet intellectum fuiſſe ante
Mundum. Atqui hoc eſt impoſſibile,
quia intellectus non eſt nec eſſe poteſt ante
objectum ſuum. Mundus autem eſt obje-
ctum intelligentiæ divinæ. Oportet ergo
Mundum cauſſam nullam habere.

§. 19. *R.* Intelligentiæ, imprimis per-
fectæ, objecta non tantum ſunt res extra
ipſam exiſtentes; ſed & ipſa intelligentia
ſui ipſius objectum eſt, quatenus in ſe
ipſam reflectitur. Deinde ejus objectum
ſunt non tantum res exiſtentes; ſed etiam
res poſſibiles. Adeoque nihil eſt contra-
dictorii, ſi dicamus, Ens intelligentiâ in-
finita præditum ab æterno exſtitiſſe, &
cum ſui ipſius tum omnium rerum poſſibi-
lium notiones ſibi repræſentaſſe.

§. 20. *Obj. VI.* Athei quidam adſe-
runt, Syſtema Mundi non ita comparatum
eſſe, ut Sapientiæ Entis perfectiſſimi con-
veniat,

veniat, propter varios defectus qui in eo observentur.

S. 21. R. Nos existimamus e contrario, Systema hujus Mundi ita comparatum esse, ut fini, quem Sapientissimus Creator sibi proposuit, exactissime conveniat. Idque probamus 1. per considerationem defectuum, quos putant quidam in eo esse; loquimur autem de Physicis defectibus. Sed quum hæc ad Philosophos pertineant, non diutius illis insistimus. 2. Observamus multos creditos fuisse defectus propter temporis ignorantiam, qui nunc evanuerint, postquam accuratius omnia sunt cognita. Et quotidie propemodum nova deteguntur, quæ ostendunt usus singulares earum rerum, quæ antea inutiles creditæ fuerant: nec tamen adhuc perfecte omnia intelliguntur.

S. 22. *Obj. VII.* Cum Deus sit perfectissimus atque beatissimus, quid opus fuit, ut Mundum crearet?

S. 23. R. Opus fuit, ut posset perfectiones suas atque bonitatem aliis Entibus communicare, & ita gloriam suam manifestare. Deus enim perfectiones suas manifestans, necessario venerationem & Laudes suarum Creaturarum rationalium, quæ ratione sua recte utuntur, sibi conciliat. Unde & promovere Gloriam Dei

est officium Creaturæ rationalis; ejusque rei materiam Mundus suppeditat.

§. 24. *Obj.* VIII. Si opus fuit, ut Deus Mundum crearet, cur non citius creavit? Cur demum ante 6000. annos?

§. 25. *R.* Eadem quæstio objici posset, si ante 60000. ann. creatus esset Mundus, aut ante 600000. Semper enim Athei quærerent, cur tam fero? Nam quilibet numerus finitus, quantumlibet magnus, est instar puncti, si cum æternitate conferatur. Ergo sequeretur; Mundum ab æterno, aut nunquam, creari debuisse. Utrumque absurdum est. 1. Ab æterno creatum esse, est, nullum initium habere, i. e. creatum non esse; p. c. contradictorium. 2. Nunquam creari, repugnat §. 23. Creavit Deus, quia voluit, & cum voluit.

CAP. VI.

OBSERVATIO DE DAMNO ATHEISMI.

§. 1. **A** *Theismus* maxime nocet I. ipse
Atheo: II. Societati hominum
& Reipublicæ.

§. 2.

§. 2. *Ipsi Atheo* nocet, quod illum privat omnibus commodis tam internis, quam externis, tam temporalibus, quam æternis Religionis, *quæ commoda* quanta sint, aliis locis demonstratur. E contrario exponit eum odio Dei & æternæ miseriæ, nec non odio bonorum omnium.

§. 3. Atheismus nocet aliis, ac toti *Rei publicæ*, Nam 1º. tollit vinculum inter Superiores & Inferiores. Si nullus est Deus, quis obligabit homines, ut Principibus & Magistratibus fideliter & lubenter obediant? Non certe metus, qui apud multos quidem valet; sed apud multos alios facile reliquis affectibus cedit. Non amor; quoniam odio potius habebit Atheus Superiorem, quem suæ libertati & cupiditatibus suis obstare putabit. Ita omnes Principes considerabit, ut Tyrannos, qui injusta vi ceteris dominantur. *Obj.* quosdam *Atheos* fuisse, qui honeste vixerint. R. fieri hoc potuit per naturæ temperamentum, aut per timorem, aut tranquillitatis amorem quendam nativum, quem tamen in paucis reperimus, cum plerique ad affectibus in transversum agantur.

§. 4. Atheismus 2º. tollit vinculum Civium & subditorum inter se. Nec enim locum relinquit ulli juri, nec officio, nec justitiæ. Negato Deo negantur omnia hæc.

Quis ergo firmabit possessiones uniuscujusque? Non Deus; quia non creditur. Non conscientia; quia in Atheo locum non habet. Non Princeps; quia ejus nullum jus, nulla auctoritas.

§. 5. Ita comparatum esse Atheismum docet Ratio; docet Experientia. *Ratio*; quia unusquisque propriam utilitatem naturaliter quærit: Atheus autem credit, se nulla obligatione teneri, ad abstinendum a lædendo altero, si id sibi utile videatur. *Experientia*; cum videamus homines, quo minus habeant Religionis, eo magis esse vitiosos, injustitiæ imprimis & libidinibus deditos.

§. 6. Hæc observatio adjungi potest argumentis pro Existentia Dei, & Religionis alicujus necessitate, quod licet nihil demonstret, quemlibet tamen præjudiciis & affectibus non omnino obnoxium hominem permovebit, ut cetera argumenta eo facilius admittat.

§. 7. Deus vel existit, vel non existit. Si Deus existit, Atheus non potest effugere supplicia audaciæ suæ, quod improbitatis patrocinium suscipiens, Deum & Religionem contemnit. Si non existit, Atheus evertit fundamenta Societatis humanæ, atque ita omnium rerum perturbationem promovet.

§. 8.

§. 8. Ergo quidquid sit, Atheismus noxius ac periculosus est & ipsi & generi humano. Unde tutius erit Existentiam Dei & Religionis ~~veritatem agnoscere~~ ^{liber agnoscere}, etiam si nulla adessent argumenta. Itaque apparet, illos insipienter agere, qui Atheismum & impietatem promovent, eique favent. Summi certe Imperantes, & qui sunt iis a Consiliis, si impietatis patroni sint, suam suorumque auctoritatem ipsi proculcant; quippe quæ nulla est, ubi exulat Dei Timor.

§. 9. Itaque & P. Baylii insanum fuit studium, quo probare conatus est, nocentiorrem esse superstitionem, quam est Atheismus. Præstat enim qualemcunque, quam nullum Deum credere.

C A P. VII.

OBSERVATIO

DE CAUSSIS ATHEISMI.

§. 1. **L**evior quædam Cordis humani cognitio sufficit ad detegendas veras causas Atheismi. Quum enim vitia voluntatis illum producant, facile concipimus, qui fiat, ut tam ineptis rationibus & infirmis Dei existentia impugnetur.

- §. 2. Neque enim vis aut evidentia veritatis Atheum movet. Ea potius ad Religionem amplectendam impelleret. Neque etiam Existentia Dei, aut Religionis naturalis dogmata, habent aliquid rationi contrarium. Sed id quod Atheum movet, est consideratio Justitiæ & Sanctitatis Dei, item rationis de vita acta aliquando reddendæ. Si hoc atque alia hujusmodi ab Idea Dei & Religione removeri possent, paucissimi vel nulli essent Athei.

§. 3. Hæc est ergo vera Atheismi causa: Vitæ morumque corruptio, & vis Conscientiæ, quæ dicat, si Deus existat, expectandam fore poenam. Quum autem vitia tantopere amet homo, illas cogitationes, quibus ab iis retrahi deberet, tanquam molestas, exuere studet, ideoque varios quærit prætextus, seu ratiunculas, quibus vim veritatis infringat, & contrarium sibi persuadeat. Id autem facile credimus, quod nostris cupiditatibus blanditur.

§. 4. Hinc fit, ut Religio Atheis videatur tam grave jugum; quo ut liberentur nihil non agunt. Non enim possunt Religioni dare nomen, nisi vitiis animi & cupiditatibus renuntient. Nolunt autem hoc facere; ergo levissimas quasque conjecturas objectionesque sat fortes autumant,
ut

ut in Corde suo dicere possint, non est Deus.
Psalm. XIV. 1.

§. 5. Alia causa Atheismi est Ambitio & cupiditas Gloriæ ex ingenii acumine consequendæ. Multi enim existimant, dicteria in Religionem, quam *Superstitionem* vocant, materiam esse laudis; ut ergo videantur sapere, cœlum vituperant; ut ceteris ingenio & eruditione præstantiores videantur, sanctissima quæque ridet, confirmanturque in hoc instituto, cum vident, multos esse vel improbos vel incautos homines, quibus illi joci placeant. &c.

§. 6. Alia Causa est *ignavia* & *fuga laboris* ad inquisitionem veritatis necessarij. Hinc abstinet Atheus meditatione rerum sacrarum, & lectione eorum Librorum, quibus animus de veritate convincitur, aut si legit, animo id facit præjudiciis pleno. Ingrata est veritatis demonstratio, quæ vitis animi inimica est.

§. 7. E contrario tales unice delectantur Lectione Librorum ad Atheismum & Religionis contentum ducentium. His enim permulcetur insita pravitas, concupiscentiæ excitantur & foventur, venenum suave ipsas medullas penetrat. Unde patet non esse in talibus hominibus studium veritatis; sed studium erroris confirmandi.

92 CAP. VII. *Obj. de Cauffis Atheifmi.*

mandi. Alioqui non minore diligentia scrutarentur ea, quæ pro Religione dicta vel scripta sunt, quam quæ contra eam.

§. 8. Eodem pertinent Colloquia prava, & consortium impiorum, quæ etiam innocentium animos corrumpunt. Item Studia disciplinarum & scientiarum humanarum unice, & sine ullo ad Religionem respectu exculta. Adde his Cl. *Zimmermanni* Tig. Differtt. de Cauff. Incredulitatis.

CAP. VIII.

DE SPINOSISMO.

§. 1. **G**ENUS peculiare Atheifini est *Spinosismus*, qui nomen habet a *Benedicto de Spinoza*, Judæo Amstelodamensi, qui a. 1677. m. Febr. obiit. Hic in pueritia Atheismum cum Lingua Latina ab Medico *Franc. van Ende* imbiberat. Quum dein Cartesianæ Philosophiæ operam dedisset, coepit traditiones & instituta Synagogæ Judaicæ primo, post ipsa *Mosis & Prophetarum* scripta spernere.

§. 2. Hanc mentem quum variis modis prodidisset, periculum veritus a Judæis discessit.

discessit. Solitariam dein variis in locis &, quantum constat, honestam vitam agens, Hagæ Comitum potissimum com-moratus est. Edidit a. 1670. Librum, cui tit. *Tractatus Theologico-Politicus de Libertate philosophandi*; qui dein variis Linguis, variisque titulis recusatus est. In eo potissimum contra Revelationem Judæorum & Christianorum, nec non Scripturæ S. divinitatem & integritatem disputat. Post mortem auctoris a. 1677. prodierunt, *Opera postuma*: in quibus extat *Ethica mathematicè demonstrata*. Heic aperte docet, unicam esse Substantiam, eamque infinitam, extensione & cogitatione præditam, cujus cetera Entia sint tantum modificationes: adeoque Deum non alium esse, quam ipsum *Universum*.

S. 3. Ita Spinoza non negabat quidem Deum existere; Sed talem effingebat Deum, qui Deus non est, nec esse potest; quod ex sequentibus patebit. Examinabimus hic tantum caput de Deo. Errores de Revelatione & S. Scriptura suo loco refutabimus.

S. 4. Sunt qui existiment, talem sententiam jam olim quorundam hominum mentes occupasse, aut saltem adsimilem, ut erat de Deo doctrina Cabbalistarum, & veterum Chaldæorum, de Anima Mundi Stoico-

Stoicorum. Nemo tamen fuit, qui in Systema ordinatum redigeret hæc dogmata, ante Spinosam.

§. 5. Hoc autem Systema his potissimum constat propositionibus :

1. Deus est Substantia infinita, infinitis attributis prædita.
2. Ergo non potest esse, nisi unica Substantia. Alias enim plures Substantiæ haberent eadem attributa, quod fieri non potest.
3. Substantiæ attributa s. modificationes attributorum sunt Entia cogitantia & Entia extensa.
4. Quidquid est, id in Deo est, nec potest esse aut concipi sine Deo.
5. Deus est causa necessaria omnium, quæ sunt & fiunt, nec agit libere, quia non potest aliter agere, quam agit.
6. Nihil est in rerum natura contingens, nihil liberum, nihil quod agat propter finem.
7. Homo non est propter Gloriam Dei; per cons. nulla est Religio, sed superstitio mera, quæcunque de Bonitate, Sanctitate, Justitia, Dei, hominisque officio traduntur.
8. Anima

8. Anima hominis nihil aliud eſt, quam Idea corporis humani, quam Deus habet. quatenus ea exiſtit.

9. Corpore ergo deſtructo, deſtruitur idea illa, ideoque perit anima.

§. 6. Hinc alia conſectaria pernicioſa deducuntur, quæ addemus, ut abſominabilis iſta doctrina eo clarius detegatur. Sic ergo pergit *Spinoſa*:

1. Abſurdum eſt, Deum conſiderare ut Legislatorem, qui ſubditos promiſſis ac minis ad edictorum obſervationem adigat; nec Chriſtus ac Prophetæ aliam ob cauſam ſic eum repræſentarunt, quam ut rudi plebeculæ ſeſe accommodarent.

2. Providentia Dei nulla eſt, niſi conſtans, neceſſarius & immutabilis ordo naturæ; nec eſt quod homines Deo gratias agant de bonis obtingentibus, aut deprecantur mala.

3. Miracula abſolute & in ſe ſunt impoſſibilia.

4. *Hominum jus naturale non ratione; ſed quocumque appetitu, quo ad agendum determinantur, deſignari debet.* Sunt verba ipſius *Spinoſæ*. Ideoque Jus naturæ

naturæ nullum est, nisi appetitus hominis; nec aliæ Leges, nisi vires ejusdem.

5. Nullum est peccatum ex natura sua; sed unice resultat ex pacto hominis cum Deo, aut cum aliis hominibus.

6. Non opus habemus Salvatore s. Mediatore apud Deum.

7. Nec præmia nec poenæ dantur.

§. 7. Ceterum utitur tamen *Spinosa* vocabulis virtutis, Legis divinæ, cognitionis & amoris Dei, Salutis & exitii, felicitatis & infelicitatis &c. Sed alio prorsus sensu, quam accipi debent; id quod ex principiis ejus necessario fluit. Nimirum

1. Virtus est agere secundum regulas rationis. Ratio exigit, quod exigit natura; scil. amare seipsum; in omnibus proprium commodum quærere &c.

2. Lex divina talis est, quales sunt illæ leges, secundum quæ corpora agunt; adeoque physice necessaria. Et sic cetera.

§. 8. Apparet ergo in genere, 1. *Spinosismum* istum esse perniciosissimum, quoniam evertit omnem religionem. 2. Eundem esse captiosum & fallacem, eo quod plurimis æquivocationibus & ambiguitatibus utitur.

§. 9.

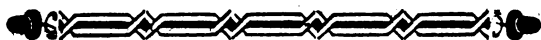
§. 9. Refutabimus breviter quasdam propositiones ante commemoratas. §. 5. prop. 1. verissima est; sed inde non sequitur prop. 2. Unicam tantum Substantiam esse. Nam infinitis Dei attributis nihil de- cedit per alias Substantias, & possunt aliæ Substantiæ habere attributa, quæ etiam in Deo sunt; sed cum hac differentiâ, quod in Deo sunt infinita, in Creaturis finita.

§. 10. Prop. 3. falsa est. Nam Entia reliqua seu cogitantia, seu extensa, non sunt tantum modificationes; sed veræ sub- stantiæ a se invicem & a Substantia infinita, quæ Deus est, distinctæ. Sunt enim res ita existentes, ut non opus habeant alia re, cui tanquam subjecto inhæreant; sed ipsa sunt Subjecta aliarum rerum.

§. 11. Prop. 4. caute est intelligenda. Vera enim est, quatenus Deus creavit omnia, eademque conservat ac gubernat, hocque sensu Apost. dicit, *nos in Deo vive- re, moveri & esse*. Sed non debemus ac- cipere ea verba, quasi Entia omnia essent divinæ Substantiæ vel modificationes vel particulæ. Sunt enim hæc absurda; Na- turæ rerum & ipsius Dei contraria.

§. 12. His observatis ceteræ prop. quæ sunt priorum consectaria, sponte conci- dunt, & a nobis tum singulatim refuta-
G buntur,

buntur, cum de Attributis divinis, & ceteris Capp. Theol. Nat. agemus. Ceterum præter alios *Spinosam* refutavit philosophicis rationibus Celeb. *Wolffius* Th. Nat. §. 679. 1q.

CAP. IX.

DE ATTRIBUTIS DEI.

§. 1. **H**Æc attributa recte cognoscere est summæ necessitatis, eo quod non sufficit nosse, Deum esse. Immo cognitio Existentiæ Dei est imperfecta, sine cognitione attributorum; est etiam inutilis, neque ad virtutem nos excitare posset, nisi attributa quoque agnoscamus.

§. 2. Si procedamus ordine naturali, ut unum ex alio fluat, & sic demonstretur; occurrit ante omnia *æternitas*, quæ ex iisdem argumentis probatur, quibus probavimus Dei existentiam. Ea autem hic redit: Plurima Entia existere per Experientiam constat. Hæc aut ab æterno exstiterunt, aut aliquando esse cœperunt. Prius absurdum esse probavimus antea. Superest posterius. Si vero Mundus, & Entia, quibus constat, initium habent,
aut

aut acceperunt illud casu fortuito, aut consilio & voluntate alicujus causæ intelligentis. Casu fortuito Mundum productum non esse probavimus contra Epicurum. Ergo causam habet intelligentem.

§. 3. Hæc causa necessario debuit esse prior Mundo. Nam causa omnis prior est effectui. Deus autem est causa efficiens Mundi. Ergo Deus fuit antequam Mundus existeret. Ante Mundi existentiam nihil potest concipi præter æternitatem. Ergo *Deus est æternus.*

§. 4. Porro, si Deus non esset æternus, sequeretur illum prorsus non esse. Nam statuendum esset, eum aliquando initium existentiae habuisse; hoc initium cum non potuerit a nihilo habere, sequitur id habere ab aliqua causa. Atqui Deus habens causam non est Deus: Ergo si Deus non est æternus, prorsus non est: Quod absurdum, per demonstrata.

§. 5. *Obj.* Non possumus concipere Existentium æternam, aut durationem infinitam.

§. 6. *Resp.* Verum est. Sed multo minus possumus concipere, Mundum existentiae suæ initium habere, nec tamen causam. Immo hoc est aperte contradictorium. Nam ex nihilo nihil fit; & nihil est sine ratione sufficiente, cur potius sit, quam

non fit. Sin autem æternitatem Mundo tribuamus, redit eadem difficultas. Itaque ~~cum necessario~~ aliquod Ens sit ab æterno, id rectius tale creditur, qualis est Deus.

§. 7. Ex æternitate Dei sequitur ejus *immutabilitas*, & quod ab alia caussa non *dependeat*. Nam id quod mutabile est, & ab alia caussa pendet, non est æternum, & sic daretur Successio æterna caussarum, quam antea jam refutavimus.

§. 8. Ens æternum, immutabile, independens, *existit a se*. Quidquid enim est, illud aut productum est a caussa aliqua, aut non productum. Deus autem non est productus a caussa aliqua, quia est æternus & independens. *Ergo est a Se.*

§. 9. Existere a se non significat, a se ipso productum esse. Nam hoc est impossibile. Nihil potest esse sui ipsius caussa, quia ex nihilo nihil fit.

§. 10. Sed existere a se ipso, significat, existere absoluta necessitate naturæ suæ; id est 1. ut sine manifesta contradictione non possimus negare illam existentiam. 2. ut illa existentia sit certissima, nec in dubium vocari possit. 3. Istam certitudinem non ex eo fluere, quod ideæ Dei ex arbitrio nostro jungamus ideam existentiae; quæ ab idea Entis perfectissimi non potest abesse.

abesse. Unde & ex idea Dei ad ejus existentiam non sumus argumentati.

§. 11. Hinc porro sequitur, *Mundum materiale non esse illud Ens aeternum; independens, immutabile &c.* Istud vel maxime contra *Spinosam* est observandum, & in clara luce collocandum. Mundus enim non existit necessario, sed contingenter, adeoque non est Ens a se. Nullam videmus contradictionem, si Mundus non esset, aut aliter esset.

§. 12. Porro Attributum Dei est *Incomprehensibilitas*, ita ut ejus essentiam distincte concipere non possimus. Nec mirum, quum nullius non rei, etiam corporalis & finitæ essentiam, ignoremus. Unde patet, absurde Atheos ex incomprehensibilitate essentiae divinæ colligere, nos nullam ideam Dei habere, qua de re ante dictum.

§. 13. Deus est Ens *infinitum & ubique præsens*. Fluit hoc ex necessitate absoluta existentiae. Hæc enim eadem ubique est, nec concipi potest, in uno loco plus esse, quam in alio, aut ab ullo loco prorsus abesse. Modum hujus præsentiae itidem ignoramus.

§. 14. Deus est *Ens unicum* in suo genere, adeoque Deus non potest esse, nisi *unus*. Est enim manifesta contradictio,

duos esse, quod cum aliis modis, tum hoc quoque probatur. Si supponantur existere duo Entia independentia, tum unumquodque existere poterit sine altero, alioqui non esset independens. Atqui hinc sequetur, alterum illud non esse necessario existens, quia prius ab hoc independentem & a se existit; & per consequens illud non erit Deus, qui & independens & necessario existere debet. Hoc arg. & aliis similib. utitur *Grot. V. R. C. l. 3.*

§. 15. Hinc refutatur 1. Error *Manichæorum*, & aliorum tam inter Ethnicos, quam Christianos, de duobus Principiis æternis & independentibus, quorum alterum sit boni, alterum mali causa, quod nihil est absurdius.

§. 16. Refutatur 2. Error *Spinosæ* de unica Substantia. Quum enim unicum sit Ens a se, & independens; Mundus autem non sit illud Ens: sequitur, præter eum existere aliud Ens, aliam Substantiam, cui soli illa attributa convenient, adeoque non esse unicam tantum Substantiam.

§. 17. Fundamentum istius opinionis *Spinosæ* est pravus sensus, quem tribuit vulgari, & a Cartesio etiam assumptæ definitioni *Substantiæ*, cum ea dicitur *res per se subsistens* &c. Ubi istud *per se* intelligitur de eo, quod suæ existentiae nullam causam

sam habet. Atqui hoc modo præter Spinosam nemo accipit, nisi ejus Sectatores. Nam *Substantia dicitur res per se subsistens*, ut distinguatur a *Modo* seu *Accidente*, quod extra Substantiam non est, & nonnisi per abstractionem mentis concipitur, cum Substantia sit subjectum, cui insunt accidentia.

§. 18. Cum ergo *Existentia* vel potius *Subsistentia per se* de *Substantia* prædicetur ratione *Subjecti*; non ratione *causæ*; sequitur non tantum unicam esse Substantiam, nempe Deum; sed innumerabiles, quia tot res non indigent alia re, cui tanquam Subjecto inhæreant.

§. 19. *Intelligentia* Dei est Attributum longe maximi ponderis, cui potissimum innitur Religio. Quamvis enim supponatur Deus existere, esse æternus, independens, infinitus &c.: negatur autem esse intelligens, non minus Atheismus introduceretur. Sic enim nec pro Creatore nec pro Moderatore totius Universi haberi poterit. Et *Spinosa* quidem cum suis haud negat, Deum esse Ens intelligens, dum dicit, Cogitationem esse illius Attributum essentiale; sed *Intelligentiæ* illi adimit *Voluntatis Libertatem*, sine qua illa esse non potest, ut mox patebit.

§. 20. Non potest quidem *a priori* demonstrari, Deum esse Ens intelligens, quoniam haud perspicimus nexum necessarium *Intelligentiæ cum Existentia*. Sed potest demonstrari *a posteriori*, ex effectis scil. quatenus Mundum concipimus a Deo conditum, quod sine infinita Intelligentia fieri non potuit.

§. 21. *Intelligentiam* Dei probamus 1. ex eo; quod dantur Entia intelligentia. Cum autem Deus sit summum Ens, ceterorum omnium causa; & effectus non possit esse perfectior sua causa: sequitur, *Deum esse Ens intelligens*.

§. 22. Sed dicimus porro, DEUM, utpote Ens intelligens, esse *Spiritum*, id est, *Ens immateriale*, quod sic probatur. Intelligentia est attributum, a Materia realiter distinctum, & quod non potest a figura & motu produci, aut ab aliis materiæ attributis, quæ cognoscimus. Nec objici debet omnia fortassis materiæ attributa nobis haud cognita esse. Nam sufficit, ut clare videamus, ea omnia, quæ de materia cognoscimus, cogitationi & intelligentiæ haud affinia esse. Si ergo Deus est Ens intelligens, sequitur illum esse Ens *Spirituale*.

§. 23. Probatur porro *Intelligentia* Dei ex pulchritudine, ordine, varietate, Symmetria hujus Universi, præcipue autem
ex

ex rerum singularum adaptatione mirabili ad suos fines. Ad hujus Arg. vim intelligendam varii variorum Libri conducunt, qui rerum naturalium *considerationem* continent, de quibus ante nonnulli indicati fuerunt.

§. 24. Cum intelligentia Dei necessario conjuncta est *Libertas*, per quam intelligimus attributum Dei, quo DEUS ad agendum non ab alio quocunque Ente, sed a se tantum determinatur, sicut etiam a se est; per conseq. quantum ad Entia extra se, potest agere vel non agere, & hoc modo vel aliter agere.

§. 25. Hæc Dei *Libertas* I. probatur iisdem argg. quibus *Intelligentia* ejus. Nam sine illa hæc non est, nisi nomen vanum. Sublata alicujus Entis Libertate tollitur ejus agendi potestas, nec poterit esse causa ullius rei. Nam agere necessario, non est agere, sed pati. Qui enim *Dei Libertatem* negant, per necessitatem agendi intelligunt necessitatem absolutam & naturalem, qualis est necessitas, ut Lapis sursum coniectus paullo post decidat: non autem illam perfectionem & rectitudinem Voluntatis divinæ, quæ certo se & semper determinat ad volendum & agendum ea, quæ sunt optima; quæ est summa Libertas,

G 5

§. 26.

§. 26. II. Si DEUS non esset liber, sequeretur omnia quæ sunt, necessario esse, nec posse aliter esse, quam sunt, ne quoad minimam quidem circumstantiam: Quod revera etiam statuit *Spinosæ*. Atqui ista sententia absurda est. Nam DEUS potest quidem innumerabilia Entia varietate innumerabili producere. Sed, an propterea non potest plura Entia, quam sunt, aut pauciora; majore aut minore varietate producere? Plurima sunt Sidera, ex quibus nonnulli sunt Planetæ, alia fixa. An DEUS non potuisset plura aut pauciora sidera; plures aut pauciores Planetas; plures aut pauciores stellas fixas creare? Et sic de ceteris.

§. 27. III. *Libertas* Dei probatur ex Causis finalibus omnium rerum, quarum sæpe fecimus mentionem. Si enim DEUS non esset liber, non posset sibi certum finem proponere, eumque obtinere. Quæ necessario agunt, non agunt propter finem. DEUS autem agit propter finem. Quod frustra negat *Spinosæ*. Quis enim dubitet, oculos ad videndum, aures ad audiendum factas? & similia.

§. 28. Etiam vana est propositio *Spinosæ*, quando dicit: Eth. P. 2. pr. 48. *Mentem ad hoc vel illud determinari a causa, quæ etiam ab alia determinata est, & hæc iterum ab alia,*

⊗

§ sic in infinitum. Jam enim probatum est, contradictorium esse progressum causarum in infinitum. Adeoque etiam hic in prima causa subsistendum est, quæ a se ipsa tantum determinatur, adeoque libera est.

§. 29. *Omnipotentia* porro præditum esse oportet Deum. Est enim causa omnium rerum, causa omnis potentiae, & facultatis operandi in creaturis.

§. 30. Observandum hic I. Dei potentiam non extendi ad contradictoria, ut aliquid simul sit, & non sit &c. II. Eam non extendi ad ea, quæ imperfectionem in ipso arguerent, ut peccare &c.

§. 31. Hæc clara sunt, nec ulli disputationi obnoxia. Potest ergo Deus materiam creare ex nihilo, neque id est absolute impossibile, ut Athei contendunt. Non enim habet contradictionem, aliquid, quod ante non fuit, existere incipere.

§. 32. Deus II. potest producere Entia immaterialia, s. Spiritus. Nulla enim hic est contradictio. Et frustra objicitur: nullam dari ideam Spiritus. Nam hoc 1. negatur ut falsum. 2. inde non sequeretur, Spiritum non esse. Sicut cæcus non potest negare existentiam lucis & colorum, quamvis ejus notionem non habeat.

§. 33.

§. 33. Deus est Ens *infinite Sapiens*. Hoc attributum sequitur ex prioribus, imprimis ex Intelligentia infinita, item ex omnipræsentia. Nam si Deus omnia intelligit, & ubique præsens est, non potest non in actionibus suis convenientissimum sibi finem & convenientissima ad hunc finem eligere media.

§. 34. Eadem Sapientia infinita cognoscitur ex perfectione & ordine admirabili, quo omnia in hoc universo facta sunt. Et quo diligentius excolitur hoc naturalium rerum Studium, eo plura & apertiora indicia Sapientiæ cognoscuntur.

§. 35. Deus possidet infinitam *Bonitatem*, *Iustitiam*, *Veritatem*, & omnes Perfectiones morales, quæ summo Judici & Moderatori rerum conveniunt. Hoc ita probatur. I. Omnes res, quæ sunt, habent inter se certas aliquas relationes, quod ex consideratione illarum liquet. Ex istis relationibus fluit omnis ordo & perturbatio rerum. II. Deus, infinita intelligentia præditus, scit perfecte istas relationes, nec potest ab ullo Ente impediri, quin iis convenienter agat, quarum ipse Auctor est. Atqui hoc nihil aliud est, quam ex infinita Bonitate, Veritate, & Iustitia agere.

§. 36.

§. 36. *Bonitas* Dei aliter probatur ex eo, quod cum ipse sibi sufficeret, Creaturas non alium in finem produxit, quam ut se illis communicaret, adeoque eas beatas efficeret, quod arguit infinitam bonitatem.

§. 37. *Iustitia* Dei probatur ex eo, quod convenientiæ rerum & personarum plenam habeat notitiam Deus, eique conformiter non possit non agere, quod & de *Veritate*, *Sanctitate* &c. & de ceteris virtutibus seu perfectionibus moralibus valet.

§. 38. Obiectio ex *Malo*, quod in Mundo bonos premit, considerabitur tum, quum de *Providentia* Dei agetur. Nunc sufficit dixisse, singulas res haud seorsim, sed in connexionem cum universis esse considerandas, quo facto infirmitatem potius intellectus nostri, quam ordinis in Mundo perturbationem observabimus. Quapropter hæc obj. a posteriori desumpta, contra argum. a priori nihil valet.

§. 39. Inter attributa Dei referri etiam debet *Omniscientia* Intelligentiæ ejus adjuncta. Hæc probatur I. ex eo, quod Deus est Causa omnium Entium intelligens. Oportet ergo, ut hæc Entia, eorum proprietates, facultates, vires cognoscat. II. Ex ejus omnipræsentia, qua ubique, quid sit & geratur, novit, eadem Omniscientia colligitur.

§. 40.

§. 40. Hæc Omniscientia cum futuris applicatur, est *Præscientia*, quam in Deo esse, quoad Corpora, eorumque motus ex modo adductis rationibus constat. Difficilior est quæstio de futuris contingentibus, s. iis, quæ ab Entium cogitantium libertate, seu a Spiritibus oriuntur.

§. 41. Sed *Præscientia futurorum contingentium* Deo negari nequit. Nam I. Cum Deus sit auctor Entium cogitantium, sine dubio perspectam habet omnem eorum naturam, indolem, facultates. Porro cum Entia cogitantia ad agendum certis rationibus moveantur, quæ motiva dicuntur, & ex objectis menti obversantibus desumuntur; cumque ordinatio illorum objectorum, utpote plerumque corporeorum, & minime contingentium, Deo nota sit, (per §. præc.) sequitur & determinationes Entium rationalium, adeoque futura contingentia ei nota esse.

§. 42. Exemplo rem declaremus. Si homini diviti ad misericordiam & benignitatem prono pauper ægrotus Eleemosynam petens occurrat, quis dubitabit, quin Deus præsciat, illum huic aliquid daturum esse? Præscit enim, hominem fore divitem, quem ipse creavit, & cui divitias dedit. Præscit hominem fore pauperem eadem ratione. - Novit divitem esse benignum.

gnum. Scit causam oblata occasione, remoto quolibet impedimento, acturam suæ naturæ convenienter. Et sic de ceteris.

§. 43. II. Si *Præscientia futurorum* contingentium Deo negaretur; negaretur *Præscientia* omnium, quæ ab illis necessario pendent. Ut, si Deus ignoret, Principem Principi bellum esse illaturum, ignoraret quoque omnes inde orituræ calamitates, cædes &c. Sic autem valde imperfecta esset ejus cognitio, eaque quotidie cresceret, instar cognitionis hominum; quod Enti perfectissimo indignum est.

§. 44. Ut autem §. 37. eo melius intelligatur, de *Justitia Dei* nunc aliquanto pluribus agemus. Ejus enim consideratio plenior multum lucis adfundet partim aliis capitibus Religionis Nat. partim ipsis fundamentis Rel. Revelatæ.

§. 45. *Justitia* vulgo definitur *Virtus*, per quam suam cuique tribuitur. In Deo rectius concipitur tanquam *Bonitas per Sapientiam administrata*, ita ut quævis creatura rationalis suo statui & Relationi, qua cum Deo vivit, convenienter ab eo tractetur, atque sic Dei Bonitas in Creaturas sapienter dispensetur. (a)

(a) Sic & Cudworth. Syst. intell. C. V. S. V. §. 25. *Justitia*, ait, nihil est, quam bonitatis quidam radius, aut ipsa bonitas certa Lege temperata.

§. 46.

§. 46. Sic ergo Deum *justum* esse probatur ex eo, quod est *bonus & sapiens*. Neque Bonitas sine Sapientia in Deo est aut esse potest.

§. 47. Requirit autem Sapientia, ut prorsus diversis modis, immo contrariis tractetur innocens & peccator, quippe qui diversam plane, immo contrariam relationem ad Deum habent, & Sapientiæ suæ convenienter agit Deus, nec potest aliter agere.

§. 48. Omnis quidem homo est Bonitatis Dei objectum. Sed tamen homo innocens præ aliis, quia hæc est Natura Dei, ut bonum morale probet, amet, beet, suum beneplacitum modo efficaci testetur. Et ita fit per Justitiam Dei, ut innocentia perpetuo beata sit.

§. 49. Peccator, qua talis, non est objectum Bonitatis Dei, quia hæc est Dei natura, ut malum morale ipsi displiceat, ut Deus id detestetur, modoque efficaci indignationem suam ostendat. Hæc autem Bonitatis Dei aversio non potest non miseram facere creaturam.

§. 50. Beatitudo innocentis dicitur Remuneratio; miseria peccatoris, Poena. Ergo Justitiæ divinæ est innocentem remunerari, & peccatorem punire.

§. 51.

§. 51. Patet hinc Justitiam, qua puni-
tur peccator, non minus necessariam esse,
ac illam, qua remuneratio innocenti tri-
buitur. Et quidem necessitas hæc ex divi-
na Natura sequitur.

§. 52. Quod non tantum de Justitia,
quatenus est essentiale Attributum Dei;
sed cum maxime de Exercitio Justitiæ intel-
ligendum est. Nam per Remunerationem
& Poenam Justitia exercetur ac demonstra-
tur.

§. 53. Obj. I. Deus differt poenam;
ergo exercitium Justitiæ punientis non est
necessarium. R. Quod differtur, non
auffertur. Dilatio non repugnat Justitiæ
Dei; sed omissio poenæ. Prior enim nul-
lam in Deo imperfectionem indicat: Sed
posterior, quæ Sapientiæ in administran-
da bonitate defectum argueret.

§. 54. Obj. II. DEUS condonat pec-
cata. R. Hoc non ratio docet; sed reve-
latio, quæ simul ostendit causam, nem-
pe *ἱλασµον*, s. propitiationem in J. C. qua
Justitiæ Dei satisficit, ut peccata resipiscenti
condonare possit.

§. 55. Instant. Deus est misericors. R.
I. Differt poenam & concedit tempus resi-
piscentiæ. II. Monstrat modum reconcili-
ationis in Verbo suo. III. Misericordia
est Bonitas erga miseros. Atqui Bonitas a

H

Deo

Deo nunquam sine Sapientia administratur; Ergo nec Misericordia; neque adeo hæc Justitiæ limites ponit, aut eam impedit.

§. 56. Justitiam Dei non posse non punire peccatum etiam ex eo probatur, quod poena necessario ex peccato sequatur. Nam quidquid facit statum nostrum imperfectiorem, illud eo ipso poenam habet comitem: Atqui peccatum facit statum nostrum imperfectiorem; ergo poenam habet comitem.

§. 57. Cum autem Sapientiæ Dei non conveniat, ut nexum illum necessarium, qui est inter peccatum & poenam tollat; etiam non convenit, ut peccatum non puniat; Ergo Justitia Dei non potest non punire peccatum.

§. 58. Aliter idem probatur. Deum esse Ens *sanctissimum* constat ex eo, quod omnes perfectiones possibles habet; Sanctitas autem, id est, constans & perpetua voluntas faciendi id, quod Essentiæ & Attributis suis convenit, est perfectio. Jam vero Sanctitati contrarium est peccatum, & per consequens etiam contrarium est Sanctitati benefacere peccatori.

§. 59. Non punire peccatorem, est eum relinquere in illo statu, in quo fuit, antequam peccaret. Hoc autem est benefacere

facere peccatori, quod contrarium est Sanctitati. Ergo non punire peccatorem contrarium est Sanctitati Dei, idque non quoad Virtutem tantum, sed & quoad Exercitium Sanctitatis & Justitiæ.

§. 60. Hoc ideo addimus, ne quis existimet, Justitiam quidem ipsam Deo naturalem & essentialem esse, Exercitium autem Justitiæ arbitrarium. (a) Dicimus itaque Exercitium Justitiæ, adeoque ipsam poenam peccati, necessariam esse. Quod porro ita probatur.

(a) Sic *Limborgius*, præter alios L. II. c. 12. §. 27. Vid. *Spanbem.* Elench. Controv. contra Socin. XVII.

§. 61. Arbitrarium Deo id est, ad quod per Attributa sua non determinatur. Atqui ad Exercitium Justitiæ & Poenam peccati Deus per Sanctitatem & Sapientiam suam determinatur. Quapropter Poena peccati non est Deo arbitraria.

§. 62. Porro Justitia suum cuique tribuit. Qui autem ad arbitrium proprium Justitiam exercet, ille non suum cuique tribuit, sed tribuit cuique quod vult. Sic arbitrarium exercitium Justitiæ, ipsi Justitiæ Dei contrarium est. Ergo id non est arbitrarium, sed necessarium.

§. 63. Si Justitiæ exercitium est arbitrarium, tunc Deus posset innocentem punire,

nire, quoniam nihil tum esset in Natura Dei, quod eum magis moveret ad beneficiendum innocenti, quam ad puniendum nocentem. Atqui hoc est & Bonitati, & Sapientiæ & Sanctitati, & Justitiæ contrarium: Justitiæ Exercitium itaque non est arbitrium.

§. 64. Neque existimandum est, ita tolli Libertatem Dei in agendo. Nam Libertas Dei non consistit in arbitrario exercitio Justitiæ & reliquorum attributorum, ubi nulla ratio locum habet, sed pro ratione voluntas stat; Verum, in perfectione & rectitudine voluntatis divinæ, qua ad agendum a se & per se determinatur, non ab alio Ente. Cum autem Deus nec velle nec agere possit, nisi optima; & punitio peccati sit optima; quippe Natura Dei conveniens; colligitur per necessitatem punitionis peccati non tolli ejus libertatem, ut jam de varietate in modo & aliis circumstantiis taceamus, in quibus Deus omnino liberrimus est.

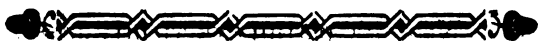
§. 65. Ceterum *Justitiam Dei*, quatenus versatur in puniendo peccato, appellant Theologi *punitivam* & *vindicativam*. Ex his prius nomen lenius est, & rectius adhibetur, quam posterius, quod ideam secundariam adfectus adjunctam habet. Interim tamen nec Scripturæ S. nec rationi adver-

adversatur, si *θεοπεπταῖς* intelligatur. Vindicta Deo tribuitur, 2. Theff. I. 8. Apoc. VI. 10. &c.

§. 66. Quod enim efficit, ut *Justitia punitiva* Dei tot sint adversarii, est, quod existiment, Deum per eam fingi, ut ex cruciatu hominum voluptatem percipiens aut instar hominis vindictam cupientis, & ea gaudentis. Talis conceptus Deo dignus non est.

§. 67. Rectius punitio concipitur, tantquam negatio ulterioris bonitatis, quae se indignum reddidit Peccator, sicut & Deo dignum non est, in peccatorem, quae talem, nisi intercedat expiatio, bonitatem exercere. Ex hac autem Bonitatis divinae negatione necessario fluit totius miseria, quoniam creatura, cui subtrahita est Creatoris bonitas, non potest beata esse.

§. 68. Hinc ergo Justitia Dei non consistit in desiderio quodam, vindictam sumendi de eo, a quo offensus est: Sed sapiens est & constans voluntas, honorem atque auctoritatem Legum suarum, imperiique sui asserendi ac defendendi, quod sine poenis, quibus peccatum adficitur, fieri nequit.

CAP. X.

www.libtool.com.cn

DE PROVIDENTIA DEI.

§. 1. **P***rovidentia Dei* est actio perpetua Dei, qua Mundus, & præcipue genus humanum, conservatur & gubernatur.

§. 2. Conservatio respicit rerum existentiam, Vires, facultates. Gubernatio actiones, Entium imprimis intelligentium.

§. 3. Ratio probat ejusmodi Providentiam dari I. ex divinis Attributis. Sapientia, Bonitas, Justitia, Sanctitas, Omniscentia postulant, ut Deus operis sui curam gerat, atque sic illas perfectiones continuo demonstret.

§. 4. Arg. II. ex natura Entium creatorum petitur, quæ non per se existuat, sed ab Ente summo in perpetuum pendent, adeo, ut ab eo sustentari debeant, ne in nihilum redigantur.

§. 5. Hoc idem confirmat experientia, quæ docet, omnes res perpetuæ mutationi obnoxias esse. Adeoque frustra excipitur, Deum rebus creatis istam vim tribuisse, ut absque illius ope subsistere & operari possint.

sint. Nam hoc partim experientiae adversatur; partim naturae Entis creati, quod a Causa sua non pendere non potest.

§. 6. Arg. III. Ex ordine Corporum, quibus constat Mundus, eorumque in suo statu constantia. Quis sustinet, ac movet Terram, sidera in æthere fluentia? Quis in terris plantarum, animalium, hominum propagationi & conservationi invigilat?

§. 7. Obj. Leges ab initio constitutæ a Deo, & corporibus impressæ sunt, secundum quas cuncta procedunt. R. Quis Leges illas constituit? Quis facit, ut omnes res secundum illas moveantur? Deus, cujus ea ipsa est Providentia. Ceterum, quin nonnulla interdum fiunt, non Legibus illis initio positis, sed immediata Dei voluntate producta, dubium non est, cum & hominum arbitrio quædam obnoxia sint.

§. 8. Arg. IV. ea constituunt, quæ experientia suppeditat. 1.) Observamus, complura in rebus humanis contingere, non obstante improbitate & stoliditate, qua multi homines sua libertate abutuntur, quæ ordinatorem & gubernatorem Deum indicant, adeo ut ipsa hominum vitia, ipsa scelera, ambitio, libido, avaritia, ad perturbationem Societatis tendentia, per
H 4 acci-

accidens tamen ipsam illius conservacionem promoveant.

§. 9. (2.) Occurrunt tot exempla Judiciorum Dei, variis temporibus edita, ut sunt, Sceleratorum tragici exitus; Criminum occultorum, conspirationum, detectio; Gentium vitiosarum ruina, Imperiorum revolutiones, quæ omnia fieri non possent, nisi Providentia Dei interveniente.

§. 10. Arg. V. Quum Existentia Numinis producat necessitatem Religionis: Sublata autem Providentia tollatur Religio: Hinc sequitur dari Providentiam; adeoque persuasionem de hac non minus esse necessariam, quam de illa. Sine Providentia quæ potest esse pietas, quæ Sanctitas, quæ Religio?

§. 11. Considerandæ sunt porro objectiones contra Dei Providentiam; olim quidem pleræque propositæ, sed recentioribus temporibus diligentissime exornatæ. Quare & maxime necessarium est, quantum contra eas probe munire.

§. 12. Præmittimus tres observationes generales, quæ Responsionibus viam sterunt. I. Mirum non est, multa esse in Mundi gubernatione; quorum rationes reddere nequeamus. Infinita enim est Dei Sapientia, nostra autem arctis limitibus circum-

circumscripta: & occurrunt in Rebus omnis generis, ac in disciplinis humanis similes difficultates, quæ tamen Rerum ipsarum aut Disciplinarum veritati nihil detrahunt.

§. 13. *Obj.* II. Quum quædam videantur inordinata, multo tamen plura ordinata sunt, & in quibus singularem sapientiam admiramur. Quomodo autem convenit, ut ob quædam, quorum rationes haud videmus, omnia sine ratione fieri putemus?

§. 14. *Obj.* III. Difficultates versantur circa Modum rei, non circa rem. Ubi ergo res certa, modus nos morari non debet. Videamus objectiones ipsas.

§. 15. *Obj.* I. Omnes Res fiunt per causas naturales, quæ secundum suas Leges agunt. R. 1º. Omnes, præter Miracula. 2º. Leges illæ, secundum quas causæ naturales agunt, ab ipso Deo constitutæ sunt, & ab eodem diriguntur, quippe cum nihil aliud sint, quam Causæ primæ & sapientissimæ efficacia & voluntas. 3º. Excipiuntur liberæ s. contingentes actiones, quæ non ex causis naturalibus, sed ex Entium rationalium voluntate fiunt.

§. 16. *Obj.* II. Multa videntur fieri, inutiliter, deformatè, cum detrimento, ut bruta fulmina, pluvia in Mare descen-

H 5

dens,

dens, Monstra, venena. *R.* 1°. Deus Leges generales constituit, quæ sapientissimæ sunt, quia optimo fini consequendo aptissimæ, licet nonnihil incommodi in hac vel in illa parte videantur admittere.

§. 17. *R.* 2°. Multa videntur inutilia, quia usum ignoramus: re diligentius expensa, apparent eadem utilissima. *R.* 3°. Etiam deformia & noxia suum usum sæpe habent, ut Monstra, ad ceterorum formam demonstrandam: venena ad Remedia: item ad punienda hominum peccata.

§. 18. *Obj.* III. Multa casu fiunt. *R.* Minime gentium. Nam respectu Dei nihil fit casu; sed omnia secundum Leges, ab ipso positas. Nobis videntur casu fieri, quia causas proximas ignoramus.

§. 19. *Obj.* IV. Entia intelligentia sunt in agendo libera, adeoque a Deo non gubernantur. *R.* 1°. Sunt libera; sed non independentia. Nam alioqui nobilissimæ Creaturæ, & illæ, quæ maxime divina gubernatione opus habent, a Providentia eximerentur. 2°. Qui potuit dare Libertatem, idem potest gubernare, non sublata Libertate; de quo postea pluribus agatur.

§. 20. *Obj.* V. Concipi non potest, quomodo DEUS tot rebus simul attendat. *R.* Sic est: sed ob nostram infirmitatem, quæ

quæ Dei omnipotentiam, omnipræsentiam, omniscentiam haud comprehendit.

§. 21. *Obj.* VI. Dei Majestate indignum, Beatitudinem contrarium est, tot rerum contentissimarum & pessimarum curam habere. R. Deus in minimis magnus est, nec cum molestia laborat, seu agit, sicut homo, qui agendo defatigatur, & adfectibus distrahitur.

§. 22. *Obj.* VII. Piis sæpe male est. R. 1°. Non omnes sunt pii, qui videntur. 2°. Vere pii non sunt innocentes. 3°. Non omnibus male est, quibus esse videtur. 4°. Externa mala internis bonis compensantur. 5°. Malis sæpe bonum augetur & promovetur. 6°. Vita futura omnibus satisfaciet.

§. 23. *Obj.* VIII. Malis sæpe bene est. R. 1°. Non omnibus bene est, quibus esse videtur. 2°. Bona malorum hominum, malis compensantur. 3°. Differre pœnas & Deo gloriosum, & homini salutare est. 4°. Vita futura cuique suum, adeoque pœnam malis debitam tribuet.

§. 24. *Obj.* IX. petitur ex peccato, seu malo morali, quod in mundo est. Dicunt enim Providentiæ Dei adversarii; Si esset Providentia, futurum nunquam fuisset, ut peccatum in Mundum introiret, ex quo tot malorum congeries. Antiqua hæc objectio; Si datur Providentia, unde igitur

igitur mala: recentioribus temporibus a maleferiatis hominibus restaurata.

§. 25. R. Peccati origo non a Deo est, sed ab hominibus, qui concessa libertate abusi sunt. Nulla igitur in Deum aut Providentiam culpa recidit.

§. 26. *Inst.* Cur talis concessa libertas, qua abuti possent? R. 1°. ut essent Entia præstantissima, intelligentia, libera, agentia proprio motu. 2°. Ut hominum Virtuti locus esset. 3°. Ut Deus Virtutes suas posset demonstrare. 4°. Ut Religio locum haberet, quæ omnia sine Libertate esse non possunt.

§. 27. Deus multa fecit, ad peccatum impediendum, quæ sufficere poterant, si homo voluisset. Sed ad impediendum prorsus & absolute Deus nulla Lege obligabatur. Neque enim infinita Bonitas omne bonum agere tenetur, quod potest, quia ratio etiam ceterorum Attributorum Dei habenda est.

§. 28. At Deus certo præcivit, homines Libertate accepta abufuros esse. R. 1°. Præcivit etiam bonum longe majus & amplius, quod ex libertate oriturum esset. 2°. Præcivit modum, quo illis malis mederi posset, atque ex tenebris lucem educere. 3°. Non obligabatur ad impediendum malum.

§. 29.

§. 29. At præstitisset homini; libertate carere. R. Caruisset dono præstantissimo, cujus ope potuisset, si modo voluisset, in æternum beatus esse; quod non bene ea est usus, ipsius culpa est. Nam quo majus malum peccanti imminebat, eo magis debebat sibi cavere, quod & poterat.

§. 30. Nihil etiam Deum obligabat, ut hominem statim in bono confirmaret, ut labi non posset; sicut boni angeli confirmati sunt. Voluit eum explorare, & tum coronare, si perstitisset. Porro, si Deus prævidisset, peccatum necessario futurum esse, debuisset omnino illud impedire. At prævidit, non necessario, sed contingenter futurum; quia Creatura esset Libertate abusura. Itaque non tenebatur Libertatem Creaturæ aut denegare, aut postquam dederat, tollere. (a)

(a) Nostorum temporum Philosophi in subsidium heic advocant Hypothesin de *Mundo optimo*, ad cujus notionem dicunt permissionem Mali pertinere. Sic ergo ratiocinantur: *Mundus* iste est *optimus*, quia Deus, qui semper optimum vult, eum, ac non alium creavit. In *Mundo* autem videmus esse Malum. Ergo istud ad *Mundum* optimum erat necessarium. Itaque debebat a Deo permitti. Vid. *Wolf. Metaph. Germ.* §. 1048. Sed ut alia, quæ a multis huic Hypothesi objecta sunt, mittam; duo tantum heic adnotabo. Primum illa hypothesis non dissolvere nodum, sed secare videtur. Afferit enim Deum permisisse Malum, quia

quia debbat: debuisset autem, quia id fuerit in Mundo optimo necessarium. Quod si igitur Malum fuit in Mundo, quem Deus creavit, necessarium, nec Deus alium Mundum creare potuit, quam eum, in quo Malum fuerit necessarium; quomodo audebimus contra Atheos defendere Libertatem Creaturæ rationalis, & Peccati contingentiam? Malum sane non potest simul esse necessarium & contingens, nisi solam, ut ita dicam, peccati modificationem, non ipsum peccatum, quod necessarium est, contingentem esse statuamus. Deinde Hypothesis de Mundo optimo involvere mihi contradictionem videtur. Nam si Mundus iste est *omnium possibilium optimus*, nec melior aut æque bonus a Deo eligi potuit; tunc Deus necessario hunc creavit, nec potuit alium creare. Quomodo ergo dici potest, *innumerabiles Mundos esse posibles?* Wolf. §. 980. Non enim alius Mundus possibilis est, præter illum, quem Deus creare potuit. Nullum autem creare potuit, præter hunc, qui est optimus. Ergo est contradictorium, hunc Mundum esse omnium possibilem optimum. Quid ergo? Dicemus ne, Deum creasse Mundum haud optimum? Minime gentium. Primum enim Deus nil nisi bonum creare potuit. Dein Moses quoque asserit Gen. I. 31. quicquid Deus creaverit, fuisse טוב מאד, *valde bonum*, i. *optimum*. Sed aliud est, esse optimum, ita ut nihil in eo mali resideat, nec aut desit, quod ad finem optimum consequendum requiratur, aut adsit, quod malum necessario producat: aliud vero talem esse, ut æque bonus non possit produci. Si enim hoc posterius admittatur, actum est de *Mundi Contingentia*, unde tamen præcipuum argumentum ad Dei existentiam probandam Philosophi deducunt. Statuimus ergo; Mundum hunc, quem Deus creavit, *valde bonum* i. *optimum* esse; id

id est, talem, ut nihil in eo, prout a Deo creatus est, mali resideat, quamvis illud sit possibile. Neque tamen negamus, potuisse Deum creare Mundum, in quo Malum possibile non esset. At noluit talem ob rationes §§. præcedentibus adlatas; nec tamen origo peccati in Deum recidit, quia peccatum ex conformatione hujus Mundi non necessario, sed contingenter, oritur, dum Creatura intelligens sua Libertate, quæ ad bonum concessa est, ad malum abutitur.

§. 31. De Providentia Dei porro notandum est, illam sese ad omnia extendere, ita ut nihil excipiat. Hinc ergo I. *ad minima quevis*, quoniam ex his magna componuntur, hæcque sæpe magnorum causæ sunt, tandemque in his mirabilis ars elucet. Non magis Deo indignum credi debet, talia curare, quam fuit creare.

§. 32. Dei Providentia se extendit II. *ad fortuita*, quæ esse videntur. Nam talia re non sunt, quum omnia a certis causis oriantur, quas quia ignoramus, putamus temere fieri. Præterea a talibus pendet sæpe maximarum Rerum conversio & eventus, qui etiam providentiæ subtraheretur, si talia non gubernaret Deus.

§. 33. Extendit se III. ad *Actiones liberas* Entium rationalium. Non tantum conservando vires & facultates agendi, excitando ideas per objecta; sed & partim ad ipsas Actiones concurrendo, seu ali-

quid

quid ad earum productionem conferendo ; partim easdem varie gubernando ; ita tamen , ut ubique libertas Entis rationalis **maneat** & ipsum illud Ens actionis imputationi obnoxium sit.

§. 34. Ut de hac re distinctius agi possit, attendendum est ad distinctionem Actionum liberarum in bonas & malas. Nec eodem modo circa utrumque genus Providentia Dei versatur. 1º. In genere, docet homines, quid bonum, quid malum sit ; rationes proponit, quæ ab illo avocent, ad hoc impellant ; præscit omnia ; probat bona, improbat mala.

§. 35. 2º. Bonas Actiones omnibus modis promovet gratia sua, de qua in revelata Theologia agendum. 3º. Nec circa malas divina Providentia otiosa est. Alias impedit, alias permittit, limites ponit, dirigit ad bonum finem, seu ex malo bonum educit. Omnia autem hæc, quomodo fiant, explicari non potest.

§. 36. Notabile est, in ordinario rerum cursu nihil fieri nisi per media, & in hoc ipso Providentiam Dei elucere, quod media, tanquam causæ secundæ, ordinantur. Hinc & ipsæ Creaturæ viventes, quamvis a Deo conserventur, non minus tamen labore suo indigent, ad victum compa-

comparandum, pericula defugienda &c., nec otiosæ esse debent.

§. 37. Hæc in Creaturis brutis sunt instinctu naturæ; in rationalibus, ratiocinio, cujus necessitatem & usum experientia monstrat. Unde & omnibus insitus est sui amor, seu appetitus felicitatis, cujus interventu plurima efficit aut impedit Providentia.

CAP. XI.

DE LIBERTATE HOMINIS.

§. 1. **Q**Uæ ante diximus, ad *Dei cognitionem* pertinent. Cum autem Religio consistat in Relatione hominis ad Deum, seu Creaturæ ad Creatorem; seu potius ex illa fluat; necesse est, ut *Hominis* quoque naturam consideremus.

§. 2. Hominem esse præditum facultate intelligendi & volendi, per consequens, esse Ens rationale, non indiget argumentis, quibus probetur, tanquam res per experientiam nota.

§. 3. Entium rationalium *Attributum* est *Libertas*, per quam intelligitur potentia agendi vel non agendi, aut inter plura
I objecta

objecta eligendi; unde consequitur, Ens rationale a seipso ad agendum determinari, adeoque suæ actionis immediatam causam esse, ita ut illa agenti possit imputari.

§. 4. Hominem vero tali Libertate esse præditum, pro certo haberi debet; nec sine hac ulla esset Religio, quippe cum Ens libertate carens obligationis non esset capax, nullis Legibus subjici, nulla officia præstare, nullis præmiis aut pœnis adfici posset.

§. 5. Itaque hac Libertate hominem præditum esse probatur I. ex eo, quod homo est Ens intelligens, de quo nemo dubitat. Ens autem intelligens debet habere libertatem. Non enim posset intelligentia sua uti, nisi liberum esset.

§. 6. Probatur II. per experientiam, qua unusquisque in se descendens sentit atque cognoscit, quotiescunque agit, se etiam posse non agere, seu aliter agere, si vellet. Hæc est causa, cur prudentiores soleant deliberare, & rationes ab omni parte occurrentes ponderare prius, quam agant.

§. 7. Unde hominem esse liberum æque certo persuasi sumus, ac scimus eum esse intellectu ac voluntate præditum.

§. 8. Idem probatur III. ex eo, quod Actiones nostras videmus, non esse res necessarias,

cessarias, sed contingentes, quæ in se spectatæ possint esse & non esse, sic aut aliter cadere.

§. 9. Libertas vera Creaturæ rationalis includit 1°. *Spontaneitatem*, qua fit, ut absit omnis *coactio*, s. vis externa, corpus nostrum ac membra, nobis invitis & reluctantibus, ad hoc vel illud agendum applicans; quo pertinet etiam, si quis mentis suæ non compos aliquid agit.

§. 10. Ubi tamen diligenter attendendum est, ne inter mentis haud compotes numeremus illos, qui vel ebrietate, vel vehementia adfectuum aguntur. Talibus enim non deest *Spontaneitas*, licet nubila mens sit; & actiones imputantur, ut tanto diligentius sibi ab illis malis caveant.

§. 11. Ad Libertatem pertinet 2°. *Indifferentia*, non quidem talia, ubi in æquilibrio mens posita est, quod ad Libertatem prorsus non requiritur; sed ut facultatem habeamus, non agendi, quod agimus, s. non omittendi, quod omittimus, ut mens nostra haud alia re, quam rationibus se offerentibus determinetur.

§. 12. Hic nobis iterum pugnandum est cum *Hobbesio* & *Spinoza* eorumque Sectarioribus, qui ut Religionem omnem exertant, negant ullam esse Libertatem s. in Deo s. in aliis Entibus. Sed de Deo quidem

dem jam probavimus, esse Ens liberri-
mum. Videndum de homine.

§. 13. Error eorum, qui negant homi-
nem esse liberum, his duobus fundamen-
tis nititur. I. Mentem determinari a causa,
hanc ab alia, sicque in infinitum. II. Vo-
luntatem, sicut & omnem cogitationem
nihil aliud esse, quam modificationem ma-
teriæ, quæ non a se; sed necessario ab
alio determinetur.

§. 14. Prius illorum principiorum fal-
sum esse ex eo probatur, quod non datur
successio causarum a priori infinita, quip-
pe quæ supponit, nullum esse actionum
vel motuum initium, quod ante refutavi-
mus.

§. 15. Alterum falsum est, 1º. quod
negat esse Spiritus; item quod Materiæ ta-
lia tribuit, quæ nullo modo consistunt
cum omnibus ejus notis attributis. 2º. Si
materia capax esset cogitationis, non mi-
nus capax esset libertatis. Nam hæc non
magis, quam illa adversatur naturæ mate-
riali.

§. 16. Superfunt aliæ quædam objectio-
nes, quæ breviter considerandæ. I. *Vo-*
luntas necessario sequitur ultimum dictamen in-
tellectus. Ita est, sed hæc ipsa est determi-
natio voluntatis, seu voluntas actualis,
quæ aliis tantum verbis ultimum dictamen
intellectus

intellectus vocatur. Alias enim voluntatem non sequi intellectum, patet ex actionibus hominis contra conscientiam, quæ ex affectibus magis, quam ex dictamine intellectus fiunt.

§. 17. Obj. II. *Deus præscit omnia. Præscientia autem est certa; Ergo omnia necessario eveniunt.* R. Quod certum est, illud ideo non est necessarium. Nam præscientia, cum nihil aliud sit quam cognitio factum antecedens, non influit in actionem, nec est causa ejus; sed actio non alia est, quam futura esset, si Deus non præsciret. Hinc quæ fiunt, non fiunt, quia Deus præscit; Sed præscit Deus, quia futura sunt. Et hoc quidem tam apertum est, ut quæ fiunt, futura essent, etiamsi nulla esset præscientia.

§. 18. Addere possumus hanc quoque observationem; nihil absurdi, aut contradictorii contineri in notione *Libertatis*, quæ significat, Ens aliquod se movere, aut non movere posse, prout placet. Non enim confundenda est *Libertas* cum Independentia. Neque eo secius homo in Dei potestate est, qui & facultates conservare, & auferre, & gubernare, & in agendo impedire pro lubitu potest, quamvis ignoremus modum, quo id fiat.

§. 19. Patet porro, hominem posse sibi habitum agendi certo modo acquirere, & eundem exuere. Patet hominem in agendo finem aliquem sibi proponere, & media ad eum ducentia eligere vel non eligere posse: Quæ sane ipsius libertatis sunt partes.

§. 20. *Hobbesii* Arg. contra Libertatem est: *Quicquid fit, habet causam sufficientem; hæc autem necessario agit, ergo est necessaria: At hoc ratiocinium est merum Sophisma. Nam ludit in voce necessarii. Causa quidem sufficiens est causa necessaria; id est, sine illa non potest effectus produci. Sed causa sufficiens non necessario semper producit effectum. Nam requiritur, ut non modo adsit, sed etiam ad agendum moveatur. Probet autem Hobbesius, Ens intelligentis non seipsum aut movere, aut ad agendum determinare.*

§. 21. Si nulla daretur *Libertas*, quæri posset, quemodo apud homines orta esset ejus notio. Aut enim orta est ex vero & certo libertatis sensu, aut ex necessitate naturali s. physica. Si ex priori, oportet ergo verum esse illum sensum, veram notionem. Sin ex posteriore; quid absurdius, quam dicere ex necessitate physica hominibus natam esse ideam libertatis? An ergo necessario credimus, nos esse in agendo

do liberos, & tamen liberi non sumus? id est necessario erramus? quod nemo sapiens dixerit.

§. 22. Quomodo autem illi, qui *Libertatem* negant, ex propriis principiis eos refutare possunt, qui illam admittunt? Est, ne id falsum, quod necessitas physica & ineluctabilis nobis persuadet? Ubi est ergo Criterium veritatis, evidentia notionum, quam homines non possunt non amplecti, tanquam certo veram?

§. 23. Addimus breviter illas horribiles consequentias, quæ ex negatione *Libertatis* fluunt, ut simul hujus erroris atrocitatem intelligamus. 1.) Sublata Libertate tollitur virtus & vitium, laus & vituperium, præmium & poena. 2.) Tollitur deliberatio, prudentia, usus mediorum. 3.) Tolluntur Judicia & Magistratum Leges. 4.) Deus peccati auctor statuitur. 5.) Tollitur Revelatio divina. 6.) Tollitur omnis Religio; quæ singula facile probari possunt.

C A P. XII.

DE RELIGIONE NATURALI.

§. 1. **P**ROBATA Existentia Dei, ejusque
Attributis, item Providentia,
& hominis Libertate, qua capax natus est
Obligationis & Religionis; sequitur ergo
dari *Religionem Naturalem*, id est, dari *offi-*
cia, quibus homo tenetur. Unde simul
patet *Actionum bonarum & malarum discrimen*
non esse vel ex arbitraria Dei constitutio-
ne, vel ex mera hominum voluntate; sed
ex ipsa rerum Natura seu *Lege naturali*.

§. 2. Hoc ut probetur, observandum
est I. Relationes Rerum esse naturales &
æternas, aut saltem ipsis rebus coævas.
Sicut enim Deus ab æterno est præstantis-
simum Ens, dignum omni veneratione,
honore, adoratione; ita etiam homo a
primo existentiae suæ momento Deo infi-
nitis modis inferior, ab eo omnia accepit,
quæ habet, atque ab illius conservatione
& directione semper pendet.

§. 3. Similiter homines inter se genera-
lem istam habent relationem, quod sint
Entia ejusdem Speciei, creata ab eodem
Deo, eisdem facultatibus naturalibus præ-
dita.

data, quæ est naturalis omnium æqualitas. Cui accedunt speciales inter Parentes & Liberos, fratres, Conjuges, dominos, servos, Magistratus, subditos, Relationes.

§. 4. Observandum II. ex his relationibus fluere certos modos agendi, quibus si conveniant, *actiones bonæ*; sin minus, *male* dicuntur. Unde patet, sicut Relationes rerum naturales sunt, ita & actiones naturaliter vel bonas vel malas esse.

§. 5. Regulæ illæ, quibus convenientia vel disconvenientia Actionum cum Relationibus rerum continetur, vocantur Officia hominis s. *Leges Naturales*. Hæ ergo revera dantur, & obligatio ad illas servandas, est obligatio naturalis.

§. 6. Non ergo actionum humanarum bonitas s. malitia moralis unice pendet ab *Arbitrio*, potestate & dominio Dei. Non enim concipi potest, Deum contrarium ejus, quod ex naturalibus Rerum relationibus fluit, potuisse Lege sancire; quippe cum ipse Natura sua non possit non illis convenienter agere. Hæc est Bonitas, Justitia, Sanctitas, Veritas & Sapientia Dei, ut naturalibus rerum Relationibus convenienter agat.

§. 7. Multo minus officia erga alios unice insistant *Pactis hominum & juri positivo*. Neque enim in Statu Naturæ, unice insistant

Pacta, licitum fuisset, hominem occidere, nisi propriæ vitæ defensio id necessario exigisset; aut alia facere, Relationibus contraria. www.libtool.com.cn

§. 8. Sequuntur etiam ex illa *Hobbessii* opinione varia absurda. Potuissent homines Lege & Pacto statuere, ut quivis obvium quemque trucidaret; ut filii, cum ad ætatem adultam pervenissent, e medio tollerent Parentes, ut hæreditatem citius cernere possent, & similia.

§. 9. Quis non videt, ita turbari ordinem, & agi contra naturales Rerum Relationes, quæ causâ est, cur talia Legibus hominum juxta constitui non possint, ac ne permitti quidem.

§. 10. Porro, si Leges pacto tantum valent, unde pactum vim suam habet? Cur non licet illud impune violare? Cur hoc malum est? Non certe ex alio pacto antecedente. Nam ita circulus admitteretur, semperque rediret eadem quæstio. Ergo ex Natura, quâ fit, ut pacifcentium hæc sit Relatio, ut conveniat ea præstari, quæ promittuntur, nec licitum sit contrarium.

§. 11. Nec certe dici potest, *Bonum publicum* esse rationem primam naturalium Legum; non rerum naturalium bonitatem & malitiam. Nam quæ est ratio, quæ bonum

num publicum jubeat curari, & promoveri, nisi quod hoc natura est bonum morale?

§. 12. Nec *Societatis* inter homines *Conservatio* & *Tranquillitas*. Quid enim jubet hanc quærere, cum sæpe privato hominis commodo & affectui contraria sit? nisi *Natura*, quæ ostendit convenientius esse, ut pluribus bene sit, quam uni. Oportet ergo, ut alia antecedit ratio, quæ bonum a malo discernat: & *Sapientiæ* divinæ insigne est documentum, quæ id effecit pariter utile *Societati* hominum, quod est moraliter bonum.

§. 13. Objicitur; sæpe difficile esse, bonum a malo morali discernere; unde tot opiniones diversæ doctorum, tot etiam inter se contrariæ *Leges* & *consuetudines* gentium oriantur.

§. 14. R. Generalia principia boni & mali morales non esse obscura vel ambigua; sed specialem illorum applicationem interdum difficilem reddi. Ex. gr. Veritatem dicendam esse constat; Sed, an non certo casu mendacium mihi utile, ceteris innoxium, dicere liceat, disputatur. Furari peccatum est, an etiam casu necessitatis ad vitam sustentandam, ambiguum.

§. 15. Observandum III. Ipsum Deum non fortuito quodam & irrationali arbitrio;

trio; sed secundum Normam, quam ipsemet in Relationibus rerum constituit, agere; ut adeo bonum & malum morale non ex Lege positiva, sed ex naturali & immutabili rerum constitutione fluat. Unde & Creaturas rationales ad eandem Normam sese componere oportet.

§. 16. Probatur porro, dari Leges naturales ex singulorum hominum *Conscientia*, quæ Legem adesse testatur etiam cum eam violent. Tunc enim non obscure improbat factum, & ita iusti & iniusti testis est. Hinc animus tranquillus, ubi Lex servatur; turbatus, ubi violatur. Quod vel inviti sæpius produnt improbi, vel conscientiæ morsibus agitati, vel in aliis virtutem laudantes, vitia reprehendentes. Vident meliora probantque, licet deteriora sequantur.

§. 17. Objicitur porro: quasdam Nationes integras talium officiorum ignaras esse. R. 1º. Nondum probatum est, inveniri Nationem, ubi ignota sint omnia principia moralia. 2º. Si talis esset, non sequeretur, talia principia haud esse in rerum Natura fundata. Sunt enim & aliæ veritates certissimæ, quæ ab integris Nationibus ignorantur. 3º. Constat, quod cultiores & sapientiores sunt Nationes, eo magis florere doctrinam moralem.

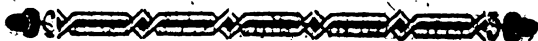
§. 18.

§. 18. Hæc eadem *Lex Natura* dicitur *recta Ratio*, quæ non est ab hominibus excogitata, sed ipsis insita, atque coæva, eademque immutabilis. Vocatur & *Dei Voluntas*, non eo tantum, quod eam præscripsit, & per Revelationem declaravit; sed quod ipse Relationum inter res, adeoque veritatum moralium & obligationum, quæ inde fluunt, auctor est.

§. 19. Unde sequitur, omnes homines hac Lege, tanquam proprie sic dicta, obligari, non tanquam *Consilio*, cui parere vel non parere liceat. Nam justum & injustum suum fundamentum habet in rerum natura. Neque adeo respectus *premi* aut *pænæ* illis Legibus suam vim dat, quamvis hanc in animis hominum efficaciorē reddat, & locum motivi firmissimi teneat. Est autem discrimen inter obligationem officii, & motivum ejus.

§. 20. Officiorum hinc redundantium compages *Religionem Naturalem* constituit. Sunt autem alia in Deum, alia in nos ipsos, alia in ceteros homines, quæ heic exponere & singula demonstrare non est nostri instituti. Fit enim a Philosophiæ moralis & Juris Naturæ Doctoribus. Vid. *Grotius de Jure B. & P. Pufendorf. de Jure Nat. & Gent. alique.*

§. 21. Quod autem illis officiis contrarium est, *peccatum* dicitur. Malum hoc est, quia per id Creaturæ præferunt suam voluntatem *liberè* veritati & convenientiæ rerum æternæ, lumini rationis & conscientiæ dicamini; immo ipsi Voluntati divinæ.

C A P. XIII.

DE PRÆMIIS ET POENIS,

nec non

DE IMMORTALITATE ANIMARUM.

§. 1. CUM discrimen boni & mali moralis verum sit & intrinsecum, atque adeo essentiale, fieri non potest, quin Deo Bonum placeat, Malum displiceat. Hinc sequitur boni & mali moralis nexum cum præmiis & poenis itidem necessarium esse.

§. 2. Nam *premiu* & *pœna* nihil est aliud, quam sequela actionis necessaria, qua declarat Deus sibi bona placere, displicere mala. Quapropter nisi Deus puniret aut remuneraretur, videretur circa bonum & malum morale indifferens; quod est contradictorium.

§. 3.

§. 3. Aliud argumentum idem probat. Omnis Legislatoꝝ, non solum poteſt; ſed etiam debet Legibus ſuis vim & auctoritatem addere. Hoc autem non aliter fieri poteſt, quam poenis & præmiis, quibus ad ſervandas Leges incitantur, a violandis abſterrentur homines. Deus autem, ut auctor omnium rerum, eſt Legislatoꝝ; unde ſequitur, eum Leges ſuas poenis & præmiis ſanxiſſe.

§. 4. Quo major eſt Legislatoꝝ, eo major obligatio, eo & deterius peccatum, graviorque poena, ac vice verſa, eo majus & præſtantius obedientium præmium. DEUS eſt infinitus. Ergo infinita obligatio, peccatum deterrimum, poena ac remuneratio infinita eſt.

§. 5. Quomodo autem poterit remuneratio & poena eſſe infinita, ſi hominis & eſſentia & exiſtentia ſit finita? Eſſentia certe hominis non poteſt eſſe infinita; itaque ſaltem exiſtentia, ſeu duratio eſt infinita, per conſequens poſt Corporis mortem aliquid ſupereſt, quod vocamus *animam*.

§. 6. Hinc jam colligitur animarum immortalitas. Sed eadem aliis quoque argumentis evincitur. Sit ergo I. Quod ſine immortalitate animarum nulla eſſe poſſet poenarum & remunerationum executio.

§. 7.

§. 7. Arg. II. Poena peccatorum & remuneratio piorum sunt necessariae. Sed illae in hac vita non semper ita, ut iustitiae divinae convenit, dispensantur; quod non modo experientia docet, sed etiam impij contra Dei providentiam vel maxime solent urgere. Opus est ergo, ut alius sit expectandus status, quem cum corpori ratio nulla promittat, animam expectare debere patet.

§. 8. Nulla hic occurrit objectio, quae expendi mereatur, excepta illa sententia veterum Stoicorum, qua dicebant, virtutem ipsam esse suam remunerationem, adeoque & vitium suam poenam. Sed quis non videt, sic confundi causam cum effectu, viam ad felicitatem cum ipsa felicitate & contra?

§. 9. Arg. III. petitur ex animae natura. Hanc cognoscimus ex ejus facultatibus & operationibus. Tales sunt cogitare, cognoscere, ratiocinari, sentire, meminisse. Cum istae ex nullo corporis s. materiae attributo, cujus quidem haecenus notitiam sibi comparaverint summi philosophi explicari possint, ut inter alios demonstravit *Diston* in Append. Libri de Resurrect. colligitur animae nullam convenire illarum qualitaturn, quae corpori conveniunt. (a)

(a) Sunt

(a) Sunt Philosophi, qui existimant, ad immortalitatem animæ probandam non opus esse ejus *Spiritualitatem* asserere. Nam existere posse particulas materiæ *indestructibiles*, quæ nulli mutationi nec dissolutioni sint obnoxie. Huc pertinere videatur, quod *Leibnitius*, *Swammerdam*, *Boerhave* &c. statuerunt, animas omnium hominum initio in Adamo fuisse, & quidem specie aliqua corporis organici præditas. Adeo ut simplicissimum illud corpusculum a nemine, præter Deum destrui posset. Vid. *Biblioth. Rais.* T. 33. 134.

§. 10. Hinc porro colligitur, destructo corpore, quod fit per dissolutionem partium materiæ, non destrui animam, & sic ex immaterialitate ejus immortalitatem sequi.

§. 11. Si quis objiciat, fortasse corpus habere attributa, quæ ignoremus: fate-mur id fieri posse. Sed 1º. quis probabit, tales *occultas qualitates* adesse, quas ex physica jamdudum ejecit sanior Philosophia? 2º. Quis argumentis ante adlatis opponi patietur conjecturam nullo modo probabilem, nisi velit omnia incerta reddi?

§. 12. Alii objiciunt ex *Lockio*, DEUM, qui est omnipotens, posse materiæ communicare vim cogitandi. R. Potest, si velit destruere naturam materiæ, atque ita pro materia creare Spiritum. Sed manente materia, non potest, quia contradictorium est, extensum, divisibile, figurabile,

K

rabile, mobile cogitare; i. e. esse materiam & non esse. (b)

(b) Opinionem istam, de qua §. 11. & 12. solissime refutavit summus Mathem. L. *Eulerus* noster Opusc. P. I. p. 277. ubi potissimum ex *vi inertiae* demonstrat, materiæ vim cogitandi non competere, quia hæc est vis se perpetuo movendi, quæ cum *vi inertiae* pugnat.

§. 13. Arg. IV. petitur ex antiquitate ejus opinionis, cujus nulla ratio reddi potest, præter dictamen rationis, aut saltem ejus per traditionem acceptæ cum sana ratione convenientiam. Unica fuit secta philosophorum, qui ab *Epicuro* nomen trahentes, objiciebant, se non concipere, quomodo anima per sensuum organa cognoscat objecta externa. Sed quomodo isti cognoscent modum sensationis sine anima? (c)

(c) Animorum immortalitas etiam olim a Druidibus docebatur, immo & ipsorum corporum nova vita, quippe qui existimarent, quod *regat idem Spiritus artus orbe alio*. *Lucan.* I. 454. *Hist. litter. de la France.* I. p. 35. ubi eam non esse Metempsychosin Pyth. probatur, sed opinionem ab ea diversam.

§. 14. Arg. V. Ex desiderio homini insito immortalitatis, quod vanum esse haud probabile, immortalitas animæ probabilis redditur.

§. 15. Arg. VI. Ex conscientia & metu futuri, de quo idem colligimus; imprimis

primis quia illis quoque inest, quibus in hac vita nihil metuendum esse videtur.

§. 16. Arg. VII. Deus per Creationem Mundi & Gubernationem vult suam Gloriam agnosci: Hoc autem, teste experientia, fit admodum imperfecte in hac Vita. Ergo exspectanda alia, ubi id perfectius fiat: alioqui Deus scopo suo in perpetuum excideret, saltem quoad maiorem hominum partem.

§. 17. Probata immortalitate animarum, sequitur illas post separationem a corpore vivere, agere, cogitare, sentire &c.: unde simul refutatur eorum error, qui putant, animas post mortem corporis dormire aliquandiu, quod cum earum existentia & immortalitate prorsus pugnat.

§. 18. Fatemur autem, Animam, dum in Corpore est, nonnisi per *Organa* sentire & operari, adeoque his læsis, impediri & debilitari sensationes & operationes animæ. Sed inde non sequitur, animam sine Organis percipere & operari non posse, etiam postquam Corpore liberata est. Utitur nunc corpore, quia ei unita est. Cum ergo ab illo liberabitur, non amplius organis opus habebit.

§. 19. Cum enim ex argumentis adlatis constet, Deum velle ut anima sit Corpori

K 2

superstes;

superstes; scimus simul, ipsi haudquam difficile esse, animam in statu vitæ conservare, licet ignoremus modum. Si-
ne actione enim superstes non esset, sed mortua.

§. 20. Ad ea, quæ §. 9. & seqq. disputata sunt illustranda, utiles quoque sunt Observationes istæ. I. Qui dicunt, *animam esse materialem*, s. a Corpore non distinctam, non intelligunt, quid dicant, cum animæ proprietates prorsus diversæ sint a proprietatibus materiæ.

§. 21. Obs. II. Idem dicunt aliquid, quod nullo modo est probabile, quia nihil in materiæ attributis invenitur, ex quibus tamen solis, de ejus natura judicari potest, quod cogitationis sit capax.

§. 22. Obs. III. Animæ ideam claram & distinctam formare non possumus quidem: Sed corporis eadem est ratio. Si ergo multa sunt in Animæ natura & facultatibus, quæ explicare non possumus, non debemus ejus existentiam negare, cum nemo neget existentiam corporum, nisi Scepticus.

§. 23. Obs. IV. Existentiæ Animarum nostrarum æque certi sumus, ac Corporum, quoniam ne per momentum quidem dubitare possumus, nos esse Entia intelligentia. Si nescimus, quomodo Anima
agat

agat in Corpus ; non minus nescimus, quomodo Corpus in animam, aut unum Corpus in aliud, agat. Ex eo autem, quod nescimus, non debemus negare id, quod scimus. (d)

(d) Tironibus ad hæc uberius cognoscenda commendamus *Clarke de l'Existence & des Attributs de Dieu*: item *J. A. Turrettini Dissertationum Vol. I.*

CAP. XIV.

DE DIFFERENTIA RELIGIONUM.

§. 1. **E**X dictis patet, esse *Religionem*, quam sana Ratio probat, atque ex firmis argumentis & ratiociniis colligit. Quia autem constat, varias esse de Religione sententias, sequitur disquirendum esse, quænam sit *vera Religio*.

§. 2. Omnes quæ sunt in orbe Religionæ veræ esse non possunt, cum non modo magna varietas, sed & contrarietas in illis observetur. Itaque ineptam esse illam quorundam persuasionem liquet, qui dicunt omnes Religiones æque Deo placere; cum nihil, nisi verum Deo gratum esse possit.

K 3

§. 3.

150 CAP. XIV. *De Differentia Religionum.*

§. 3. Notum est, esse nonnullos, qui nullum alium Religionis fontem agnoscant, quam *Rationem*; alios vero de quadam divina & supernaturali *Revelatione* loqui, quæ & certius, & clarius & uberius viam Salutis pandat.

§. 4. Porro in his, qui *Revelationem* agnoscunt, alii veram tenent, alii falsam & fictitiam. Etiam veram, alii tenent absolute, & sine restrictione, alii partem tantum ejus. Ut jam de dissensu eorum, qui eandem se habere *Revelationem* contendunt, nihil dicamus.

§. 5. Exinde fit, ut alii *Gentiles* dicantur, alii *Mohammedani*, alii *Judæi*, alii tandem *Christiani*. *Gentilium* Religio non tam *Ratione* nititur, quam traditione majorum, Oraculis s. falsis *Revelationibus* confirmata. *Revelationem* quoque falsam jactant *Mohammedani*: Qui veram, sed imperfectam profitentur, ac præterea humanis figmentis corruptam, *Judæi* sunt: qui denique veram, eamque plenam, *Christiani* nominantur.

§. 6. Non sine gravi causa quæritur, quinam ex istis certiore viam sequantur. Omnes jactant & credunt suam esse veram Religionem. Unica cum sit veritas, tamen quatuor illæ Religionem, ut jam taceam singularum sectas, singulæ apud se stare

stare veritatem contendunt, suntque inter se contrariæ.

§. 7. Falluntur enim, qui existimant, parum interesse, quam Religionem sequaris. Qui enim sic sentiunt, nullam in animo se monstrant habere, quales sunt *Athei*. Aut, si Religionem foveant, non attendunt ad illius vim, quales illi fuerunt & sunt etiamnum, qui veram quidem & rationi consonam Religionem privatim retinendam ajunt; ceterum publice colendum Deum, prout vel a majoribus traditum est, vel summis Imperantibus placet, existimant.

§. 8. *Atheos*, qui negant principia, & fundamenta omnis Religionis evertunt, jam refutavimus. De quibus mirum non est, eos vel Religionem nihili facere, vel simulare quamlibet, ac pro re nata mutare Religiones, sicut mutant vestes.

§. 9. Ceteri ab Atheismo propius absunt, quam ipsi fortassis sibi videntur. Cui enim Religio indifferens est, is eam non magnopere amat. Qui non amat Religionem, is non amat Deum, nec serio colit; adeoque si non verbis, saltem re ipsa *atheos est in mundo*; Eph. II. 12.

§. 10. Porro, qui aliam publice, aliam privatim Religionem profitentur, illi alterutram falsam esse credant necesse est. Quid

autem aliud est, falsum profiteri, quam mentiri? quod Vir bonus & sapiens indecorum sibi esse ducit in rebus levioribus. Quanto magis improbum in Religione mentiri?

§. 11. Idem sentiendum de Religionis mutationibus. Equidem errare possumus omnes, nec pertinaces debemus esse in errore tenendo; sed eum, cum primum cognoverimus, deferere. Interim nihil debet nos ad mutandam in Religione sententiam movere, nisi veritas errori opposita.

§. 12. Ut ergo Religionem veram indagemus, multis modis tenemur. I. Ipsa ratio nos eo ducit, quæ veritatem & monstrat & commendat. Cur Rationem Deus homini indidisset? nisi ut veritatem inquireret. Cur tot veritates partim ex certis, partim ex probabilibus principiis deducere docuisset, nisi eas nos cognoscere & investigare vellet?

§. 13. II. Veritatem omnibus natura cordi esse voluit. Hinc omnes ea delectantur. Nemo libenter errat. Nemo non mavult verum cernere, quam falsa opinione duci. Hinc & dolor & pudor, cum errasse nos deprehendimus. Exuunt ergo humanitatem, aut ei vim faciunt, qui, cum possunt, veritatem in re magna haud quærent.

§. 14.

§. 14. III. Religio est res maximi momenti, non levis, nec talis, ut ad certos tantum, non ad omnes homines pertineat. Agitur de felicitate vera, eaque non hujus tantum, sed & futuri ævi; quam non unus & alter, sed omnes appetunt.

§. 15. IV. Summum est in errore circa Religionem periculum, nec in præsens tantum; sed & in futurum tempus. Quippe cum ad Religionis normam vita sit instituenda, non possumus non peccare, adeoque pœnis omnis generis obnoxii fieri, si Religionem negligamus.

§. 16. Patet ergo, multum interesse, quam ex Religionibus, §. 5. memoratis, amplectamur. Differunt enim illæ multum inter se, immo in capitibus præcipuis sunt contrariæ. Cum autem veritas una sit, sequitur unam tantum esse Religionem veram.

§. 17. Ut autem inveniamus hanc, opus est Examine singularum, quo illi imprimis defungi tenentur, qui præ ceteris ingenio valent, & rerum cognitioni operam dant. Nihil dignius est, in quo cognoscendo laboremus, quam Religio.

§. 18. Norma, ad quam exigere Religionem debemus, est *Recta Ratio*, s. illa Naturalis Religionis Principia, quæ antehac tradita sunt. Hæc enim nunc sola, tan-

K 5

quam

quam nota, supponitur. De *Revelatione* postea agetur.

§. 19. Si ergo ad Religionem *Gentilium* respicimus, *id est* statim occurrit pluralitas Deorum, quæ cum Unitate & simplicitate divinæ essentiae consistere nequit. Huic cum innitatur Cultus & publicus & privatus illorum, patet ex hoc solo, illam Religionem non esse veram; ut cetera omitamus.

§. 20. Neque enim heic excipi potest, quod Sapientiores Gentiles illum errorem abjecerint. Nam & hi publice colendos esse illos Deos censebant, quos Majores coluissent, quosque multitudo secundum patrias Leges coleret.

§. 21. Superest ergo, ut aliquam ex ceteris Religionibus eligamus, quæ Revelationem divinam præ se ferunt; ubi investigandum est, an ulla ex illis veram habeat, & quænam ea sit. Sed antequam eo progrediamur, dicendum de *Revelatione* in genere, ejusque necessitate, ne quis dubitet, ejus quoque rationem necessario habendam, nec in *Religione Naturali* subistendum esse.

C A P. XV.

DE REVELATIONE

ejusque
NECESSITATE.

§. 1. **R**evelatio est modus, quo Deus vel veritates quasdam Natura notas in clariore & perfectiore luce collocat, vel alias rationi prorsus ignotas & impervestigabiles certis hominibus inspirat, per quos eædem aliis tradantur. Unde patet, Revelatione partim illustrari & perfici rationem, partim novas concedi cognitiones, quæ defectum rationis suppleant.

§. 2. Ex hac ejus notione colligitur, nullam esse, nec esse posse, contradictionem inter Rationem & Revelationem. Nam 1º. Utraque est a Deo. 2º. Altera alteram non tollit nec evertit; sed perficit ac supplet. 3º. Coævæ sunt. Docet enim Historia S. primo homini, cui Rationem indiderat, etiam Creatorem se manifestasse, atque præcepta dedisse per Revelationem.

§. 3. Nunquam igitur debemus Rationem Revelationi opponere; sed subordinare;

nare ; nec vice versa Revelationem Rationi objicere , sed adjungere ; ut ita homo amplectatur , & sedulo adhibeat quælibet *media*, ad veram felicitatem ducentia , quæ ipsi a Deo sunt proposita.

§. 4. Existimamus autem Revelationem ob has potissimum causas necessariam esse. 1º. Quia Religio Naturalis ad Salutem Generis humani non sufficit. 2º. Quia Religio Naturalis ab hominibus corrupta est. 3º. Quia paucissimis innotuit. 4º. Quia absque Revelatione ipsa Religio Naturalis, qualem antea tradidimus, nusquam invenitur.

§. 5. Ex harum causarum consideratione patebit necessitas Revelationis divinæ, quam non eo animo defendimus, quasi Deus ulla necessitatis Lege obligatus fuerit, ad Revelationem hominibus dandam. Huc enim ipsum sola Benignitas, & Generis humani amor ducebat. Sed unice ex illa necessitate colligimus, quam avide nos homines debeamus arripere istam Revelationem, cum primum ejus aliquam notitiam adipiscimur.

§. 6. Dicimus I. *Religionem Naturalem ad Salutem non sufficere* ; non hoc quidem sensu, quod homo, si omni tempore Religioni Nat. convenienter in omnibus vixisset, veram felicitatem consequi non potuerit :

tuerit: Sed, quod hoc rerum statu, quo homines a pueris corrupti, officia ipsa Religionis Nat. multis modis neglexerunt; aliud præterea salutis medium requiratur.

§. 7. Possumus hic tuto ad Historias & experientiam omnium temporum provocare: nec poterit ullus indicari, qui Religionem Nat. talem, qualem præformavimus, nulla in parte violaverit. Vid. Rom. I. & II. & de Rel. Nat. non minus verum est ac de Revelata, quod ibid. Cap. III. 10. 11. 12. de universali corruptione dicitur.

§. 8. Hinc colligitur, excidisse Genus humanum vera felicitate, qualiscunque illa fuerit, quam Ope Religionis Nat. consequi debuisset. Reatum sibi contraxit, ac DEUM justum judicem ac ultorem merito timet, nisi inveniatur modus, eum placandi, quem tamen Religio Nat. haud suppeditat. Unde sequitur eam ad salutem non sufficere.

§. 9. Dicimus II. *Religionem Nat. ab hominibus esse corruptam.* Constat hoc non plebis tantum, sed & Sapientiorum exemplo, qui, ut jam de aliis capitibus nihil dicamus, plures Deos colebant. Adde absurdos, impios, inhumanos sacrorum Ritus apud plerosque usitados; vitia ubique dominantia,

minantia, ac pro licitis, immo quædam pro virtutibus habita.

§. 10. Dicimus III. *Religionem Nat. paucissimis immoruisse.* Homines enim natura ita comparati sunt, ut parum de Numine cogitent, multo minus laborent in Ideis de eo distinctis sibi comparandis, minime vero solliciti sint de ejus voluntate cognoscenda & facienda. Hinc cæcitas & ignorantia.

§. 11. Hanc augent a) prava educatio, quæ mentem præjudiciis, & amore voluntatum implet. b) Pravi adfectus animi, qui hominem abripiunt. c) Consuetudines & Habitus, qui pravitatem illam ita confirmant, ut Religioni fere tantum in externis quibusdam actibus locus relinquatur.

§. 12. Equidem habuerunt Gentiles omni tempore homines aliquos sapientiores, qui præjudicia & errores vulgi multos partim ipsi exuerunt, partim institutione ac scriptis eximere aliis laborarunt. Sed 1º. nec hi ab erroribus gravissimis liberi. 2º. Pauci erant, eodemque tempore vix unus & alter. 3º. Parum proficiebant in generali hominum emendatione; cujus rei inter alia duæ sunt rationes observandæ. 1.) Quod eorum docendi Methodus non erat ad omnium captum accommodata,

commodata. 2.) Quod auctoritate sufficiente carebant ad doctrinam suam omnibus instillandam.

§. 13. Dicimus IV. *Absque Revelatione divina ipsam Religionem Nat., qualem esse oportet, nusquam inveniri.* Quamvis enim omnia illius Capita ex ratione deduci & demonstrari possunt; nusquam tamen ita deducta ac demonstrata ab illis, qui Revelationis omnis fuerunt ignari, reperiuntur. Multi multa ex paganis de Religione optime scripserunt. Sed nemo integrum ejus Systema tradidit. Alii enim hæc, alii alia pars deerat; quod philosophica historia imprimis docet.

§. 14. Quapropter si scire velimus, quid possit ratio hominis in Religione vera invenienda, non rationem nostram consulere debemus, quam Verbum Dei in viam deduxit; sed rationem illorum, quibus hoc Verbum erat ignotum. Per consequens Religio mere naturalis aut Rationalis, ad quam homines sine Revelatione pervenerunt, est Religio Gentilium; non Religio, quam antehac tradidimus, & quam *Deistæ* Religioni Revel. opponunt. Vid. *Werenf. Op. T. I. p. 66.*

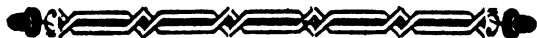
§. 15. Tandem & hoc recte a multis observatur, Gentiles Philosophos ipsos ex *Traditione* multas suæ doctrinæ partes hausisse.

fisse. Hæc ubi vera erat, ab Revelatione originem deducit, cujus cognitio ex peregrinationibus illorum apud Ægyptios & alios Orientales, quos Græci *Barbaros* vocabant, descendit, ipsis fatentibus, ut Loca quædam a Celeb. *Werenfelsio* &c. citata ostendunt.

§. 16. Ex iis omnibus patet non modo summa utilitas; sed & necessitas Revelationis ulterioris, qua Nat. Religio illustretur & perficiatur, ratio vera Cultus Dei ac plenior omnium & officiorum & motivorum certitudo tradatur, modus expiationis peccatorum pandatur, & fortiora adferantur Subsidia naturalem & universalem corruptionem superandi. Quam necessitatem & pagani quidam philosophi agnoverunt, in iisque Plato &c. Loca Vid. apud *Clarke Rel. Nat. C. XI.*

§. 17. Si Revelatio divina hominibus necessaria est, cur ergo non statim ab initio Mundi, & cur non omnibus eam Deus indulsit? R. 1°. Non ita concipimus Revelationis necessitatem, ut Deum obligatum fuisse putemus, ad eam dandam §. 5. 2°. Dedit tamen Deus statim ab initio Revelationem, docente Historia Sacra. 3°. Non judicabuntur illi, qui caruerunt divina Revelatione ex hac; sed ex Lege Nat. Rom. II. 12. 4°. Quod Religio Christ. non

non ubique recepta est, non Dei est culpa, qui Apostolos per totum orbem ad omnes gentes misit, Matth. XXVIII. 19. sed hominum illorum, qui Evangelium repulerunt.

C A P. XVI.

**REVELATIONEM DIVINAM
REVERA HOMINIBUS OBTIGISSE.**

S. I. **N**ecessitas *Revelationis* divinæ, ejusque necessitatis Sensus, fecit, ut & desiderarent homines talem, & si quæ adferretur, quæ placeret, plerunque cupide arriperent. Hinc contigit, ut omnes fere Religiones, non excepta ipsa pagana, talem jactarent. Unde orta Oracula Gentilium, Vaticinia, Numæ colloquia, & alia ejus generis.

§. 2. Sicut autem omnis veritas suos Characteres habet, quibus ab errore discernatur; ita & vera Revelatio a falsa haud obscure differt. Et quod quidem ad Religionem *Gentilium* attinet, eas, utpote erroribus inquinatas, jam supra rejecimus, nec quisquam dubitat, Revelationes, quas

jactarunt, falsas esse; five jam a fraude hominum astutorum; seu a fallaciis Cacodæmonis ortæ sint.

§. 3. Revelationem & inspirationem divinam jactat etiam *Mohammedana* Religio. Eam ut examinare possimus, opus est I. ejus historiam; II. dogmata considerare. Historia breviter huc redit. Auctor Religionis *Mohammed*, Arabs gentilis, qui Idololatriæ pertæsus coepit aliorum Sacra cognoscere, & in quibusdam capitibus veriora sentire. Ut auctoritatem sibi compararet is, qui non princeps erat; sed conditione fervus, dein negotiator; nec doctus, sed litterarum omnium expers; finxit Revelationes divinas, quas tamen nullis veris miraculis aut prophetiis confirmavit.

§. 4. Cum inciperet spargere novam Religionem, quamvis eam diligenter ad Arabum suorum mores composuit, excitationis tamen turbis patria *Mecca* pulsus *Medinam* fugit A. C. 622. Mox factione sibi comparata, quos lenitate non potuit, armis ad fidem adegit, ope *Saracenorum* usus, qui in Oriente brevi tantopere invaluerunt, ut amplissimos principatus constituerent.

§. 5. Dogmata Religionis Scripto comprehendere curavit per amanuenses, adjuvante

vante *Sergio*, Monacho Nestoriano, & Judæis nonnullis. Schedæ post obitum Mohammedis collectæ *Alcoranum* constituunt, quem summa veneratione, ut *Librum* divinitus inspiratum ac cœlitus delatum, prosequuntur *Mohammedani*.

§. 6. Summa doctrinæ *Alcorani* ad 40. Capita ab ipsis Mohammedanis redigitur, in quibus multa bona, & Religioni naturali convenientia; sed nihil de Expiatione peccatorum per Reconciliationem peccatoris cum Deo. Fundamenta omnis Religionis hæc V. ponuntur: *Unum esse Deum; & Mohammedem ejus Legatum; Purificationibus & Orationibus frequenter utendum; Eleemosynam dandam; Meccam peregrinatione ad eundam; & jejunandum Mense Ramadan.*

§. 7. Sed præter hæc multa continentur in Alcorano, quæ Religioni Nat. sunt contraria, & ab ea penitus abhorrent. Ista ergo faciunt, ne credamus, Revelationem a Mohammede jactatam esse veram s. a Deo profectam; 1º. Quod hanc suam adsertionem nullo idoneo argumento confirmavit. 2º. Quod defectus Religionis Nat. non supplevit. 3º. Quod a Religione Nat. aliena, immo ei contraria tradit.

§. 8. Sic alienum a Religione Nat. est, quod tot purificationibus, & cærimoniis ante orationem sit utendum; quod Mecca

peregrinationibus Religiosis colenda ; quod jejunandum sæpius , & præcipue Mense Ramadan , singulis diebus , ut tamen liceat totis noctibus epulari.

§ 9. Contraria Religionis Nat. sunt :
 1o. Talem Librum , qualis *Alcoranus* , qui multa inepta & absona , falsa , impia continet , a Deo traditum esse. 2o. Disquisitiones de Religione omnes vitandas esse.
 3o. Caussam peccati esse Voluntatem Dei.
 4o. Polygamiam & Concubinatum licitum.
 5o. Piis post mortem & Resurrectionem expectandas esse delicias & voluptates carnales &c.

§. 10. Cum ergo *Mohammedis* Revelatio sit ficta ; quæritur an *Judeorum* sit vera ? R. cum distinctione. Si per veram intelligamus absolute , & omnibus modis perfectam , negamus , quoniam 1.) Religionis magnam partem collocat , in Sacrificiis , ciborum & dierum discrimine , circumcissione & aliis ritibus. 2.) Quod ipsa promittit alium Prophetam , qui pleniorrem & illustriorem allaturus sit Revelationem.

§. 11. Sin veram intelligamus , quæ a Deo profecta , concedimus. Sed porro distinguendum inter genuinam illam , quæ in sacris Libris continetur ; & eam , quam nunc Judæi tenent. Nam si consideremus recentiorum

recentiorum *Judeorum* errores, haudquam poterimus nobis persuadere, talem Religionem, qualem isti nunc quidem fovēt, divinam esse, cum & ipsa ignoret solidum ac Deo dignum expiationis modum; ac plurima S. Libris contraria contineat, addatque hominum figmenta.

§. 12. Superest ergo *Christianorum* Revelatio, quam si veram esse probaverimus, patebit, solam Christianam Religionem esse veram; simulque S. *Scripturam*, qua illa Revelatio continetur, esse a Deo *inspiratam*. Unde jam de *Religionis Christi* veritate nobis agendum erit.

C A P. XVII.

DE VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ.

§. 1. **N**Ecesse est, ut quilibet Christianus, imprimis qui aliis docendis operam dat, argumenta, quibus veritas & divinitas R. C. constat, perspecta habeat. Quod probatur 1.) ex eo, quod res tanti momenti non sine firmis rationibus dijudicari debet. 2.) quod debet animus noster muniri adversus tentationes

L 3

varias,

varias, quibus a veritate abduci possemus. 3.) quod homo, tanquam Ens rationale non debet Enthusiasmo, s. cœco impetu, ad aliquid ferri. 4.) quod ipsa Scriptura S. explorationem & examen commendat, Act. XVII. 11. 1. Thess. V. 21. 1. Joh. IV. 1. 1. Petr. III. 15. 5.) quod nos ita comparare debemus, ut & aliis ejus veritatem persuadere possimus.

§. 2. Hæc observanda, tam contra illos, qui negligentia aliqua ducti, inquisitionem veritatis omittunt; quam contra alios, qui & illicitum esse putant & periculosum, examinari cum Religionem in genere, tum in specie singulorum dogmatum veritatem.

§. 3. Tales sunt *Pontificii & Enthusiastæ*. Illi per auctoritatem & infallibilitatem Pape aut Ecclesiæ; hi per Spiritus S. operationem & inspirationem, omnia confici in Christianis putant. Utrumque genus adlatis rationibus refutatur; quibus addimus 6.) periculum cæci adensus, cum auctoritas plurimos errores nobis inculcare, Enthusiasmus autem, docente experientia, homines ita decipere queat, ut propriæ mentis aut ipsas Satanæ illusiones, pro dictatis Spiritus S. habeant, cujus rei exempla nimis multa existant.

§. 4.

§. 4. Non negamus *viâ auctoritatis*, quæ vocatur, in multis ad veritatem nos ducere, adeoque in iis rectam esse & tutam. Sed 1º. Auctoritas debet esse talis, cui tuto fidere possimus; ut in rebus historicis traditio auctorum & testium fide dignorum est. 2º. Omnis Religio vera non potest niti auctoritate humana; sed debet adesse divina. Hanc ex argumentis colligimus firmis ac solidis, de quibus mox.

§. 5. Neque infitiamur, Spiritus S. operationem ad persuasionem salutarem de veritate R. C. requiri. Sed 1º. Spiritus S. non operatur, nisi per illuminationem intellectus, quæ rationes & argumenta Fidei Chr. ob oculos ponit. 2º. Spiritus Sancti opus est, amoliri præjudicia mentis, & voluntatis perversos motus, qui veritatis agnitioni obsistunt. Per consequens non excludit Examen; sed promovet.

§. 6. *Obj.* Plerique Christiani non possunt examinare veritatem; quippe quod & otium & eruditionem requirit. R. Examen veritatis cuilibet pro captu suo incumbit. Otium deesse non potest, quamvis occupato, si de rei momento & necessitate cogitet: nec Facultas, quoniam argumenta multa plana sunt & facilia, & cuilibet patent, cum adsint subsidia idonea, ubi vis obvia.

L 4

§. 7.

§. 7. Neque tamen opus est, ut omnibus objectionibus incredulorum satisfacere queat Christianus quilibet. Sufficit enim, si uno alteroque idoneo argumento ipsi constet veritas. Cetera, quæ captum superant, doctis & Ecclesiasticis relinquere potest; etiamque, quando occurrunt difficultates, quibus sese extricare nequit, debet ad eos respicere, qui Doctorum munere in Ecclesia funguntur, non pro imperio & auctoritate, sed cum argumentis & ratione responsuros.

§. 8. Unde simul patet, quam necessarium sit, ut, qui alios docere cupiunt, accuratam omnium R. C. fundamentorum, etiamque objectionum, quibus ea impugnari solet, cum solidis responsis, cognitionem habeant. Debent enim & ipsi certi esse, & aliorum scrupulis satisfacere; & ipsius Religionis defensionem contra improbos suscipere.

§. 9. Sunt autem quædam *nota*, quidam *Characteres*, quibus vera Revelatio dignoscitur a falsa, qui si adesse intelligantur, non possumus decipi. I. *Nota. Vera Revelatio*, p. c. vera Religio, *nihil continet, quod Rationi contradicat*. Quod enim rationi contradicit, verum esse non potest, nec unquam pro divina Revelatione habendum.

§. 10.

§. 10. Cavendum tamen est, ne cum ratione credamus pugnare, quæ non pugnant. Etenim illud tantum contradicit rationi, quod cum certis & evidentibus ejus principiis consistere nequit. Illud autem, quod ex principiis natura notis, & ratiociniis probari aut comprehendere non potest, non est contra Rationem, sed supra eam. Talia dari non in Revelatis tantum; sed & Naturalibus Rebus constat, de quorum veritate nihilo secius certi sumus.

§. 11. Immo hanc II. *Notam* Revelationis veræ pono, ut *contineat quedam, quæ Lumine nat. aut prorsus non, aut non satis clare ac certo cognosci possint.* Hinc enim constat illius necessitas, quæ nulla esset, si omnia, quæ continet, sola Ratione cognoscerentur.

§. 12. *Nota* III. *Revelatio secum ipsa non pugnat*, nec potest a Deo Revelatum cense-ri, quod cum alia veritate Revelationis pugnet. Nam in Deo nulla est contradictio. Hinc si quid occurrat, quod vel cum Ratione, vel cum Revelatione alia adversa fronte contendat, nec conciliari possit, rejicitur.

§. 13. *Nota* IV. *Doctrina revelata debet insigni præstantia, immo summa, esse.* Quod si desit, non possumus Revelationem Deo dignam censere. Si vero adsit, jam ad

L 5

Veritatis

Veritatis demonstrationem gradum insignem habemus. Præstantia autem doctrinæ patet 1º. ex scopo, qui est Gloria Dei & hominum felicitas; 2º. ex Mediis eò ducentibus. Ea si talia sint, ut humano ingenio excogitari non potuerint, ex peculiari Dei Revelatione esse colliguntur.

§. 14. *Nota V.* His accedere debent *perspicua quedam divinæ originis & irrefragabilia indicia, qualia sunt Miracula & Prophetia*, quibus ipsi Revelationis auctores fidem faciant, se a Deo sua accepisse. Hæc nota ceteris addita divinitatem doctrinæ revelatæ extra omne dubium ponit. Nec tamen sola hæc sine ceteris sufficit. Sunt enim, qui falsa jactant miracula, de quibus post agetur.

§. 15. Ex his conficitur probatio s. demonstratio plena, *Religionem Christ. habere veram Revelationem divinam.* Non ea quidem est Mathematica demonstratio. Talis enim in res facti & morales non cadit; sed tantum in abstractas. Interim sufficiens est, 1.) ut tuto salutem æternam per istam Religionem speremus. 2.) ut quivis sapiens ac veritatis studiosus in ea acquiescere debeat.

§. 16. Nam quod ad 1. attinet, omnia vitæ humanæ negotia non secundum demonstrationes Mathematicorum, sed secundum

cundum certitudinem & evidentiam *mora-*
lem, geruntur, nec quisquam sapiens mi-
nus agit, quæ agenda sunt, quamvis ea
geometrice ~~non demonstrentur~~.

§. 17. Deinde, etiam in rebus dubiis
suadet prudentia, ut partem tutiorem se-
quamur. Quanto magis ubi ab utraque
parte omnia tuta esse illa evidentia vide-
mus, quæ in tales res cadit, sequi potius
Religionem Chr. quam non sequi de-
bemus?

§. 18. Si vel maxime erremus in admit-
tenda Revelatione Chr., quod tamen suspi-
candi nulla prorsus est ratio; nihil inde ac-
cidet mali. Si vera sit, consequemur æter-
nam felicitatem. E contrario, si eam Re-
velationem non admittamus, & hujus vitæ
veris commodis, quæ suis Cultoribus pro-
mittit, & futura Vita beata excidemus in
æternum perituri. Ergo in admittenda ea
minus est periculum, quam in rejicienda.

§. 19. Quod ad 2. credimus indignum
sapiente & veritatis studioso, si alias exi-
gat probationes, aut altiore certitudinis
Gradum, quam rei natura admittit.

§. 20. Circa difficultates, quæ in do-
gmatibus Religionis Chr. locum habent,
notandum est: 1°. Etiam in aliis rebus oc-
currere difficultates, nec minus illas pro
veris haberi. 2°. Deum ita hominis stu-
dium

dium & veritatis amorem explorare velle, & exercere. 3°. Rei naturam & ingenii humani imbecillitatem non aliter ferre. 4°. Distinguendam esse Religionem Chr. ab additamentis humanis. 5°. Distinguenda porro esse essentialia a ceteris. Nam in additamentis humanis, & aliis non essentialibus sunt pleræque difficultates.

§. 21. Interim ad eam certitudinem comparandam, animi dispositio requiritur, veri studium, diligentia, attentio, modestia, præjudiciorum depositio, affectuum absentia, Dei reverentia & amor, ejusque invocatio, qua auxilium in quaerendo, & illustratio mentis impetratur.

CAP. XVIII.

ARGUMENTA pro VERITATE RELIGIONIS CHRISTIANÆ.

§. 1. **S**unt eorum duæ Classēs. I. Continent *generalia*, quæ apud omnis generis homines valere possunt & debent. II. *specialia*, quibus utimur apud Gentiles, Mohammedanos, Deistas, ac Judæos. Alios alia Methodo convincere debemus.

§. 2.

§. 2. Generale argumentum est hoc. Quæ Religio habet Revelationem, in qua omnes 5. Notæ veritatis ac divinæ originis reperiuntur, illa est vera. Religio autem Chr. eas habet. Nam 1º. *nihil continet, quod rationi contradicat.* 2º. *Plenior & perfectior est Religione Nat.* 3º. *Secum ipsa non pugnat.* 4º. *Summa est præstantiæ & perfectionis.* 5º. *Confirmata est Miraculis & Prophetiis.*

§. 3. Priora quatuor capita ut de R. C. probentur, opus est ad specialia descendere. Ubi tria distincte consideranda sunt; sc. proprie dicta *Dogmata*, *Præcepta*, & *Motiva*. Dogmata & ipsa ad praxin tendunt, suntque præcipue hæc. 1.) Deum esse unum essentia, trinum Personis; quorum illud est rationis quoque, hoc Revelationis proprium, nec rationi contrarium, quippe quæ nihil habet, quod contradicat, si dogma tantum, secundum Scripturæ Sacræ simplicitatem exponatur.

§. 4. Revelatio Chr. 2.) docet, Deum creasse totum hoc Universum, per Filium, quod ultimum addit Revelatio, rationi minime contrarium. 3.) Mundum Providentia regi. 4.) Hominem creatum innocentem & purum, lapsum esse Spiritus maligni seductione in peccatum, hinc & posteros omnes corruptos; idque partim
ratio

ratio docet, partim Revelatio rationi convenienter addit. (a)

(a) Est sane & hoc argumentum V. R. C. quod nulla Religio docet, qualis sit homo ejusque miseria pariter & præstantia; quænam miseriæ causa & quænam medela, præter Christianam. *Pascal Pensées.*

§. 5. R. C. docet 5.) Deum olim sibi delegisse Populum, quem ab universali Religionis Nat. corruptione custodiret, atque Revelatione propria bearet. Ea est res facti, cui Ratio quod contradicat non habet. 6.) Deum voluisse homines peccatores secum reconciliare, salva Justitia sua; ideo misisse Filium suum, qui induta Carne viveret, doceret, doctrinam confirmaret, pro Sacrificio se ipsum Patri offerret, ex mortuis resurgeret, ad Gloriam pristinam extolleretur. In his ratio nihil videt, quod contradicat, quamvis ipsi nova hæc omnia sint, & ignota.

§. 6. Nam ad id, quod objicitur, Incarnationem Filii Dei rem esse incomprehensibilem; æ. est id quidem insigne Mysterium; sed non minus a contradictione remotum, quam Unio Animæ cum Corpore in hominibus. Nec Filii Dei extrema humiliatio absurda est; sed potius convenientissima Benignitati Entis Summi, Creatu-

Creaturarum suarum curam habentis. Satisfactionem ipsa Ratio exigit, si debuerunt homines servari; & ipse Modus Justitiam Dei illustrat, atque Pietatem incendit.

§. 7. R. C. docet 7.) instare Judicium post mortem, Resurrectionem Corporum, Præmia & Poenas æternas. Hæc partim docet Ratio ipsa, partim facile admittit. Nihil enim nec impossibile, nec absurdum, nec ad praxin officiorum inutile cernit. Singula vero suo loco uberius illustrantur, atque ejus certitudinis esse cognoscuntur, ad quam Ratio in talibus adsurgere non potest.

§. 8. Quod porro attinet ad *Præcepta*; nullum est dubium, & fatentur increduli quoque, Doctrinam Moralem R. C. & Rationi convenientissimam esse, & ipsam perficere. Etenim hæc est pars præcipua R. C. & ceterarum partium ultimus scopus. Itaque erga Deum, proximum atque seipsum talia officia præscribit, quæ partim ipsa Ratio dictat, partim dictaret, si eadem *Motiva* contineret.

§. 9. His enim *Motivis*, quæ Ratio sup-
peditat, addit R. C. 1º. Spem remissionis
anteactorum peccatorum, si credamus in
Christum, & resipiscamus. Hæc Spes in
Morte Mediatoris & Satisfactione funda-
tur; quæ infinitum Dei Beneficium cum sit,
non

non potest non animum hominis id serio meditantis vehementissime adficere, atque ad perfectissimam obedientiam permoveere.

§. 10. Addit 2°. Promissionem auxilii supernaturalis, per Spiritum S. quo vincamus insitam nobis s. innatam ac inveteratam pravitatem, concupiscentias, desideria rerum sensibilibum & carnalium, tentationes, impedimenta cetera.

§. 11. Addit 3°. certiolem & efficaciorcm Spem æternorum præmiorum, ac metum æternorum cruciatuum; quæ & Ratio proponit, sed obscurius; cum Revelatio & naturam præmiorum & poenarum pandat, & omnem dubitationem excludat.

§. 12. Hinc satis quidem patet, 1.) Revelationem Christ. nihil continere, quod Rationi contradicat. 2.) Pleniorcm & perfectiorcm esse Religionem Nat. 3.) Secum ipsa non pugnare. Sed omnia magis patebunt, quum ad singulorum Capitum tractationem perveniamus. Hinc jam porro 4.) sequitur, R. C. ceteris omnibus esse præstantiorcm & perfectiorcm, s. omnium perfectissimam atque præstantissimam, p. c. Deo dignissimam.

§. 13. Eadem *Præstantia* R. C. clarius sic probatur. R. C. perfectior & præstantior est Naturali. Hæc autem præstat Gentili, Mohammedana & Judaica, qualis nunc quidem

quidem est; ut ante ostendimus. Ergo R. C. omnibus multum præstat Religionibus.

§. 14. *Thema istud egregie* deducit præter *Turretinum* Diff. V. de Verit. R. C., *Werenselius*, Diff. de Præst. R. C. ac alia de *motivis* &c. quæ exstant Opp. T. I.; unde quasdam observationes heic repetemus.

§. 15. Religio constat duobus capitibus, *vero de DEO sensu, & recto ejus cultu.* In utroque R. C. ceteris omnibus præstat. Quod enim tradit de priore, Rationi omnimodo est conforme; posterius consentaneum priori; adeo, ut nihil Deo dignius excogitari possit, aut uspiam inveniatur.

§. 16. Hoc partim ex singulorum Capitum consideratione, partim ex comparatione R. C. cum aliis Religionibus, plenius patet. Sed heic non respiciendum est ad *Judeos & Mohammedanos*. Hi enim omnia, quæ habent bona, ex R. C. aut S. S. hauserunt; quamvis & hæc additionibus & figmentis absurdis & ineptis corruerint.

§. 17. Comparetur ergo R. C. cum Religionibus Gentilium, *Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, Sinensium*, quæ sapientissimæ Gentes fuisse & esse censentur. Facile apparebit, eas omnes, sive opiniones de Diis spectes, sive Cultum, esse vanas & ridiculas, immo impias & abominandas.

M

Ne

Ne quidem rationi conveniunt; tantum abest, ut cum R. C. de præstantia certare queant.

§. 18. R. C. est etiam præstantior *Naturali*, ob hanc, præter jam adlatas, rationem, quia homines arctius atque firmitus adstringit illa, quam hæc. Nam Ratio in animis hominum haudquaquam tantam auctoritatem habet, quantam Revelatio Dei immediata. Neque certe Religio Nat. apud ullum populum fidem invenit, necdum inveniret, nisi Revelatione confirmata fuisset, & perfecta.

§. 19. Præstantia R. C. elucet porro ex Scopo promovendi in omnibus *unice* Gloriam Dei. Eo pertinent dogmata & præcepta R. C. *omnia*; cum Religiones ab hominibus excogitatæ non possint non passim prodere humanum consilium, scopum humanum, immo carnalem.

§. 20. Eadem elucet quoque ex incitamenti ad Virtutem & pietatem, quæ R. C. proponit. Hæc enim sunt solidissima & efficacissima, quæ non inveniuntur in Rel. Gentilium, immo ne in Philosophorum quidem scriptis, qui hac in parte, quamvis virtutem valde laudent, tamen valde elumbes sunt & languidi, si cum sacris Christianorum scriptis conferantur.

§. 21.

§. 21. *Obj.* Incitamenta apud multos carent efficacia. R. 1º. Apud multos efficaciam insignem habuerunt & habent. 2º. Apud alios non habent. 1.) quia a multis ignorantur; 2.) quia a multis non creduntur; 3.) quia multi ad ea non attendunt. 4.) quia officia sua multi ignorant.

§. 22. Ex his tanquam Corollaria deducimus sequentia. I. Nihil boni in ulla Religione contineri, quod R. C. non doceat. II. In R. C. omnes veræ Religionis Characteres reperiri. (a)

(a) Hæc & cetera argumenta in compendio quodque pleraque inveniuntur in *H. Grotii* aureo Opusculo de Verit. R. C. L. II.

C A P. XIX.

DE MIRACULIS.

§. 1. **A**Ntequam in hoc argumento ulterius procedamus, probabimus ante omnia, auctores Christ. Religionis nec *fraudis* nec *Enthusiasmi* jure accusari posse. Per auctores intelligimus præcipue ipsum *Christum*, deinde *Apostolos*, ceu primos Præcones Evangelii.

M 2

§. 2.

§. 2. Fraudis suspicionem removet 1º. Christi & Apostolorum humilitas & defectus omnium subsidiorum humanorum, quibus fidem sibi apud Populum facere potuissent. Erant pauperes Luc. IX. 58. 1. Cor. IV. 13. Caruerunt eruditione, sapientia, eloquentia, auctoritate humana, 1. Cor. I. 20. 21. 26. II. 1. 2. Cor. IV. 7. Tam abjecta erant hæc omnia, ut & hostes ipsorum hinc objectiones peterent, eosque, ut homines viles, spernerent. Tales autem, qui sunt, non relinquunt locum fraudis suspicioni.

§. 3. Fraudis suspicionem removet 2º. Christi & Apostolorum vitæ innocentia & sanctitas; speciatim pietas in Deum, caritas in homines, contemptus divitiarum, voluptatum, honorum; mansuetudo, *παρρησία*, patientia & constantia.

§. 4. Neque heic objici potest, Apostolos ipsos de Christo & de se, non alios, testari. Nam 1) Unde tales homines illam ideam Virtutis fingere potuissent, quæ ipsorum Scriptis continetur? si fraudulentum fuissent, 2) Scripta eorum habent omnes Characteres sinceritatis, nullos colores, non panegyricum sermonem. 3) Non tacent proprios lapsus & peccata. 4) Abhorrent a mendacio 2. Cor. IV. 2. 1. Thess. II. 3. 4. 5. 6.

§. 5.

§. 5. *Enthusiasmi* opinionem a Christo & Apostolis remouent 1°. Ipsius doctrinæ & Scriptorum consideratio, quæ sapientissimas de Deo notiones, & sanctissimas vitæ Regulas continent. 2°. Non de uno aliquo homine agitur; sed de multis, in quibus ne una quidem invenitur emotæ mentis nota.

§. 6. *Fraudem* pariter ac *Enthusiasmum* reuellunt Passiones & Cruciatus Christi & Apostolorum. 1) Impostores non sunt nisi ob speratum præmium. Ubi autem nulum est præmium, sed contraria omnia, ibi locum non habet impostura. 2) *Enthusiastarum* rara constantia; & in cruciatibus præsentia mentis nulla est.

§. 7. Jam vero de *Miraculis* duæ potissimum quæstiones tractandæ. I. An *Miracula* sint vera & certa signa veritatis ac divinæ missionis? II. An Christus & Apostoli *miracula* ediderint?

§. 8. *Miracula* sunt actiones vel eventus, hominum & naturæ vires superantes, adeoque extraordinarii & insoliti.

§. 9. Quamvis autem notum haud sit, quousque hominum & naturæ Vires sese extendant; immo etiam certum sit, per rerum naturalium sagacem usum ac per artes Mechanicas mirabilia edi posse; vera tamen *Miracula*, qualia ediderunt Moses,
M 3 Prophetæ,

Prophetæ, Christus & Apostoli, facile ut vires naturæ prorsus superantia agnosci possunt. Talis est ægrotorum curatio, mortuorum excitatio, maris & fluvii divisio, aliaque innumera.

§. 10. Non debemus in admittendis miraculis faciles esse, nec quidvis mirabile, pro miraculo habere: sed potius iudicium suspendere, ac sollicitè inquirere, primum an verè factum; dein an veri Miraculi indicia adsint, ut constet, ope divina id effectum esse.

§. 11. Vera miracula ab aliis mirabilibus distinguuntur 1°. Magnitudine. 2°. Varietate. 3°. Duratione. 4°. Usu. 5°. Fine s. Scopò.

§. 12. *Magnitudine* differunt miracula, ab iis, quæ per *Artes Magicas* & hominum fraudes fiunt, 1) quia Dei Sapientia & Bonitas permittere non potest, ut vel Diabolus vel aliud Ens, æque magna efficiat opera, ac ipse Deus. 2°. quia res ipsa differentiam Magnitudinis demonstrat. Vid. Exod. vii. & viii. Act. viii. 13. 19. xiii. 8. 11. ubi ejus rei exempla occurrunt.

§. 13. *Varietas* miraculorum heic multum efficit. Nam si unum tantum & patuca, eaque ejusdem generis omnia fiant mirabilia, possit suspicio esse, vel arte humana, vel ope Entis alicujus homine potentioris,

tentioris, sed Deo inferioris, ea fieri. Sed ubi tam multa, tam varia, aliis atque aliis locis & temporibus facta sunt, præsentibus variis testibus; ~~vibi dubitari non potest~~; quin DEUS sit Auctor.

§. 14. *Duratio* miracula vera a falsis distinguit, dum res est sine exemplo, quod homines absque ope divina per longum tempus talia patraverint, qualia Moses annis 40., Christus & Apostoli, dum interris erant.

§. 15. Ex *Ufu* miraculorum ita argumentamur. Miracula vera semper in veram utilitatem hominum proficiscuntur, sicut Moses Populo Israëlitico profuit, Christus & Apostoli ubique benefecerunt; cum e contrario Cacodæmonis aut impostorum actiones ad delusionem & perniciem hominum dirigantur.

§. 16. *Finis* Miraculorum est certissimum & evidentissimum divinitatis eorum indicium. Nam si is appareat esse divinis perfectionibus contrarius, patebit ipsum illud mirabile, quod factum est, aliunde, quam a Deo, originem habere. Id quod ipse Deus indicat, Deut. xiii. 1-5. conf. 1 Joh. iv. 1-3. Galat. i. 8. 2 Thess. ii. 9. 10.

§. 17. *Alter* nunc quæstio sequitur; nimirum an *Miracula*, quæ in Evangeliiis memorantur,

morantur, *vere contigerint?* Hoc probatur *testimoniis*; & quidem 1) *Amicorum* R. C. 2) *Inimicorum*; 4) Ipso rei *eventu* & *sequelis* illorum miraculorum.

§. 18. *Amici* sunt Evangelistæ & Apostoli, ceterique Christiani, qui primis post C. N. Sæculis vixerunt. Hos existimamus esse Testes fide dignos, adeoque nos illis tuto confidere; eo quod 1º. potuerunt verum dicere. 2º. voluerunt quoque id facere. Immo vero 3º. alios fallere non potuerunt.

§. 19. *Potuerunt* Apostoli de Miraculis Jesu vera narrare, quia fuerunt testes oculati, qui familiariter cum illo vivebant, ubique aderant, immo & multa ipsi agebant. 1. Joh. I. 1. Ceteri ab iisdem audiverunt, nec ab uno solum, sed a pluribus. Luc. I. 1. 2. *Nec potuerunt decipi.* Nam 1) ex tam multis actionibus saltem in una fraudem deprehendissent. 2) Ex tam multis hominibus, minime credulis, saltem unus fraudem odoratus fuisset. 3) Non passi essent mortem & tam diros cruciatus, nisi de rebus illis certi fuissent; Act. iv. 20.

§. 20. *Voluerunt* vera tradere; 1) quia fuerunt homines sinceri & veritatis amantes, cujus rei indicia tam in doctrina, quam in vita, immo & in Scriptis plurima, fraudis nulla, reperiuntur. 2) Quia ex fraude

de nullum fructum vel capere vel sperare potuerunt. Introducunt Magistrum ipsis afflictiones & persecutiones prædicentem, cujus & exemplum evidentissime docebat, quid discipulis expectandum esset. Ipsi idem & sibi suisque sectatoribus prædicebant, & quotidiana experientia sentiebant.

3) Gloriam nec desiderabant, nec sperare poterant. Nam plena sunt illorum scripta contemtu Gloriæ, propriæ indignitatis confessione, infirmitatum ac lapsuum commemoratione, uniusque Dei, ad quem omnem Gloriam referunt, celebratione.

§. 21. *Alios fallere non potuerunt*; quia iis temporibus iisque in locis docebant, ubi facile quilibet veritatem eorum, quæ narrabant, explorare poterat; quod sine dubio etiam multi fecerunt. Itaque deprehendissent homines illis minime faventes fraudem, nisi veritati omnia consentanea fuissent. Nec enim tantum rudis plebecula, sed ex sapientioribus ac doctis haud pauci eorum prædicationi crediderunt.

§. 22. Adfunt porro 2) *Testimonia Inimicorum*, quales sunt Judæi, Gentiles, Mohammedani. De Judæis vid. Matth. xii. 24. Joh. v. 10. &c. Joh. xi. 47. Marc. vi. 14. Act. xix. 13. &c. Item *Talmudistas* variis in locis. Additur a multis testimonium *Josephi* xviii. 4. quod quidem mihi genui-

M 5

num

num videtur, saltem quoad summam rei, consentientibus Codicibus &c. Neque negant veritatem historicam Miraculorum Christi *Celsus Julianus Mohammed*, cujus *sententiam de J. C.* doctissime expendit pl. Ven. noster J. L. Frey in Dissert. a. 1703. edita.

§. 23. Veritas historica *Miraculorum* Christi & Apostolorum confirmatur 3) ipso rei *eventu & sequelis* ad hodiernum diem durantibus. Hic eventus, hæ sequelæ sunt; Christianæ Religionis propagatio intra breve tempus sola prædicatione Evangelii facta. Cui causæ illam tribuemus? Non auctoritati, potentiae, armis, eloquentiae, splendori, astutiae præconum, quibus omnino carebant. Non ipsius Religionis C. naturæ, corruptioni humanæ minime blandienti. Non spei commodorum terrenorum, quæ suis non conciliat sectatoribus. Ergo Miraculis eorumque soli veritati. Quod si enim illa vere facta non fuissent, ipsa Religionis Chr. propagatio sine miraculis facta, loco maximi Miraculi habenda esset.

§. 24. Adde porro immensam illam *Martyrum* multitudinem, quorum constantia in atrocissimis suppliciis ostendit, ipsos de veritate Evangelii fuisse persuasos. Neque enim quisquam sciens ac volens ad erroris

erroris confirmationem moritur, aut si id fiat, rarissimum est. Quid inde præmii sperare posset? Num Gloriam, quæ auctorem quidem alicujus doctrinæ, non sectatores cœcos, maneret? Et quis Gloriam per cruciatus præsentissimos & mortem atrocissimam quærit?

§. 25. Neque etiam de Martyribus dici potest, fuisse homines rudes, credulos, fanaticos, qui facile possent decipi. Nam, 1º. inter eos fuerunt etiam docti, philosophi, Viri illustres; 2º. non opus erat magna eruditione aut magno mentis acumine, ut constaret de veritate miraculorum. 3º. Non poterant decipi, cum ex parte maxima in ipsis & per ipsos fierent miracula. 4º. Præsentis animi, & sui compotis indicia perpetuo ediderunt.

§. 26. Falso jactata aliorum Miracula, si cum Christi & Apostolorum Miraculis conferantur, facile distinguuntur. Talia sunt miracula *Pythagoræ & Apollonii Tyanai*.

1. *Pythagoræ* talia nonnulla adscribuntur, quæ in se & sua natura sunt impossibilia & contradictoria; ut cum traditur, eodem die *Metaponti* in Italia, & *Taurominii* in Sicilia fuisse, ac similia.
2. Talia cum tradantur, etiam reliqua fiunt suspecta. Nam mendacium

cium in una parte narrationis deprehensum monet, etiam ceteris non posse nos tuto confidere.

3. Scriptores de Vita Pythagoræ, *Jamblichus* & *Porphyrus*, multis Sæculis illo posteriores fuerunt; nec provocant ad testes oculatos; sed ad traditiones Pythagoricorum, aut famam, de quibus tamen ipse dicit *Jamblichus*, eos multa comminisci. De incertitudine Historiæ Pythagoræ multis agit *J. Bruckerus* V. C. in Hist. Crit. Philosophiæ T. I. p. 991.

4. Aperte prodidit uterque cur *Pythagoras* ita extulerit; nempe ut Religionem Chr. refellerent, cujus ingenti odio imprimis *Porphyrus* flagrabat. Jam vero quam fidem illi Scriptores merentur, qui ex adfectibus scribunt?

5. Confusi etiam *Pythagoræ* plures; adscriptæ uni res mirabiles etiam aliorum Virorum magnorum Antiquitatis; res sæpe simplices & naturales, ut *Σαυμασις* famam augerent homines, in miracula mutarentur statæ sunt.

6. Variis indiciis constat, *Pythagoram* impostorem fuisse, ut ex ipsis quibusdam

busdam jactatis Miraculis constat. Vid. Cl. *Brucker* l. c. p. 1014. &c. Huc pertinet descensus ejus ad inferos, jactata perceptio Musicæ coelestis, Metempsychosis, præstigiæ, quas & veterum nonnulli notaverunt.

7. *Apollonii Tyanæi* Historia est penitus fabulosa, ut Viri docti jamdudum monstraverunt. Vid. *Bruck*. T. II. p. 98. *Philostratus* scriptor Vitæ ejus, 100. annis ipso recentior, usus quidem, ut ait, antiquiorum scriptis; sed quæ post ipsum nemo vidit: adde quod refutatus *Philostratus*, &, ut fabulosus, rejectus ab *Eusebio Cæsariensi* peculiari scripto, ut pateat, omnia aut ad imposturas & præstigias *Apollonii*, aut ad mendacia *Philostrati* referri. Neque etiam ullus alius veterum eorum miraculorum facit mentionem. Confer *le Sueur* Hist. de l'Eglise & de l'Empire a. 89.

§. 27. De Mirabilibus *Magorum Egypti* Exod. VII. & VIII. commemoratis, quæ objici solent, notanda hæc sunt. Illa Opera aut vi divina sunt facta, aut non fuerunt miracula. Si prius dicas, sequitur Deum miraculis uti ad homines decipiendos, quod

quod blasphemum. Ergo posterius. Quod & inde confirmatur, quia Ægyptiorum mirabilia fiebant ad confirmandam Idololatricam. Ad hanc vero, utpote rationi ipsi contrariam, nulla miracula quidquam valent, vel potius ejus confirmandæ gratia nulla miracula fieri possunt.

§. 28. Eorum sententia erronea est, qui statuunt, DEUM, volentibus Magis, quædam fecisse miracula; 1º. ut Rex Ægypti induraretur, & inde postea puniretur. 2º. Ut eluceret insignis differentia inter miracula Mosis & Magorum, atque ita Israëlitarum magis confirmarentur.

§. 29. Nam indignum Deo, hominem miraculis indurare. Nec ad indurationem requiritur positiva Dei actio; sed tantum permissiva. Porro mirabilia Magorum absque ope divina, meris artibus illorum hominum perpetrata, sufficientem habebant vim Pharaonis obstinaciam augendi; docente experientia, plurimos homines istis fraudibus decipi. 2) Differentia inter miracula Mosis, & Magorum mirabilia, est manifesta, nec ad talia producenda vis divina in Magis requirebatur. Immo vero contradictorium est, facere miracula ad vincendam obstinationem Pharaonis, & alia facere miracula, ad eam confirmandam, ut

ut ita miracula miraculis, vis divina, Deus, sibi ipsi opponeretur. (a)

(a) Non omnibus placet, miracula Mag. fuisse meras praeftigias humanæ artis; sed putant, dæmonem illis adfuisse; ~~ut~~ *adfuit illi Ancilla*, de qua Act. XVI. 16. - 18. Nihilofecius differentiam claram fuisse inter Mosis & Magorum miracula.

§. 30. Paucis etiam verbis refutamus sententiam *Th. Woolstoni*, Angli, qui ad Religionis Chr. veritatem evertendam ingressus est novam viam, dum statuit, S. Scripturam, & potissimum narrationes Evangelistarum de miraculis & Resurrectione Chr. allegorico, non litterali sensu esse intelligendas. Hujus opinionis duo adfert argg. 1) Autoritatem Patrum, quos adferit allegorice omnia interpretatos esse. 2) Quorundam miraculorum, ait, naturam ita comparatam esse, ut absurda & improba esse videantur.

§. 31. R. ad 1. falsum est, Patres omnia miracula Christi allegorice interpretatos esse. Et quamvis allegoriis nimium studuerint, non tamen allegoricum sensum solum esse verum sensum censebant. Ubi notandum, quod *Woolstonus* loca Patrum mala fide citet. Deinde quamvis verum esset de Patribus, inde non sequeretur, recte id factum, ut ea, quæ historice narrantur, allegorice intelligerentur.

§. 32.

§. 32. R. ad 2. Ejectio Mercatorum & numulariorum ex Templo Matth. xxi. 12. Dæmonum ex obsessis Gadarenis Matth. viii. quibus maxime utitur ad miracula Servatoris nostri reprehendenda, nihil habent injusti. Porro detrimentum quibusdam illatum compensabatur insigni utilitate, quam ceteri inde consequiebantur. (b)

(b) Vindicias hujus posterioris miraculi contra Woolstonum dedit V. C. Job. Grynæus, Academiæ nostræ quondam lumen, Opusc. p. 92. Anglorum adv. Woolst. animadversiones collegit Stackhouse in *Sens litteral de l' Ecrit. S. defendu*: qui liber Gallice editus Hagæ Com. 1738.

§. 33. Cum ergo *Miracula* tam insigne præbeant argumentum pro veritate R. C., patet illos nec sapienter nec pie agere, qui miraculorum magnitudinem imminuunt; quod inter alios illi faciunt, qui *Dæmoniacos* in Evangelio memoratos non a Dæmone obsessos, sed morbo quodam laborasse contendunt, quod quam sit falsum, vel ex sola locorum, ubi eorum mentio, collatione patet.

CAP. XX.

DE PROPHETIIS.

§. 1. **P**ROphetiis etiam haud mediocriter confirmari credimus R. C. ubi L. probamus,

probamus, Prophetias esse argumentum divinæ originis & veritatis. II. Religionem Chr. pro sua confirmatione allegare posse Prophetias eventu comprobatas.

§. 2. Per *Prophetiam* intelligimus prædictionem eventuum naturalium, ex cognitione caussarum & Legum naturalium proficiscentium; nec talem, quæ ex quibusdam signis externis per experientiam colligitur; nec denique præsagium qualecunque humanum, quod in rebus politicis nonnihil valet.

§. 3. *Prophetia* est certa prædictio futurorum libere ac velut casu contingentium, ubi Mens humana nec determinationem nec dispositionem caussarum ac eventuum cognoscere potest. Qualis ex. gr. prædictio Nativitatis alicujus hominis &c.

§. 4. Hoc sensu *Prophetia* soli Deo competit, & illis, quibus Deo placuit futura revelare. Neque enim, ut nonnulli sibi persuadent, *Prophetia* potest esse effectus imaginationis firmæ, ac Enthusiasmi, seu furoris, qualem pagani suis vatibus tribuebant. Hæc enim cœca sunt; ac fieri non potest, ut de futuris verum prædicat furor, quum ne sapientia quidem id efficere queat.

§. 5. Ut vero constet, Prophetias esse certum signum divinæ originis & veritatis R. C., probandum est I. ipsos Prophetas

N

ex

ex certis notis persuasos fuisse, de Revelationis sibi factæ veritate. II. Alios etiam de eadem re certos reddere potuisse. (a)

(a) *Wiss. de Proph. c. 15. Miscell. S. T. I.*

§. 6. Quod ad I. attinet; Notæ illæ fuerunt; 1) insignis quædam Majestas & splendor lucis & gloriæ Deo dignus, quem ipsi Prophetæ aliquando ferre nequirent, ita ut haud mediocriter & animo & corpore commoverentur. 2) Prophetis cognita erat ac familiaris DEI vox, sive internis sive externis motibus excitaretur, sicut amico amici sermo notus est, ita ut non facile decipiatur. 3) Sæpius ipsa rerum revelationum natura talis erat, ut divinitatis haberet manifestos characteres. Hi consistunt potissimum in *θεοπεποισία*, s. rerum illarum cum divinis virtutibus convenientia. 4) Accesserunt miracula, quæ Prophetas de oraculis acceptis certos redderent.

§. 7. Hæc cum ita sint, non potuerunt facile decipi Prophetæ in divina Revelatione agnoscenda. Vel enim omnes illæ notæ simul aderant, vel saltem una illarum, si ceteræ deficerent. Neque adeo Enthusiasmo s. Fanaticismo agebantur, ut ipsi Mentis suæ compotes non essent, & sibi met ipsis somnia fingerent.

§. 8. Alios II. de suæ missionis veritate certos facere potuerunt, 1º. constante ac perpetua

perpetua adseveratione. 2°. Sanctitate & innocentia vitæ suæ. 3°. Priorum prophetiarum complemento. 4°. Aliquando DEUS Prophetæ missionem obsignavit miraculis, cujus rei in Mose exemplum habemus; Exod. IV. ut de aliis taceamus.

§. 9. Neque tamen hoc sufficit. Sed opus est, ut etiam monstremus, donum Prophetiæ esse argumentum veritatis doctrinæ, quam homo adfert, qui eo dono est instructus. Istud autem colligimus ex eo, quod Prophetia est res divina, quæ non vi hominum, sed Dei conceditur. Jam vero Deus, qui verax est, non conferet vim suam ad confirmandum mendacium. Itaque quæ doctrina Prophetiis confirmatur; s. in cujus doctrinæ confirmationem illæ concessæ sunt, eam veram esse oportet.

§. 10. Istud pertinet ad veritatem Revelationis cognoscendam. Ceterum, ne facile decipiamur falsis Prophetiis, observandum est, Characteres falsæ Prophetiæ manifestos esse; 1°. Si argumentis idoneis probari non possit. 2°. Si Deo digna non sit. 3°. Si aliquid asseveret, quod notionibus naturalibus boni & mali moralis conforme haud sit. 4°. Si eventu non comprobetur.

§. 11. Neque etiam contemnendum est hoc, quod ad confirmationem Religionis Judaicæ & Christianæ concurrerunt pluri-

mi Prophetæ, qui diversis locis atque temporibus scribentes aut docentes sibi invicem testimonium veritatis exhibuerunt.

§. 12. *Sunt autem Prophetiæ*, quibus confirmatur R. C. veritas, duorum generum. Aliæ sunt V. T. tum in aliis, tum in Christo & rebus N. T. impletæ. Aliæ sunt N. T. a Christo & Discipulis prolatae, quæ suo tempore impletæ sunt partim, partim implebuntur.

§. 13. Prioris generis existere multas notum est, quibus prædicuntur varii eventus, ut: Captivitas Babylonica, ejusque duratio & finis, Messiae adventus cum omnibus circumstantiis, quæ omnes cum aliis plurimis, docente Historia, impleta sunt.

§. 14. N. T. prophetiæ sunt: de prodictione Judæ, de morte & resurrectione Christi, de excidio Hierosolymorum, de Evangelii propagatione &c. Quas iterum eventu confirmatas fuisse constat. De rebus nondum factis, quæ prædicta sunt, procul dubio etiam eventu comprobabuntur.

§. 15. Si quis excipiat, Prophetias post eventum demum consignatas fuisse; illum erroris convincet Historia Critica S. Scripturæ, quæ ostendit, Libros, quibus hæ prophetiæ continentur, jam ante eventum plerarumque rerum prædictarum, in plurimum manibus fuisse, atque adeo authenticos. Quod suo loco pluribus tradetur.

CAP.

C A P. XXI.

www.libtool.com.cn

DE METHODIS

*adversus Incredulos omnis generis ,
& præcipue Judæos , disputandi.*

§. 1. **I**ncredulos dicimus illos omnes , qui
R. C. veritatem non agnoscunt.
Taliū genera sunt complura. 1) Athei,
2) Gentiles. 3) Judæi. 4) Mohammedani.
5) Deistæ f. Naturalistæ.

§. 2. Cum *Atheis* de R. C. disputare non
possumus ; quamdiu sunt Athei , f. ante-
quam de Existētia Dei ceterisque veritati-
bus Religionis Nat. convicti fuerint. Non
enim potest illi comprobari Revelatio divi-
na , qui Deum ipsum negat , adeoque
omnem Religionem explodit.

§. 3. *Gentiles* vero DEUM ignorant , &
complures sibi Deos fingunt. Immo vero
cuius regionis suos esse Deos proprios opi-
nantur. His ante omnia Dei unitas , & ido-
lorum vanitas , per unitus Dei perfectiones,
ex Theologia Nat. demonstranda est. Un-
de apparet , illos inepte facere , qui nostris
temporibus ad *Indos* proficiscuntur , & Nat.
Religionis nullam rationem habentes a Re-

velatione commendanda, & morte Christi inculcanda incipiunt.

§. 4. Tales nullam convictionem; sed fortassis apud nonnullos Enthusiasmum, producant: dum homines ab erroribus haudquaquam resipiscentes, traducunt ad Crucem Christi, cui aut in speciem tantum, aut sine fundamentis, adeoque temerariam, fidem adjungunt, a qua facile resiliant, quoniam fundamentis caret.

§. 5. Unde & fit, ut haudquaquam tot millia Gentilium convertantur, quot converti aut conversa esse isti Præcones jactant; ut sc. hac jactantia imperitis fucum faciant, ac sibi gloriam comparent.

§. 6. Neque objiciendum, quod Methodus nostra nimis lepte progrediatur. Nam fat cito, si fat bene. Nimis festinando convertitur nemo; sed, ut dictum, aut Hypocrita, aut fanaticus fit.

§. 7. Ridiculi & Pontificiorum nonnulli *Missionarii*, qui tot se convertisse putant, quot baptizaverint. Unde quacumque s. vi s. arte operam dant, ut & invitos & ignaros, immo & infantes Gentilium aqua adspargant, sicque Christianis annumerent, qui tales nunquam fuerunt.

§. 8. Exemplum *Apostolorum* nobis hac in re convenientem Methodum monstrare debet, quod tuto imitamur, quatenus possumus.

sumus. Ita Paulus Act. XIV. cum Lystris doceret, Gentes miraculo attonitas 1) monuit, ut a vanis idolis convertant se ad DEUM viventem v. 15. 2) Ejus beneficia, tanquam fontes obligationis, commemorat v. 16. & 17. ac inde ad verum ejus cultum traducit.

§. 9. Sic & Act. xvii. apud Athenienses 1) notum facit Deum verum, & idolorum vanitatem indicat. 2) rectum modum eum colendi ostendit. 3) adfert motiva cum a beneficiis, tum a judicio Dei desumta. Notandum autem, Lucam non integros sermones Apostolorum scripto mandasse; sed summam tantum. Quis enim credet, tantummodo ea, quæ scribuntur, ab Apostolis dicta esse?

§. 10. Eandem methodum secutos esse primos Apostolorum successores patet ex Libris ipsorum; imprimis autem ex Apologiis adversus paganos, in quibus de idolorum vanitate potissimum differitur. Unde & factum est, ut Gentiles Christianis potissimum τὴν ἀθεοποίησιν, objicerent, ob Deorum suorum contemptum.

§. 11. Ceterum sicut illi perverse agunt, qui incredulis primo statim tempore doctrinam de Mysteriis R. C. inculcant: Ita & illi peccant, qui R. C. omnibus mysteriis spoliare student, eo tantum scopo aut

prætextu, ut facilius increduli convertantur; quos præter alios egregie refutavit Cel. Tig. Theologus *J. Zimmermannus* in Dissert. de Methodo disp. adv. incred.

§. 12. Tertium genus incredulorum sunt *Judei*, qui Revelationem V. T. quidem admittunt; sed Religionis Christianæ divinitatem negant. Itaque nec *Jesum* pro *Messia* habent, nec Apostolorum & Evangelistarum scripta, ut divina, venerantur.

§. 13. *Judei*, qui nostris temporibus vivunt, sunt reliquæ Israëlitarum, qui ab Abrahamo oriundi, a Deo in populum peculiarem electi fuerant. Iisdem Moses legem & voluntatem Dei tradiderat, quam Prophetæ postea ulterius explicarunt, & a corruptelis vindicarunt, adeo ut non tantum Ceremoniis & Typis; sed & apertis prædictionibus de *Messia*, abunde edocerentur.

§. 14. Isti autem variis erroribus ac præjudiciis obcæcati, hæc omnia in sensum perversum traxerunt, adeo ut D. N. J. C. pro *Messia* haud agnoscant, & sic alium adhuc anxie expectent, ipsorum desideris, ut sperant, satisfacturum.

§. 15. Consentiant autem nobiscum *Judei* in eo, quod statuunt dari divinam Revelationem, & talem in V. T. contineri. 2° tam Miracula, quam Prophetias esse certissima

certissima divinæ missionis indicia. 3º. Messiam a Deo Patribus promissum, & a Prophetis prædictum esse. 4º. Jesum Nazarenum ante 17. ~~Sæcula in Palestina~~ vixisse, Miracula fecisse, & tandem Cruci adfixum esse.

§. 16. Hinc jam ista methodus *Judeos* de Religionis Christi. Veritate convincendi duplex emergit. I. Si ex diligenti collatione Prophetiarum colligamus, quis & qualis Messias esse, quem in finem venire, quid agere, quid pati &c. debuerit. Quod dein ad *Jesum* nostrum applicandum est.

§. 17. Supponitur autem heic Librorum N. T. fides saltem historica, ut inde tuto colligi possit, in Jesu impleta fuisse Prophetarum Oracula. Ea autem in dubium non magis vocari potest, quam Antiquitas & historica fides Mosis ac Prophetarum, cum sint Libri authentici, ac antiquitus recepti.

§. 18. Sed, quoniam ea Methodus multis difficultatibus implicata, & longa est, propter plurimas discrepantes Prophetiarum interpretationes; præferri debet II. qua iisdem argumentis, quibus Judæi confirmant V. T. veritatem, probatur veritas N. T. ac divinitas. Hæc autem sunt illa ipsa, quæ ante attulimus, partim ex internis characteribus veritatis ac divinæ origi-

nis, partim ex argumentis externis, deprompta. Nam hæc æque Scriptis N. T. ac V. applicari possunt.

§. 19. Post hæc diligentissime occurrendum erroribus ac præjudiciis, itemque objectionibus *Judeorum*, quarum præcipuæ hæ sunt.

§. 20. I. *Error* est, novam Revelationem non fuisse necessariam, post illam, quæ in Mosis & Prophetarum scriptis continetur. R. Fuit necessaria 1) ob sensum Revelationis Mosaicæ corruptum, quo factum, ut ab ejus scopo aberrarent Judæi, Rom. x. 3. 4. 2) ob prædictiones Prophetarum, quibus illa est promissa. Vid. inter alia loca Jerem. xxxi. 31 - 35.

§. 21. II. *Error*. Nusquam in Libris Mosis & Prophetarum præcipi fidem in Messiam, tanquam medium necessarium ad salutem. R. 1) Universus cultus cæremonialis respiciebat in Messiam, & fidem in eum aiebat. Hoc inde probatur, quod cultus ille per se Deo non placuit; sed propter aliquem finem institutus est, sicut Deus testatur. Ps. li. 18. Jerem. vii. 22. Ezech. xx. 25. præcipue vero Ps. xl. 7. quæ verba ipsi Judæi Messię tribuunt. Sacrificium porro Messię memoratur Esaj. liii. 7.

§. 22. 2) Fides in Messiam præcipitur Deut. xviii. 15. 18. Hoc quidem dictum de

de Messia intelligebant veteres Judæi, ut patet ex Act. III. 22. 23. VII. 37. Recentiores de *Josua interpretantur*, sed imperite; 1) quia Josua non fuit Propheta; sed solummodo Populi Dux. 2) nusquam ita dicitur; nec 3) invenimus in Libro ejus Prophetias. Porro de alio nullo intelligi debere verba Mosis patet ex Deut. xxxiv. 10. II. 12. (a)

(a) Lege de Propheta Deut. XVIII. 15. promisso C. V. *Job. Grynæi* Prælectionem, Opusc. p. 65.

§. 23. Ad fidem in Messiam pertinet etiam Ps. II. 6. - 12. quem a Veteribus Judæis de Messia intellectum fuisse constat multis Rabbiorum testimoniis. Memorabile est, quod in Cod. MSto Erfurtenſi, qui continet R. *Salom. Jarchi* Comment. in Psalmos, adfirmetur idem, quæ tamen verba in editis Bibliis Buxtorf. nescio quomodo, sunt omiſſa. (b)

(b) Hæc ex *Reinbeck. Exp. August. Confess.* qui ipse Codicem inspexisse ait, refert *Stapf. Theol. pol. T. III. p. 142.*

§. 24. Eodem merito etiam referuntur verba Esaj. VIII. 14. XXVIII. 16. Ps. CXVIII. 22. 23. Item Malach. III. 1. & IV. 2. Prioribus locis agitur de *Lapide*, quem ponet Deus in *Sion*. In Malach. de Messia & præcursores ejus, ubi iterum veteres Judæi nobiscum sentiunt. Fidem in Messiam sub V.

T.

T. necessariam fuisse patet etiam ex hoc; quod Messias Israëlī promissus fuit; at promissionibus Dei fides est habenda.

§. 25. III. *Error.* Satisfactionem pro peccatis non fuisse necessariam; sed ea poenitentibus per solam Dei misericordiam remitti. Responsio ad hanc obj. reperitur supra in *Cap. 9. de attrib. Dei* §. 44. & seqq. Quum enim Justitia Deo sit essentialis, nec per poenitentiam solam expiari possint peccata; sequitur satisfactionem, quam per Jesum Messiam factam docuerunt Apostoli, fuisse necessariam.

§. 26. IV. *Error.* Prophetias V. T. de Messia non ita claras esse, ut sensu litterali ac verò de Jesu Nazareno sint necessario intelligendæ. R. Sunt ita claræ, ut non contumacibus abunde satisfaciant; pertinacibus autem adversariis nihil unquam satisfaciet.

§. 27. Probamus autem Jesum Nazar. fuisse verum Messiam ex collectione characterum, qui Messia a Prophetis tribuuntur. Pertinent characteres vel ad ejus *Personam*, vel ad *Mtenus*.

§. 28. Criteria s. Characteres *Personæ* sunt I. *Præcursor*. II. *Tempus adventus*. III. *Stirps* atque familia. IV. *Locus*, & V. *Modus nativitatis*.

§. 29. *Præcursor* debuit venire in Spiritu & Virtute Eliæ, Mal. III. 1. IV. 5. 6. Esaj.

PROPHETIA

XL.

XL. 3. Talis fuit *Johannes Bapt.* quem vixisse tempore *Herodis Antipa*, baptizasse, sancte vixisse, docuisse magna auctoritate, innocentem ab *Herode occisum* testatur *Fl. Josephus* Ant. XVIII. 7. Vid. Matth. III. XI. I - 14. Luc. III. Joh. I.

§. 30. *Tempus* designatur Gen. XLIX. 10. per *Sceptrum* non ab *Juda* auferendum, donec venerit *Schilo*, ubi veteres recte; recentiores de *Virga* castigationis; male. Dan. IX. 24 - 27. ubi 490. anni sunt incipiendi ab a. 20. *Artaxerxis Longini*. Nehem. II. quo facto tempus illud mortem Christi includet. Adde Hagg. II. 7 - 10. de Templo secundo.

§. 31. *Stirps & Familia*, apud Judæos in confesso est; quippe qui constanter statuunt, Messiam ex Tribu *Juda*, & domo *Davidis* proditum. Vid. Matth. XXII. 42. Jesum autem Nazarenum talem fuisse, tanquam de re nota testatur Hebr. VII. 14. item Matth. I. & Luc. III. ex publicis Genealogiis probarunt eandem Jesu stirpem.

§. 32. Excipiunt Judæi I. discrepare Evangelistas in hac Genealogia. Ex hac discrepantia nulla unquam difficultas Apostolis mota legitur. Unde colligimus, iis temporibus Genealogias illas dubias haud visas, sed facile fuisse ad omnia respondere, sicut & nunc haud defunt rationes respondendi probabiles variae, de quibus Vid. Comment.

Comment. ac instar omnium *Spanhem.* Dubia Evang. P. I.

§. 33. Obj. II. Evangelistas tantum recensere Genealogiam *Josephi*, qui fuerit secundum Christianos pater Jesu putatitius, non verus. Mariæ autem genus nusquam recenseri, quæ fuerit Mater. R. Uxorum, qualis *Josephi*, saltem desponsata, fuit Maria, in Genealogiis Judæorum non habetur ratio: sed illæ in Viris censentur. Ut jam taceam alias rationes, ut cum creditur alter Evangelistarum *Josephi*, alter Mariæ genus enarrare, aut Mariam Virginem ἐπίκληρον fuisse.

§. 34. Ceterum hoc est certissimum, quod nunc quidem Genealogiæ apud Judæos ita confusæ & incertæ sint, ut ne quidem constet, aliquem ex posteritate Davidis superesse. Quomodo ergo agnoscent Messiam Judæi, si talis veniret, qualem adhuc exspectant?

§. 35. *Locus* Nativitatis prædicitur Mich. v. 1. nec diffitentur Judæi, Jesum Nazarenum *Bethlehemi* natum esse. Ceterum recentiores, cum videant, nullam spem esse, ut Messias *Bethlehemi* amplius nascatur; contendunt, locum Michæ non de nativitate; sed tantum de Origine ejus agere, quia sc. David *Bethlehemi* natus. R. 1) Etiam hoc convenit Jesu Nazareno, ut vidimus §. 31. 2) dicit

2) dicit Propheta, *exibit*; non, *exiit*. Tanquam de re futura, non præterita. 3) distinguuntur duo exitus Messiae; alter futurus, idque ex *Bethlehemo*; alter factus *ab antiquo*, a *diebus Saculi*, i. e. ab æterno: ille secundum humanam, hic secundum divinam naturam Messiae.

§. 36. Ad *Modum* Nativitatis pertinet ejus *Mater Virgo*, Esaj. vii. 14. Hunc locum, ut probe intelligamus, observandum est, Prophetam uti *Methodo* Prophetis usitata, ut a consideratione periculi atque liberationis præsentis atque corporalis ad considerationem liberationis spiritualis, & olim per Messiam futuræ transeat. Deinde certum est, nomen *מלך*, ubique in scriptura *Virginem* denotare, quod omnium locorum consensu probatur. Unicus est Prov. xxx. 19. qui dubium admittit; sed tamen haudquaquam monstrari potest, ibi non etiam *Virginem* notari.

§. 37. Sequuntur *Characteres* ad *Munus* Messiae pertinentes. Hic 1º. occurrit *Munus Propheticum*, quod de Messia prædicitur Deut. xviii. vid. §. 22. 2º. *Munus Sacerdotale*, quod prædicitur Ps. cx. 4. xl. 7. 8. Ubi simul prædicitur illum fore *victimam*, quia nimirum se ipsum offert.

§. 38. Unde porro colligitur, quod imprimis adversus Judæos observandum est, *Messiam*

Messiam debuisse pati varias calamitates, & ipsam mortem. Eo pertinet Esaj. LIII. & Pf. xxii. Utrumque locum de Messia sunt interpretati veteres Judæi. Sed recentiores de variis personis, quibus haudquaquam possunt convenire, & de Populo Judaico, de quo sermo prorsus non est. Sunt & qui duplicem Messiam fingunt, quorum alter humilis & morti obnoxius, alter sublimis ac immortalis: ille filius *Josephi*, hic filius *Davidis*. Sed istud refutatione dignum non est figmentum. Duplex unius Messiae status, non duplex Messias a Prophetis est prædictus.

§. 39. 3°. *Munus Regium* haud negant Judæi, quippe Regem Messiam adhucdum exspectantes. Sed errant graviter circa ejus Regni naturam. Fingunt sibi, exemplo Majorum suorum, Regnum *Mundanum*. Nos autem docemus, illud Spirituale esse: 1) Quod ejusmodi Regnum Deum magis deceat, tanquam illius Naturæ & Perfectionibus convenientissimum. 2) quia Spirituale Regnum divinis promissionibus magis convenit. Prophetæ de tali Regno agunt, quod omnibus omnino gentibus salutem adferat, & profit piis illis, qui ab initio Mundi defuncti sint. Deinde ex Sensu litterali, nimis presse sumto, varia absurda sequerentur. Vid. Esaj. xi. 6. 7. 8. xix. 19. &c. lxi. 6.

§. 40.

§. 40. V. *Error.* Existimant Judæi, Præcursores Messiaë, *Eliam*, nondum venisse; atque ita nondum impletum esse vaticinium Malach. iv. 5. R. Videmus hanc difficultatem etiam olim esse motam Matth. xvii. 10 - 13. ubi & responsio legitur. Ad quam observandum; 1º. Ipsos Judæos de isto præcursores hæsitare, quis aut qualis sit futurus, aut quando venturus. 2º. Planum est, apud Prophetas sæpius diversis Personis propter similitudinem & convenientiam idem nomen tribui. Sic ipse Messias vocatur *David Rex*, Ezech. xxxiv. 23. xxxvii. 24. Jerem. xxx. 9. Hoseæ iii. 5. Conf. Luc. i. 15 - 17. Matth. xi. 13. Vid. §. 29.

§. 41. VI. *Error.* Messiaë adventum, quamvis elapsam sit tempus definitum per Prophetas; differri, propter Populi peccata. R. Quum Deus tempus prædefiniverit, ac id præterlapsum sit §. 30. nulla ratio tanta esse potest, ut Deus veritatis suæ Gloriam negligat; Num. xxiii. 19. Nec enim Deus hanc promissionem ab ulla conditione suspendit. Et constat, præcipuum adventus Messiaë finem esse Satisfactionem pro peccatis §. 37-39. Ergo Peccata populi non possunt impedire illius adventum. (a)

(a) Conf. V. C. Job. Grynei Prælect. in qua expenditur questio; *an adventus Messiaë ob peccata populi sit dilatus?* Opusc. p. 79.

§. 42. *Error VII.* Messiam DEUM non esse debere. *R.* Utique. Nam Deus esse debuit, ut Redemptionis pretium infiniti valoris esset. Habent hac de doctrina Judæi iniquum conceptum, cum ajunt Christianos docere, Deum in hominem mutatum, aut Deum sub specie humana adorandum esse. Neutrum enim verum est, nec a Christianis statuitur.

§. 43. *Obj. 1.* In V. T. nusquam dictum esse, quod Messias sit DEUS futurus. *R.* Dictum est pluribus locis, ut Esaj. vii. 14. ix. 6. 7. Conf. Matth. xxi. 42. f. ex Pl. cx.

§. 44. *Obj. 2.* ex Ezech. xxxiv. 24. 27. & Esaj. xi. 2. Priore loco dicitur Messias, *David, Servus Dei.* Posteriore tribuitur Messiae *timor Domini.* *R.* Eadem res, eadem persona, potest diverso respectu considerari. Ita ergo etiam de Messia quædam dici possunt respectu divinæ naturæ, alia respectu humanæ. Hoc autem posteriore modo & *Servus Domini & timere Dominum* dicitur.

§. 45. *Error VIII.* Nondum venisse Regnum Messiae; quia idololatria & vitia alia passim regnent & extra & intra Christianam Ecclesiam. *R.* Regnum Christi spirituale est, nec venit cum *observatione*, Luc. xvii. 20. Nihilotenus prædicatio Evangelii ab initio statim passim prostravit idololatriam & impietatem. Nunc etiam, quod non

non omnes ad unum fere immerfi iisdem vitiiis & tenebris sint, soli debetur Evangelio. Sunt porro innumerabiles, quamvis haud omnes noti, **in quorum cordibus** per Dei gratiam vere regnet Christus. Tandem Regnum Christi paullatim consummatur. Et qui inter Christianos idololatriam exercent, non sunt Christiani tales, quales Evangelium eos esse vult.

§. 46. *Error IX.* Messiam bellum esse gesturum cum *Gog & Magog*, quod describitur Ezech. xxxviii. & xxxix. R. In ea descriptione nulla fit Messiae mentio. Et ipsi Judaeorum Doctores bellum illud ad finem Mundi rejiciunt. Tandem jam §. 40. probavimus, vaticinia hujusmodi de Messia nonnisi mystice esse intelligenda.

§. 47. *Error X.* Expectandum esse ante Messiam Templum novum, de quo Ezech. xl. seq. R. Veniet Messias ad Templum secundum, Hagg. ii. 10. Malach. iii. 1. Dan. ix. 26. Templum autem Ezech. demum expectant alii Judaei post resurrectionem. *Maimon. L. iii. de Resurr. c. 8.* Porro in Templo Ezech. nulla fit mentio Messiae. Tandem Templum a Propheta mysticum describitur, quod ex variis indiciis constat.

§. 48. *Error XI.* isque gravissimus est: Resurrectionem J. C. a mortuis esse signatum discipulorum & sectatorum ejus. R.

Nititur fides nostra circa hoc dogma Testimoniis fide dignis, constantibus, optime inter se convenientibus, quibus nullum deest requisitum, & habemus de eo eventum, sicut & de ceteris, testes fide dignos, quibus applicantur, quæ dicta sunt §. 1. & 17. de *Miraculis*.

§. 49. *Obj. 1.* Non prædictam esse Resurrectionem Messiae. *R.* Prædicta est, ad id provocante Paulo 1 Cor. xv. 4. Vid. Ps. xvi. 10. coll. Act. 11. 27. 31. XIII. 33-35. ubi & Esaj. LV. 3. citatur. Item Esaj. LIII. 10. 11. Ps. XXII. & XL. ut Typos taceamus. Add. Ps. 11. 6. 7. & confer Act. IV. 27. 28.

§. 50. *Obj. 2.* Jesum resurrexisse narrari, nemine præsentem, neque etiam sese universo Populo, aut saltem Primoribus Judæorum ostendisse: Act. x. 41. *R.* Prædixerat Jesus suam resurrectionem publice. Ea de causa obsignari & custodiri curarunt sepulcrum Judæorum Proceres. Custodes ergo præsentem erant, ac videbant resurgentem Dominum. Quod tantumdem valere debebat, ac si universi Pontifices præsentem adfuissent. Nam illi milites ipsorum in sepulcri Domini custodia vices gerebant. Quod si veritatis certo cognoscendæ & absque furo explorandæ cupidi fuissent, poterant ipsi tertio die, qui Resurrectioni prædictus fuerat, adesse, & propriis oculis eam intueri.

§. 51.

§. 51. Cum ergo neque Domini miraculis antecedentibus fidem haberent, nec resurrectionis testes ipsi fieri cuperent, indigni certe erant, quibus Christus post resurrectionem sese ultro monstraret: ac ne tum quidem credituri fuerunt, qui antea actis non crediderant.

§. 52. *Obj. 3.* Corpus Christi ex sepulcro ablatum fuisse ab ejus sectatoribus, cum dormirent custodes. 1°. Commemorant Evangelistæ Matth. xxviii. milites a Sacerdotibus corruptos talia mentitos esse. 2°. si dormiverunt vigiles, quomodo sciverunt, corpus Christi a discipulis ablatum esse. 3°. Non credibile est, dormivisse milites in Statione, quod capite constitisset, per Leges disciplinæ militaris. 4°. Cur non evigilarunt, cum saxum amoveretur? quod sine strepitu fieri non potuit.

§. 53. Nullo modo etiam Apostoli potuerunt illam fraudem admittere, quippe quibus nec animus erat id faciendi, nec vires, nec spes latendi, aut occultandi facinus.

§. 54. *Obj. 4.* Resurrectionem Christi uno die citius contigisse dici, quam fuerit prædicta. Nam Corpus in sepulcro tantum jacuisse duabus noctibus & uno die. 1°. Prædixit Dominus N. resurrectionem suam tertio die futuram, Joh. ii. 19. Marci viii. 31. Matth. xii. 40. Et hoc quidem ita factum

est, si diem Veneris, cujus vespera Dominus sepultus est, diem Sabbathi, quo in sepulcro quievit, diem Solis, cujus diluculo resurrexit, more in omnibus aliis consue-
to computemus.

§. 55. *Obj. 5.* Primos testes Resurrectionis fuisse *α)* mulieres credulas. *β)* Angelos humana specie indutos. *γ)* Apostolos, Emauntē euntes, qui Christum non cognoverint. *R.* Omnes isti testes fide digni. Foeminae æque ac viri potuerunt videre sepulcrum apertum, vacuum, linthea seorsim posita ac convoluta &c. Angelos humana specie apparuisse docet sæpius S. Scriptura V. T. qui & tanquam tales variis modis agnoscī potuerunt. Nec soli Emauntici testes fuerunt; sed omnes ad unum Apostoli, & præterea multi alii. Vid. 1 Cor. xv. 5. 6. His omnibus accessit Spiritus S. suis operibus testimonium confirmans, Act. v. 32.

§. 56. *Obj. 6.* In singulis regionibus tantum unum Apostolum prædicasse. Unum vero testem non sufficere. *R.* 1) Negatur factum. Nam in multis regionibus bini aut plures, vel simul vel successive Evangelium prædicaverunt. 2) Fac ita esse. Nihilominus omnes in omnibus regionibus Ecclesiæ constitutæ consentiebant, adeoque idem omnium erat testimonium. 3) Unusquisque Apostolus suis miraculis testimonium confirmabat,

confirmabat, adeoque se Legatum Christi fide dignum demonstrabat.

§. 57. *Obj.* 7. Discipulis post resurrectionem tantum apparuisse Phantasma, non verum Corpus Christi. Ita Discipulis duobus Emauntem proficiscentibus, Luc. xxiv. 15. Ita ceteris Joh. xx. 19. R. 1°. Emauntici non agnoverunt ipsum initio, quoniam sciebant mortuum esse, nec dum resurrectionem prædicto tempore noverant contigisse. v. 21. seq. Quod vero dicitur v. 30. ἀφανὴς factus, hoc non disparitionem, qualis esse dicitur Spectri vel phantasmatis; sed subitam discessionem significat. 2°. Clausis portis intravit Jesus, non spectri modo penetrans, sed portis quæ clausæ fuerant, subito apertis, & præter omnium spem reſeratis, quod per miraculum contigisse manifestum est.

§. 58. *Obj.* 8. Resurrectionem mortui esse impossibilem, adeoque credi non posse. R. Non absolute, nec respectu Dei impossibile est resurrectio; neque adeo incredibile, cum ipsi Judæi credant Resurrectionem Mortuorum futuram esse, & olim nonnullos ab *Eliseo* & aliis Prophetis suscitatos.

§. 59. Possumus porro majoris confirmationis ergo, sequentia observare. I. Miracula *Mosis* non fuisse majora, quam fuerunt miracula *Christi*, nec plura.

O 4

Objiciunt
nonnulli

nonnulli; Jesum ante operationem miraculi precatum esse: Joh. xi. 41. R. Non precabatur; sed gratias agebat Deo de exauditione, & quidem non propter necessitatem propriam; sed propter populum, qui hac ratione certus reddebatur, non præstigiis rem geri, nec ope Dæmonis; sed divina vi & auctoritate. *Objicitur* porro: Majores Judæorum, non credidisse Evangelio, unde colligatur, miracula Jesu illis suspecta fuisse. R. 1) Innumerabilis multitudo credidit. Nam prima Ecclesia in Judæa ex Judæis collecta fuit. 2) Judæorum Majores crediderunt miracula a Jesu fieri, quamvis non credebant a Deo esse doctrinam ejus; Sicut Magi Ægyptiorum & Pharaon erga Moysen se gesserunt. 3) Oraculis veterum Prophetarum prædicta est multorum ex Judæis incredulitas. Esaj. vi. 9. Jerem. v. 21. Ezech. xii. 2. nec adeo mirum est, quosdam Evangelium rejecisse.

S. 60. Accedit ad hæc, quod non ipse modo Jesus miracula edebat; sed & Apostolis suis aliisque discipulis hanc potestatem concedebat. Unde & isti faciebant miracula in Nomine Jesu, & potestatem eam aliis per impositionem manuum conferbant.

S. 61. II. observandum est: prædictiones Christi & Apostolorum, atque per eventum confirmatas

confirmatas fuisse, ac prædictiones *Mosis & Prophetarum*. Quare Religio Christiana non minore certitudine testimoniorum nititur, quam Religio *Judaica*. Eaque testimonia & Scriptis Authenticis & Traditione constante atque perpetua ad nos sunt propagata. Hæc partim antehac sunt a nobis probata, partim probabuntur tum, cum de S. Scriptis N. T. agemus.

§. 62. Objiciunt porro, R. C. sustulisse necessitatem Legibus Mosaicis obediendi.

1.º. Non sustulit totam Legem: Vid. Matth. v. 15. Rom. 111. 31. Sed Legem moralem potius perfecit Jesus, quam abolevit.

2.º. Certum est cultum spiritualem a Jesu institutum multo præstantiorem esse cultu rituali. Hoc patet 1) ex eo, quod Prophetæ passim docent, cultum ritualem sine cultu spirituali Deo haudquaquam placere. 2) ex eo, quod intrinsecam & moralem bonitatem non habet cultus ritualis. Vid. Jerem. VII. 22. 23. 1 Sam. xv. 21. 3) Lex ritualis non habet vim hominem justificandi. Nam ejus scopus erat Populum Israël ab omnibus aliis Nationibus distinguere, Levit. xx. 24-26. ac præfigurare & designare Messiam. Hoc patet ex unanimi testimonio & assertionem Apostolorum, qui id in conspectu omnium Legis Doctorum asserabant. Et quamvis in V. T. sit apertis verbis id non

O 5

declara-

declatabatur : Interim passim invenimus indicari, quod Ceremoniæ sint Typi rerum spiritualium. Talis *Circumcisio*, Deut. x. 16. *Et Sacrificia*, Pl. l. 14. Paulus ex Exod. xxv. 40. deducit justam consequentiam Hebr. viii. 5. 6. Tandem si Cultus ritualis potuisset justificare hominem, aut debuisset illum restituere in statum innocentiae, aut peccata apud Deum expiare. Atqui prius est impossibile; posterius itidem per illum fieri non poterat, per rationes Hebr. ix. 10. 13. 14. & x. 4. 5. 6. 18. Ex Pl. xl. 8. allegatas, itemque quod promittitur alius Sacerdos Pl. cx. Esaj. liii. Dan. ix.

§. 63. Porro Legem ritualement non fore perpetuæ observationis Deus variis rationibus jam in V. T. indicaverat. Jerem. xxxi. 31. Hebr. viii. 13. Idem indicant Prophetiæ de vocatione Gentium, Esaj. xi. 10. xix. 19. 24. Michæ iv. &c. Tandem idem clarissime demonstrat Templi & Urbis destructio, sine spe restorationis.

§. 64. Ad errores Judæorum pertinet hic quoque, quod putant, *Synedrium a Deo constitutum, ut exploret Prophetas*: Cum igitur istud Jesum rejecerit; illum merito pro Pseudopropheta haberi. R. probari non potest, quod tempore Prophetarum fuerit Synedrium, & quod Deus hanc potestatem Synedrio

Synedrio dederit. Nec id fuit infallibile. Vide *Limb. contr. erudit. Judæum.* p. 558. edit. Basil.

§. 65. Sic ergo ad Errores & Obj. *Judæorum* contra R. C. Verit. respondimus: Quod si istas audiant responsiones, non poterunt amplius de illa dubitare. Si cui vero offeratur occasio cum Judæis de Religione colloquendi, ille caute in ea re agere debet, ac incipere a consideratione miseri illius status, in quo nunc per 1600. fere annos versantur, quique prædictus est a Dan. ix. & a Christo Luc. xix. 41 - 44. Quænam tam longi Exilii causa? Cur tam diu frustra expectatur Messias?

§. 66. Nos putamus, causam miseriæ esse *Messiam* ab ipsorum Majoribus rejectum, immo & interfectum. Aliud enim gravius peccatum haudquaquam indicari potest. Nulla certe idololatria, a qua inde a Captivitate Babylon. alienissimi fuerunt, & sunt etiamnum Judæi. Interim tamen, cur sine Rege, sine Republica, aliis populis subjecti, in omni orbe dispersi, ubique oppressi, nihilominus ab omnibus aliis distincti manent, & manebunt, donec placeat Deo, ipsos ad veram agnoscendam Religionem adducere?

§. 67. Hanc certe spem faciunt nobis nonnulla Prophetarum Oracula, & N. quoque

quoque T. vaticinia : Ex. gr. Hoseæ III. 4. §. Rom. XI. 25-32, quæ loca instar omnium in Prophetis disperforum. Nihil tamen de tempore ac de modo constat. Nec ipsorum Christianorum de hac spe eadem sententia est.

C A P. XXII.

CONTRA DEISTAS

feu

NATURALISTAS.

§. 1. **Q**uartum genus incredulorum, adversus quos Relig. C. veritas est defendenda, sunt *Mohammedani*, de quibus sufficiunt, quæ Cap. XVI. §. 3-9. observata. Sequuntur ergo illi, qui *Deiste* & *Naturaliste* vocantur. Solet quidem nomen *Deistarum* illis attribui, qui Dei agnoscunt existentiam; sed negant ejus providentiam, & rerum mundanarum curam. Nos autem istum errorem jam antea refutavimus. Itaque nunc, prout moris est, *Deistas* cum *Naturalistis* jungimus.

§. 2. *Deismum* ergo, seu *Naturalismum*, distinguunt in *Philosophicum* & *Theologicum*.

Ille

Ille dicitur, cum quis solam Religionem Naturalem veram & ad salutem hominum sufficientem esse adserit. Hic autem est; si quis veritatem quidem Religionis Revelatæ agnoscit; sed negat ejus necessitatem, saltem quoad mysteria, quibus Religio Revelata a Naturali differt.

§. 3. Uterque igitur in hoc convenit, quod Religionem Nat. ad salutem sufficere, adeoque Revelationem non esse statuit necessariam. De quo errore a nobis etiam in antecedentibus actum est, ubi scilicet de Religionis Nat. defectibus differuimus, atque ita Revelatæ Relig. necessitatem probavimus.

§. 4. Itaque nunc quidem de priore tantum quæstione agemus, & videbimus, quibus argumentis *Deistæ & Naturalistæ* probent, solam Religionem Nat. sine Revelatione peculiari, veram esse.

§. 5. *Naturalistæ* statuunt, Religionem Nat. esse perfectam, ita ut ei nihil desit, nec addi possit vel debeat. Hoc & nos concedimus, eo tamen sensu, quod homo, qua homo, seu creatura Dei rationalis, nulla alia Religione teneatur, præter naturalem, in qua, si eam perfecte a principio suæ existentiae servasset, beatus esse potuisset.

§. 6. Ex hac etiam causa cum illis statuimus, nihil in Religione revelata statui

ac

ac doceri posse, quod Religioni Nat. contrarium sit. Quæ ergo Religio Rev. habet propria, illa ex relatione hominis ad Deum, qua peccatoris, fluunt, sicque Religioni Nat. qua tali nihil additur.

§. 7. Sic itaque consequitur, quod nihil in vera Religione admittatur, quod non ipsa rerum, i. e. Dei & hominum, natura nitatur; modo statui hominis sit accommodatum.

§. 8. Omnis Religio, tam Nat. quam Rev. ad hominis salutem tendere debet. Propterea quidquid eo non tendit, aut ei fini contrariatur, ad Religionem veram non pertinet.

§. 9. Plurima etiam mala in Religione ex eo orta sunt, imprimis superstitio ac tyrannis spiritualis, quod homines ab iis, quæ recta ratio nobis de Deo dicat, aberraverunt. Revelata enim Rel. Naturalem nec tollit, nec mutat; sed peccatis simul & reatui suppeditat remedium, quod Naturalis facere non potest.

§. 10. Dissentiunt a nobis *Naturalistæ* in consequentiis, quas ex his veritatibus deducunt. I. nullam Rel. pro vera admittunt, præter Naturalem, quam & propterea homini absolute, & qualis nunc est, sufficere ad salutem contendunt.

§. 11.

§. 11. Ex hoc capite II. omnem Revelationem, & ſic Religionem Revel. ſpecialim Chriſtianam, rejiciunt, quatenus nimirum illa non ſolo Lumine Nat. ſed peculiari Dei Revelatione nititur; utpote quam pro neceſſaria non habent.

§. 12. Negant III. Auctoritatem & Divinam inſpirationem S. Scripturæ V. & N. T. quoniam opinantur, eam talia continere dogmata, quæ nec ex ratione deduci, nec cum ea conciliari queunt. Si qui vero non omnem penitus S. Litterarum reverentiam animo exuerunt, nihil aliud iis contineri ſtatuunt, niſi Religionem Nat. puriorem, aut perfectiorem, quam in aliis hominum ſcriptis.

§. 13. Negant IV. in Religione admit-tenda eſſe myſteria; qualis eſt doctrina de SS. Trinitate, de Incarnatione Verbi, de Redemptionis negotio, & Reconciliatione peccatoris cum Deo.

§. 14. Quia Revelationis & Revelatæ Rel. veritas miraculis & prophetiis comprobatur: hinc V. Naturaliſtæ & miracula facta & prophetias veras unquam editas fuiſſe negant. Nam miracula, aut pro fictis narrationibus, aut pro impoſturiſ, aut pro effectis naturalibus: prophetias autem pro ambiguis, obſcuris & nunquam impletis ſermonibus hominum fanaticorum aut impoſtorum habent.

§. 15.

§. 15. Refutatio horum errorum rependa ex superioribus, aut potius, tanquam jam facta, heic omittenda. Consideremus ergo *Objectiones Naturalistarum*. Primum impugnant Necessitatem Revelationis hoc argumentò. *Religio Nat. est perfecta*, ita ut ei nihil nec addi nec demi possit. Ergo non opus est, ut Revelatio addatur. R. Antea dictum, quo sensu ea perfecta sit, nempe quod omnia continet, quæ ex hominis ad Deum, ceu creaturæ ad creatorem, relatione fluunt. Sed Revelatio repræsentat Deum non tantum, ut Creatorem, sed etiam, ut Salvatorem. Hinc nascuntur nova quædam officia, & motiva, Nat. Religioni ignota, quæ non adduntur Naturali Religioni; sed aliam ab ea Religionem statuunt, non tamen contrariam. Est autem hoc sensu perfectior, quod Peccatoris statui est accommodata, sique ex miseria peccati emergendi rationem demonstrat.

§. 16. Ergo Religio Revelata Naturalem nullius imperfectionis arguit, multo minus statuit eam Sapientia Dei indignam, aut inutilem esse. Perfectam esse monstrat in suo genere, & in eo statu, quo homo non aliter, quam Creatura Dei considerari potest.

§. 17. Neque negamus, officia & dogmata Religionis Nat. esse in se certissima & clarissima.

clarissima. Sed experientia docet illa fuisse per hominum corruptionem & obscurata & in dubium vocata. Unde & Revelatio Nat. Religionem confirmavit, eique novam accendit lucem.

§. 18. Porro per Revelationem Religio Nat. non est mutata, sed eadem manet; ut per conf. Revelatio non statuatur aliquam in Dei Legibus mutationem; quæ ipsius Sapientia indigna esset. Mutatio non facta in Dei Legibus, sed in hominis statu. Quare beneficium Dei est, quod Revelationem naturali lumini addere voluit.

§. 19. Et quamvis Nat. & Revel. Religio eundem habeant scopum; tamen dici non potest, eas tantum differre modo, quo homini innotescunt. Nam, ut dictum, nova Conditio, in quam homo culpa sua incidit, dum factus est peccator, nova officia postulat, & novum salutis medium requirit.

§. 20. *Obj. II.* Si Revelata Religio necessaria fuisset, Deus & statim *ab initio Mundi*, & *omnibus Gentibus* eam dedisset. *R. 1º.* Historia S. docet, *Adamo*, primo homini, & *Noæ*, generis humani restauratori, datam fuisse. Inde potuisset & debuisset ad omnes Gentes derivari, nisi posterius sua negligentia eam corrupissent. *2º.* Quod Deus apud quosdam eam Revelationem sæpius repetere, ac tandem scripto consignare voluit, est

P

ejus

ejus singularis ac libera Benignitas, quam nulli debet, sed pro beneplacito dispensat. 3°. Gentes Revelatione destitutæ non ex Revelatione, sed ex Nat. Lege judicabuntur; Rom. 11. 12. Nec imputabitur illis, quod caruerunt Revelatione, sed quod Lumini Nat. non paruerunt. 4°. Homines omni fere tempore habebant occasionem, cognoscendi Religionem Rev. quod ergo non cognoverunt, ipsorum sæpissime culpa est.

§. 21. *Obj. III. Scripturam S. esse obscuram.*

R. 1°. Mirum non esse, in Libro tantæ antiquitatis, Linguis demortuis scripto, quædam *duæ contra*, intellectu difficilia, esse. Contendimus interim, ea, quæ ad essentiam Religionis pertinent, ac ad salutem sunt necessaria, esse perspicua. Neque tamen propterea credendum, quædam esse superflua. Nam quæ nunc usum in Ecclesia habere non videntur, illa alio tempore aut habuerunt, aut habebunt. 2°. Difficultates ubique reperiantur. Non defunt in aliis scientiis, ne in ipsa quidem Religione Naturali. Num ergo etiam has rejiciemus?

§. 22. *Instant. Tot Theologorum dissensiones, tot diversas Sectas, esse indicium insuperabilium difficultatum in Religione Rev.* R. 1°. Dissensiones multas esse circa res non essentielles. 2°. *Oriri ex affectibus*

atibus animi, imbecillitate ingenii &c. 30
Idem in aliis disciplinis fieri; nec tamen
pro sano habetur, qui propter id, quod
non intelligit, ~~ea rejicit, quæ intelligit.~~

§. 23. *Obj. IV.* Si Revelatio necessaria
fuerit olim propter Luminis nat. oppressio-
nem & obscuracionem, quam depravatio
hominum introduxit; ejus renovationem
nunc necessariam esse, quoniam dissensus
& incredulitas tantopere invaluit, ut jam
non Nat. tantum, sed & Rev. Religio sit
velut oppressa. *æ. Verbis Christi, Luc. xvi.*
29. Habent Moſen & Prophetas &c. Habemus
Christum & Apostolos. Qui his non cre-
dunt, non credent etiam, si quis ex mor-
tuis resurgat, & novam adferat revelatio-
nem. Itaque nova Revelatio non est neces-
saria, primum quia sufficit vetus; dein
quia nova majorem vim non haberet.

§. 24. *Obj. V.* adversus Revelationem
V. T. desumitur ex *cultu Ceremoniali*, quem
dicunt Sapientiæ divinæ non convenire,
quippe qui tantum in externis rebus con-
sistat. Ad hanc Responsio ex iis peti potest,
quæ Cap. præc. §. 74. posita fuerunt, quæ
brevitatis ergo non repetemus.

§. 25. *Obj. VI.* petunt ex variis locis V.
T. ubi malefacta laudari, aut etiam quædam
contra jus Nat. præcipi videntur. Imprimis
argumentantur ex eo, quod Deus Israëlitis
P 2 mandavit,

mandavit, ut *gentes Chanaan. eas* excinderent. Item quod *Sacrificia humana* mandaverit, ac probaverit. R. 1º. Quod attinet ad *victimas humanas. libegatur Deum* illas aut mandasse aut probasse. Vid. præter alia loca Deut. XII. 31. Ps. CVI. 37. 38. unde contrarium patet. 2º. Exemplum ex mandato Dei ad *Abrahamum* peti non potest, de quo Gen. XXII. quia hoc mandatum tentatorium fuit, ut fides & obedientia exploraretur. Neque ex Levit. XXVII. 29. Ubi non agitur de *Sacrificio*; sed de *Anathemate*, i. e. de eo, quod jussu Dei ad necem devotum est. Neque tandem ex voto *Jephthæ*, qui filiam non immolavit, sed perpetuæ virginitati & cultui Dei addixit; Judic. XI. 30. Ita *Samuel* Deo consecratus I Sam. I. 11. legitur.

§. 26. Quod attinet exitirpationem gentium Chanan. dubitari non potest, quin Deus jure illam Israëlitis præcipere potuerit, 1º. ob jus supremum. 2º. ob ipsorum abominabilia scelera. 3º. ob promissum Israëlitarum majoribus factum. Deut. XX. 16. 17. Additur alia ratio v. 18. ne scil. *Israëlitas* seducere queant. Ceteris objectionibus satisfacere haud est difficile.

CAP.

C A P. XXIII.

www.libtool.com.cn

DE SCRIPTURA SACRA.

§. 1. **R**evelatio divina, de cujus necessitate & divinitate hactenus actum est, continetur in *Scriptura Sacra*, de qua nunc nobis accuratius agendum. Ejus consideranda est I. *Necessitas*. II. *Divinitas* & Θεοπνευσία. III. *Canon & Integritas*. IV. *Perfectio*. V. *Ufus*.

§. 2. Est autem *Scriptura Sacra* Collectio Librorum a Mose, Prophetis, Evangelistis & Apostolis scriptorum. Vocatur etiam *Biblia*, βιβλία, καὶ ἐξοχὴν, quod antiquo & communi usu est receptum. Item γραφή, Rom. iv. 3. αἱ γραφαί, Joh. v. 39. αἱ γραφαὶ αἰγίας, Rom. i. 2. τὰ ἱερὰ γράμματα, 2 Tim. iii. 15. Hebr. קְרָאָה *Lectio*, aut quod legendum est.

§. 3. Ut ergo I. de *Necessitate Scripturae* S. agamus, supponimus heic, tanquam antea jam probatam, necessitatem Revelationis divinæ. Quæritur ergo, an fuerit necesse, ut ista divina Revelatio litteris mandaretur? id quod affirmamus. Qui negant, obijciunt: Quod Ecclesia in mundo fuerit ante *Mosen* Sæculis xxv. quibus nihil exsta-

bat Scriptum; sed divina veritas *traditione* conservabatur.

§. 4. R. Facile intelligitur, cur illis temporibus non ita fuerit necessaria Scriptura. Homines longævi erant, ac pluri-
www.libriol.com.cn
 mas posterorum generationes videbant. *Adamum* diu audire potuit *Methusalab*, *Methusalab* *Noah*, *Noah* *Semus*, *Semus* *Abrahamus* & *Isaacus*, hunc *Jacobus*, huncque pater *Mosis*. Itaque traditio his temporibus facile conservabatur. Id vero multiplicatis familiis aliter se habet. Porro; Experientia docuit, quam facile, & quam cito corrupta sit Revelationis traditio, ut ipsi jam *Abrami* Majores idololatæ essent. Jos. XXIV. 2.

§. 5. Hinc patet, quam sit vanum argumentum *Bellarmini* & aliorum *Pontificiorum*, qui ex temporibus ante-Mosaicis colligunt, etiam nunc Ecclesiam Scriptura S. carere posse, ita ut sola contenta sit *Traditione*. Quam incerta autem sit traditio, postea dicemus. Nunc sufficit indicasse discrimen illa inter & hæc tempora.

§. 6. *Divinitas* & Θεοπνευσία S. Scripturæ est illud ejus attributum, quo existimamus, eam a Deo auctore esse, adeo ut hæc de causa merito appelletur *Verbum Dei*. Neque id tantum eo modo intelligimus, quo

quo boni omnis auctor est Deus : sed modo quodam singulari & extraordinario.

§. 7. In hoc ergo Attributo continetur 1°. *Mandatum Dei*, quo impulsus sunt Prophetæ & Apostoli ad scribendum, quod scripserunt, quod vel expressis signis vel interno motu, s. *Instinctu* continetur. 2°. *Inspiratio* eorum, quæ scribere debebant.

§. 8. Primum probatur partim testimonio generali *Petri* 2 Ep. 1. 21. partim expressis mandatis *Exod.* xvii. 14. *Esaj.* viii. 1. *Jer.* xxx. 2. *Apoc.* i. 11. quæ loca licet de partibus tantum agant, non dubiam tamen nobis conclusionem ad universa præbent, quæ proprio certe motu haud sunt scripta.

§. 9. *Inspiratio* non uno modo est capienda. 1) Notat Revelationem eorum, quæ erant scribenda. 2) Directionem in scribendo, & præservationem ab omni errore. Eadem seorsim consideratur respectu rerum, & respectu verborum.

§. 10. Scripturam S. divinitus inspiratam esse probatur 1°. *Testimonio* & asseveratione ipsorum Auctorum. *Matth.* x. 20. *Luc.* xii. 11. 12. *xxi.* 14. 15. *Joh.* xix. 35. 17. *xvi.* 13. *1 Cor.* ii. 13. *2 Cor.* xi. 4. *2 Tim.* iii. 16. *2 Petr.* i. 21. Hoc autem testimonium esse fide dignum patet 1) ex qualitate testium, qui fuerunt viri probi &

sancti. 2) ex qualitate rei, quod inspiratio talis nec impossibilis nec Deo indigna est. 3) ex circumstantiis, quæ indicant, Apostolos in eo nec falli potuisse, nec fallere voluisse. 4) ex necessitate, quoniam sine inspiratione talia scribere non potuissent illi homines.

§. 11. Ut istud tanto clarius pateat, considerandum, non uni tantum Viro inspirationem; sed pluribus; non uno tantum, sed pluribus modis obtigisse; homines non fuisse credulos, non stolidos, aut insanos. Tales autem in re tanti momenti, sine dubio omnem attentionem adhibuerunt, ne fallerentur.

§. 12. Eos autem fallere non voluisse patet inde, quod nullum ex tali fraude commodum potuerunt sperare; sed potius prævidebant, & experiebantur contraria omnia. Nihilofecius in adseveratione sua constantes erant, nullisque minis quisquam eorum inde est dejectus.

§. 13. S. Scripturæ inspiratio probatur 2º. *Miraculis*, quibus Apostoli demonstrarunt, se a Deo esse missos. De his antea actum. 3º. Quia S. Scriptura habet eosdem divinæ originis *characteres*, quos habet ipsa vera Revelatio, de quibus & jam supra est actum. 4º. Inspirationi V. T. testimonium exhibent Christus & Apostoli. Inspiratio autem

autem N. T. ex convenientia cum V. T. confirmatur.

§. 14. Ad S. Scripturæ divinitatem probandam allegari solet quoque *Testimonium Spiritus S.*, quo intelligitur operatio aliqua interna, per quam Deus hominem de ea re certiores facit. Hoc adeo *Testimonium Spiritus S.* aptum est ad hominem illum convincendum, qui id in se deprehendit. Ita multi sunt pii & vere fideles, qui de Scripturæ S. divinitate firmissime sunt persuasi; nec tamen argumenta ejus omnia distincte percipiunt. Sed ad alios, qui id in se non deprehendunt, convincendos allegari nequit.

§. 15. Pontificii statuunt, de Scripturæ S. divinitate nobis constare per *Testimonium Ecclesiæ*. Sed ut taceam circulum vitiosum; qui sic committitur, dum quænam sit vera Ecclesia & quantum auctoritatis illi sit tribuendum, non aliunde constare possit, quam ex Scriptura S., quæritur, unde cognoscat Ecclesia ipsa, Scripturam esse Verbum Dei? Cum id non aliunde hauriat nisi ex ipsa Scriptura, patet ejus *Testimonium* nullum esse, nisi *historicum*, quo indicat; quinam Libri a Prophetis & Apostolis perfecti sint. Vid. *Werinſ. Diff. de tripl. Teste*; Opp. T. I.

§. 16. Nunc considerare debemus *Canonem & Integritatem S. S.* Per *Canonem* intelligimus

ligimus *Seriem* ac *recensionem* eorum *Libro-*
rum, qui a Deo inspirati, & ab Ecclesia
pro talibus habiti sunt. Nam *Canon* græcis
præter alia *seriem* ac *recensionem* significat.
Per *Integritatem* intelligimus id S. Sacrae at-
tributum, per quod nihil nec ad Canonem,
nec ad singulos Libros requisitum deest.

§. 17. S. Scriptura dividitur in Vetus
& Novum Testamentum, quæ appellatio
petita est ex Hebr. viii. 13. ix. 15. conf.
2 Cor. iii. 6. 14. V. Testamentum continet
Libros, quos Deus Ecclesiæ ante Chr.
Nat. concessit; N. Testamentum, quos
postea. Libri V. T. aliter ab Hebræis, ali-
ter a Græcis & Latinis dividuntur. Hebræi
Legem, *Prophetas* & *ἀγιογγραφα* habent seu
תורה, *נביים*, *כתובים*. Ceteri, quos & re-
centiores imitantur, *Pentateuchum*, *Libros*
Historicos, *dogmaticos*, & *propheticos*. N. Test.
similiter in *Hist.* *dogmat.* & *unum prophet.*
dividitur.

§. 18. Porro de Libris N. Test. specia-
tim est notandum; illos haudquaquam or-
dine temporis in codicibus nostris collo-
cari. Non est quidem facile, tempora certo
indicare, quibus singuli Libri N. T. scripti
fuerunt. Interim probabili ratione constat,
primam omnium scriptam fuisse Epist. i. ad
Thess., quam statim secuta est Epist. ii.
Dein Epistolæ ii. ad Corinth. Epist. ad
Rom.

Rom. & Galat. Ep. Jacobi; 1. Petri, Ev-
ang. Matth. Ep. ad Philipp. ad Ephes. ad
Coloss. ad Philem. Ep. ad Hebr. Evang.
Marci; Evang. Lucae. Acta Apost. Ep. ad
Tit. 1 Tim. 2 Tim. 2 Petr. Ep. Judæ;
1 Joh. & 2. & 3. Apoc. & tandem Evang.
Johannis.

§. 19. Positi autem sunt hi Libri, eo or-
dine, quem habemus, propter convenien-
tiam, ut primo loco legerentur illi, qui Hi-
storiam Chr. & foundationem Ecclesiæ Chr.
continent. Nam his reliqua nituntur. In
Epistolis autem Pauli collocandis spectata
fuit dignitas Ecclesiarum. Epist. ad Hebr.
ultimo loco posita, quia dubitatum al-
quandiu fuit de ejus auctoritate.

§. 20. Canon V. T. constitutus est a Viris
Synagoga magna, cujus præses *Esdras*, Asses-
sores inter alios tres ultimi Prophetæ, item
Zerobabel, fuisse dicuntur. Ita Judæi unani-
mi consensu antiquitus tradiderunt. Ne-
que aliter senserunt primi Ecclesiæ Christi
Doctores. Sunt equidem, qui horum te-
stimonia eo conferunt, quod crediderint
Patres, *Esdras* Libros S. V. T. in Capt. Ba-
byl. deperditos, divina inspiratione resti-
tuisse, & de novo conscripsisse.

§. 21. Hausta ea sententia fuit ex 14.
Libr. *Esdræ* xiv. ubi talis est narratio. Sed
cum ille Liber ab omnibus pro supposito ac
Apocrypho

Apocrypho habeatur, neque etiam aliter, quam Latine exstet, cum S. Libri hebraice scripti sint, merito exploditur tam hæc, quam reliquæ fabellæ, quæ in eo traduntur. Unde mirum est, quod *Spinoza* & *Hobbesius*, aliique, talia, tanquam vera arripere ausi fuerint, ut scilicet Scripturæ S. auctoritatem convellerent.

§. 22. Quod autem ad Patres attinet, illorum dicta aut rectiore interpretatione vindicantur ab illa inepta opinione, aut tantæ non sunt auctoritatis, ut nobis talia persuadere debeant, cum quidem non omnes fuerint præditi iudicio critico. Vid. *Buddei* H. E. V. T. T. II. p. 828.

§. 23. Quamvis autem traditio Judæorum de Viris Synagoge M. non omnibus eruditis satis placeat; tamen id negari non potest, neque ab ullo orthodoxo negatur, quod *Esdras* & Prophetæ ultimi Canonem recensuerint, ac constituerint. Non tamen hoc ita intelligimus, quasi ordo, & distributio, itemque distinctiones Librorum & partium V. T. ab *Esdra* sint. Hæc enim recentiora esse multis argumentis probatur.

§. 24. Quinam contineantur Libri in Canone V. T. inter Protestantes constat. Pontificii addunt quosdam alios, quos nos *Apocryphos* appellamus. Probamus autem Canonis nostri integritatem testimonio antiquæ

tiquæ Ecclesiæ Judaicæ & Christianæ. Hujus autem in hac re debet esse sufficiens auctoritas, propterea, quod agitur de facto, quod per traditionem unice probari potest ac debet, cujus etiam antiqua Ecclesia certam cognitionem habuit.

§. 25. Ecclesiam Judaicam Paulus Apostolus laudat, tanquam eam, cui concredita fuerit custodia Librorum S. V. T. Rom. III. 2. contraque eum locum nihil solidi excipi potest; adeoque clarissime sequitur, omnes illos Libros in Canonem V. T. recipiendos, quos Judaica Ecclesia recepit, nec ullos præterea admittendos.

§. 26. Quales autem Libros canonicos habuerit Ecclesia Judaica, discimus ex Josepho L. I. contr. Ap. p. 1036. edit. Colon. ubi memorat XXII. Libros, ex quibus v. Mosis, XIII. Prophetarum, v. qui Hymnos ac vitæ præcepta continent, Psalmos intelligens, Salomonis Scripta & Jobum. Sic ergo computabat Libros S. Josephus. v. Libri Mosis, s. *Pentateuchus*, *Josua*, *Judices*, quibus addit *Ruth*, *Samuel*, *Reges*, *Chronica*, *Jesajas*, *Jeremias*, cui addit *Threnos*, *Ezechiel*, *Daniel*, XII. *Prophetae minores*, *Ecclesiastes*, *Ester*, *Esdras* cum *Nehemia*, *Psalmi*, *Proverbia*, *Jobus*, & *Canticum Canticorum*. Hæc recensio convenit, cum ea, qua hodierni utuntur Judæi, nisi quod isti XXXIX. numerant,

rant, eo quod *Ruth* ac *Threnos* seorsim accipiunt.

§. 27. Ex N. T. discimus idem, dum alii nulli in eo citantur præter eos, qui in Canone illo sunt. Nec profecto, quum Christus universam Scripturam dividit Luc. xxiv. 44. in *Mosen*, *Prophetas*, & *Psalms*, potuit alios intelligere, quum hæc divisio eadem sit cum ea, quam modo ex *Josepho* attulimus. Eisdem enim Libros, quos heic recenset Christus, nominat τὰς γραφὰς, Joh. v. 39.

§. 28. De Christ. Ecclesia judicandum tam ex recensitionibus Patrum ac Conciliorum, quam ex eorum citationibus. Sic videmus, *Melitonem*, Sardiensem Episcopum, qui vixit Sæc. II. æqualis *Polycarpi* Martyris; post diligentem inquisitionem, nullos alios invenisse Libros Canonicos. Vid. *Euseb.* H. E. L. IV. c. 26. *Origenes* similiter Libros S. V. T. recenset apud eundem, Lib. VI. c. 25. Is autem vixit Sæc. III. Sic *Eusebius* Cæsariensis, *Athanasius*, *Cyrillus* Hierosol. qui vixit Sæc. IV. ut alios sequent. Sæc. taceamus. Vid. *Rivet.* Isag. in Scr. S. cap. VII. §. 23. &c.

§. 29. Hinc ergo jam patet, quid de aliis Libris sit sentiendum, quos *Apocryphos* appellamus, & quos Rom. Ecclesia in Canonem recepit. Talis est Liber *Judith*, *Sapientia*,

pietia; Tobie, Siracidis, l. Ecclesiastici, Baruchi, 1 & 2 Maccab. (nam 3 Maccab. item 3 & 4 Esdr. nemo admittit, præter Fanaticos quosdam) item quædam fragmenta.

§. 30. Apocryphi a nobis, exemplo veteris Eccl. Christianæ dicuntur ab ἀποκρύπτειν, occultare, quoniam, ut ait Augustinus L. 2. contra Faustum, eorum origo non ita inclaruit, ut in sublimi illo Canonice auctoritatis fastigio collocari meruissent. Unde in antiqua Ecclesia græca privatim saltem, non publice prælectos esse fatetur Cyrillus Hierosol. in Catech.

§. 31. Specialia argumenta, quibus non οὐκ ὁρθόδοξος esse probantur, ex Libris ipsis collegerunt multi, quæ non adferemus. Occurrit heic quæstio; an Apocryphi V. T. unquam, & quo tempore recepti sint a Chr. Ecclesia? R. Certum est, totis iv. prioribus Sæc. id a nemine factum esse, quod partim ex antedictis patet, quandoquidem Patres citati aut omittunt Apocryphos, aut expressis verbis rejiciunt: partim ex Symoni Laodic. Canone ultimo, ubi recensetur, qui nam Libri pro Canonicis sint habendi, omis- sis Apocryphis. Immo etiam Sæc. v. Hieronymus in Prologo Galeato (dummodo genuinus sit) diserte rejicit, tanquam non Canonicos, licet utiles, Librum Sap. Sirac. Judith, Tob. Maccab.

§. 32. De tempore autem quo recepti sunt, nihil distinctius tradi potest. Saltem hoc constat, jam Sæc. II. quosdam ex Apocryphis adjunctos Codici S. alios III. & IV. demum fuisse; quod quidem inde factum est, quia illi aut græce scripti a Judæis, aut ex hebr. mature translati, ac τοις LXX. adjuncti sint. Christiani orientales græcis Bibliis utebantur; Latinæ Versiones primæ ex græca fiebant, unde in utraque Ecclesia tandem recepti sunt. Sed tamen longe minoris quam ceteri auctoritatis habiti, donec lapsu temporis primo per incuriam; dein pudore, id quod antea receptum erat, mutandi, Canonicis æquarentur.

§. 33. Porro Integritas Canonis facit, ut omnino negemus, *ullum Librum*, Ecclesiæ a Deo ad ipsius instructionem datum, *periisse*. Memorantur equidem hinc inde in S. Bibliis scripta quædam, quæ non exstant; sed de quibus in genere dicimus, illa ad Canonem minime pertinuisse.

§. 34. In specie vero observamus, quosdam illorum Librorum, quales fuerint, distincte & probabiliter indicari posse. Sic Num. XXI. 14. de *Libro Bellorum Jehovæ*, Jos. x. 13. de *Libro Recti*, 2 Sam. I. 18. de *Libro Justi*, 1 Reg. XIV. 19 de *Libro Chronic. Regg. Judæ & Israël* &c. existimamus, istos fuisse Libros historicos, qui adeo ad Canonis integritatem non fuerint necessarii.

§. 35. Porro nonnulli Libri, qui putantur periisse, adhuc exstant sub aliis nominibus, ut *Libri Nathanis & Gadis*, de quibus 1 Chron. xxix. 29. &c. quos partem Librorum Samuelis & Regum facere & Judæi docent, & Patres quidam notant, & Pontificiorum nonnulli fatentur. Nisi forte ut illi, qui sæpe nomine *Chronicorum Reg. Juda & Israël* citantur, pro illis Prophetarum Commentariis uberioribus sint habendi, quorum compendium in Libris Regg. & Chron. qui exstant, invenitur. *Libet Jeshova*, de quo Esaj. xxxiv. 16. secundum aliquos est ipsa Prophetia Esajæ, secundum alios ceteri Libri Sacri V. T. ad quos, tum jam exstantes, remittit Propheta. *Libet Lamentationum Jeremia* super morte Regis Josiæ, cujus mentio fit 2 Chronic. xxxv. 25. in *Threnis* legitur.

§. 36. Obijciunt quidam ex N. T. periisse Epistolam ad *Laodicenses*, ex Coloss. iv. 16. Sed non ibi dicitur *ἡ πρὸς Λαδικούς*, sed *ἡ ἐκ Λαδικίας*, Epistola *Laodicea* data vel allata. Poterat esse Epistola a *Laodicenis* ad Paulum scripta. Veterum quidam crediderunt, 1 ad *Timoth.* a Paulo *Laodicea* scriptam, alii Epistolam ad *Ephesus*. Sed istud verum esse non potest, propterea, quod ex Col. ii. 1. patet, Paulum antea *Laodicea* non fuisse, quam ad *Colossenses* scriberet.

Q

§. 37.

§. 37. Judæ v. 14. refertur *Prophetia Enochi*. Hinc collegerunt quidam existitisse Librum ab *Enocho* scriptum, ex quo Apostolus hanc Prophetiam excerpserit. Sed minime solida est ista conclusio. Nam potuit Apostolus hanc Prophetiam ex traditione habere, quod magis credibile, quam ex immediata Revelatione, ut quidam putant. Porro non fit mentio *Libri*, sed *Prophetiæ Enochi*, nec dicitur scripsisse, sed *prophetasse*. Tandem librum talem genuinum unquam existitisse probari non potest. Qui *Augustini* temporibus circumferebatur *Enochi* nomine, manifesto est spurius, ut pronuntiat *Hieronymus*; quamvis *Tertullianus* illum pro genuino habuerit. Vid. *Fabr. Pseudepigr. V. T.*

§. 38. Fuerunt olim, & partim hodie existant varii libri, sub nominibus Patriarcharum circumlati, aliorumque Prophetarum, item Apostolorum, qui ab hæreticis, aut aliis conficti sunt, & ab Ecclesia merito rejecti; quamvis nonnulli veterum patrum illis decepti fuerint.

§. 39. Sic *Adamo* attributus olim est Commentarius de nominibus animalium, qui tamen nunquam existit, ex Gen. II. 19. item Liber Generationum Adami. Porro *Gnostici* Apocalypses Adami jactabant. Circumferebatur etiam Adami vita & poenitentia,

tentia, Psalmi; multi libri ab hæreticis attributi *Setho*, ab Judæis Cabbalisticis *Abrahamo*, & sic aliis; qui libri omnino spurri fuerunt. Eæque suppositiones factæ ex studio, dogmata sua Patriarcharum auctoritate probandi. Eodem fine & Apostolis multa sunt supposita, quæ ab Ecclesia Orthodoxa jam olim fuerunt repudiata.

§. 40. *Canon N. T.* non minus integer est, quam *Canon V. T.* Id quod nobis constat testimonio cum singulorum Patrum Ecclesiæ Chr. tum Conciliorum. Et quidem apertum est, singulos eorum Librorum ab ipso, quo exarati erant, tempore, ab illis, ad quos proxime ea cognitio pertinebat, pro Libris S. ac Canonicis habitos, eademque cum Libris V. T. religione receptos fuisse. Docet hoc S. Petrus 2 Ep. III. 16. dum *Epistolas Paulinas* eodem nomine, quo *Mosis & Prophetarum libri* veniebant, appellat *γραφαῖς*, *Scripturas S.* & reliquis *γραφαῖς*, *Scripturis S.* scilicet V. T. confert.

§. 41. Idem de *Evangeliiis* constat, dum & ipsi tres priores Evangelistæ alter alterius testimonium confirmant, & *Mattheus* apostolica auctoritate, *Marcus & Lucas* eo, quod sua ex ore Apostolorum, ille quidem *Petri*, hic *Pauli*, hauserunt; & tandem S. *Johannes* Apostolus, cum illi oblata essent ea tria *Evangelia*, non modo vera esse declaravit;

Q 2

fed

sed & Evangelium suum adjecit, ad sup-
plendum istorum qualemcunque defectum,
quo plenior esset Historia Evangelica. Di-
scimus hæc ex *Tertulliano* L. iv. adv. Mar-
cion. Cap. 5. & *Euseb.* H. E. L. III. c. 24.

§. 42. Deinde vero concedimus qui-
dem, collectionem aliquam omnium libro-
rum N. T. factam non fuisse ullo Apostolo-
rum superstite. Nam apud ipsas Ecclesias
Apostolicas de quibusdam Epistolis ad-
huc sæculis proximis dubitatum fuit, &
præter iv. Evangelia, etiam alia in Ecclesia
lectitabantur. Sed tamen illud tanquam hi-
storice certum habemus, quod non multo
post excessum Apostolorum Canon N. T.
fuerit constitutus. Id enim ipsa necessitas
postulabat, quoniam Libri divini hinc inde
sparfi, ingruente imprimis nova quotidie
& atrociore persecutione absque miraculo
conservari non potuissent. Itaque Ecclesiæ
Christianæ communiter operam dederunt,
ut, quæ tum facile dignoscebantur, vera &
& genuina Apostolorum scripta, in unum
colligerentur.

§. 43. Initium in *Evangeliiis* fecerunt,
quæ jam circa finem Sæculi i. in Canonem
collecta probat *Millius* Proleg. N. T. 193.
Factum id ab Episcopis Asianis credibile
est; 1º. quia in Asia omnia iv. Evangelia
fuerunt scripta. 2º. quia ipse *Johannes*, qui
in

in Ephesina Ecclesia vivebat, illis viam præ-
 ixit. Hinc ea iv. Evangelia ipsi Apostolo-
 rum discipuli & primi successores, Ecclesiis
 passim a se fundatis tradebant: teste *Eusebio*
H. E. L. III. c. 37. Et quidem hanc *Scriptu-*
ram, una cum Scriptis Prophetarum, in S.
 Conventibus etiam suo tempore lectam
 fuisse tradit *Justinus M. Apol. 2.*

§. 44. Brevi post, & quidem, ut idem V.
 D. putat, circa a. cx. a Chr. nato, *Acta &*
Epistola Apostolorum in unum Corpus com-
 pactæ fuerunt. Censet autem ab Ecclesia
 Romana factam esse hanc Collectionem: 1)
 quod Epistola ad Rom. primo loco posita.
 2) quod primus ille Canon tantum com-
 plectitur 13. Epistolas Pauli, unam Petri &
 unam Johannis: unde credibile sit, illam
 Ecclesiam eas collegisse, in qua tres isti
 Apostoli præ ceteris in honore habiti fue-
 runt. Sed istas rationes infirmiores esse ne-
 mo non videt. Credibilius est, in Synodo
 quadam Ecclesiarum complurium id fa-
 ctum fuisse, quamvis de ea nihil nobis tra-
 dant Veteres.

§. 45. Certe constat, *Polycarpum*, qui
 Episcopus Smyrnensis, & sub *Antonino* Imp.
 Martyr fuit, Epistolas 13. Pauli, & 1. Pe-
 tri atque item 1. Johannis, in sua Episto-
 la allegasse. Et *Eusebius H. E. L. III. c. 25.*
 easdem etiam cum Evangeliiis & Actis inter

Scripta N. T. ὁμολογούμενα f. omnium confessione recepta, ponit, ceu ea, de quibus nulla Ecclesia dubitaret.

§. 46. Ita vero res gesta videtur, ut Ecclesiæ, in quibus Apostolorum authenticæ Litteræ servabantur, eas conferrent, ac undique collectas, vel ex manu Apostolicorum Scribarum, vel ex ipsa Apostolica subscriptione & salutatione, vel ex ipso denique argumento epistolarum, aliisque characteribus, pro Apostolicis scriptis agnoscerent, & in unum fasciculum colligerent, id quod illo ævo facillime fieri poterat.

§. 47. Tempus istius collectionis factæ discimus ex iis, quæ de *Marcione* hæretico referunt Veteres. Hic enim composuit libros, quos iisdem titulis insignivit, quibus Orthodoxi suos. Nempe sicut Ecclesia habuit *Εὐαγγέλιον*, & *ἀποστολικόν*, id est Evangeliorum & Epistolarum Canonem; sic iste duos tales Libros itidem composuit. Priorem ex Evangelio Lucae potissimum; posteriorem ex Pauli Epistolis defumfit, omiſſis iis, quæ hæresi ipsius adversari viderentur. Jam vero *Marcion* exortus est, atque docere coepit, circa a. C. 127. Unde colligitur, ante illud tempus jam Canonem N. T. fuisse constitutum.

§. 48. Immo vero ante a. C. 114. Canonem jam extitisse ex *Ignatio* colligitur, qui in

in Epist. ad Philadelph. & ad Smyrn. facit τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ, Evangelii & Scriptorum Apostolicorum, tanquam Codicum in ecclesia auctoritatem eandem cum Mose & Prophetis obtinentium, mentionem. Ignatius autem sub Trajano martyr fuit.

§. 49. Confecto isto Canone, illæ ecclesiæ, apud quas ceteræ Apostolorum epistolæ inveniebantur, eas addiderunt suis exemplis, idque secutæ videntur vicinæ ecclesiæ. Remotiores autem de iis aliquandiu dubitarunt, donec tandem, ἀνθυψεία cognita, eas quoque receperunt. Talis fuit epistola ad Hebr. Jacobi, Judæ, 2 Petri, 2 & 3 Joh. itemque Apocalypsis. Ceterum dubitatio ista non minuit fidem horum Scriptorum, verum potius auget; quandoquidem nos certos facit, non sine examine recepta ea fuisse.

§. 50. Quod attinet epistolam Jacobi; aliquandiu dubia fuit, ut testatur Eusebius H. E. l. III. c. 25. ejus rei causa fortasse fuit, quod in doctrina de Justificatione videbatur cum Paulo ad Rom. pugnare. Primus, qui eam cum aliis explanavit, fuit Clemens Alex. in Libr. Hypotyposeon. Sed id continuo non probat, Canonicam ab eo creditam fuisse. Nam explanat ibidem epist. Barnabæ & Apocal. Petri apocrypham. Sed allegat eam Origenes; Cyrillus Hierosol. Eusebius Cæsariensis, qui & testatur, suo tempore

pore in plurimis jam ecclesiis receptam fuisse. Sæc. v. neminem amplius invenimus, qui dubitaret. *Lutherus* ex præcipitantia quadam iudicii, ob causam, propter quam Veteres quidam dubitasse videntur, rejecit.

§. 51. Epistolam *Judæ* itidem allegavit *Clemens Alex.* *Tertullianus*, *Origenes*; Hinc Sæc. iv. & v. ubique recepta. *Secunda Petri* per epist. *Judæ* confirmatur, ex qua nonnulla fere ad verbum desumit. Ceterum Sæc. i. & ii. a nemine citatur. Dein Sæc. iii. paullatim citata est, Sæc. v. ineunte nemo amplius dubitavit.

§. 52. *Ep. ad Hebræos* videtur testimonium accipere ex 2 Petri iii. 15. Mentio *Timothei* c. xiii. 23. *Paulum* auctorem arguit. *Tertullianus* tamen, de Pudic. c. xx. *Barnabæ* adscripsit. Alii etiam veterum negarunt esse *Pauli*. *Origenes* *Pauli* esse contendit, quoad sensum, sed non quoad stylum, qui elegantior esse videatur. *Clemens Alex.* a *Paulo* putat hebr. scriptam & a *Luca* in græc. translata. Interim *Euseb.* l. 6. c. 25. testatur veteres quasdam ecclesias ante *Origenis* tempora, eam *Pauli* credidisse. In Oriente tanquam *Pauli* epistola Sæc. iv. in Occidente post initia Sæc. v. recepta ab omnibus.

§. 53. *Secunda & III. Joh.* quia ad privatos quosdam Asiaticos scriptæ in Asia primum

mum receptæ. In aliis ecclesiis eam ipsam ob causam minus curatæ videntur. Post Sæculum tamen IV. a nemine amplius de iis dubitatum fuisse certum est, *Apocalypsis* ejusdem majoribus dubitationibus, ob libri momentum, obnoxia fuit. Fuerunt etiam pauciora ejus exempla olim facta. Unde multi Codices antiqui inveniuntur, quibus non addita reperitur.

§. 54. Hæc porro *Apocalypsis Johannis*, quoniam liber propheticus est, qui de profundis mysteriis agit, non tam sæpe lectus in ecclesia, nec descriptus est, quam ceteri libri. Interim constat ex Scriptoribus ecclesiasticis, quod vivente *Johanne*, & post ejus mortem absque difficultate recepta fuerit. Sæculo III. demum exorta dubitatio, imprimis propter Regnum millenarium, quod c. XX. stabilire videtur; & propter exemplorum raritatem nonnulli ejus inter Libros S. mentionem non fecerunt. Sed tamen omni tempore pii & eruditi viri in ecclesia fuerunt, qui illam, ut authenticam, receperint. Ita *Origenes* N. T. dividit in Εὐαγγέλιον, Ἀποστόλων καὶ Ἀποκαταστάσεως λόγιον. Et *Epiphanius* notavit, apud plerumque, & maxime pios admitti. Neque tamen eo secius etiam usque ad Sæc. VIII. a quibusdam fuit dubitatum.

Q. 5. Ἡ ἀποκάλυψις §. 55.

§. 55. Addo istam admonitionem. Si nonnullorum librorum alicui videatur minus confirmata *ἀνθενήσια*, tamen ceterorum ~~auctoritatem omni exceptione~~ majorem esse; unde fides nostra ex omni parte confirmatissima reddatur. Ceteri libri nulla in re dissentireprehenduntur: adeoque & hi merito ab omnibus recipiuntur, imprimis cum sic auctoritatem majoris & melioris partis sequamur. Nobis autem nullum est dubium, quin omnes, qui nunc sunt, jure sint recepti.

§. 56. Hæc de *Canone*, ejusque *Integritate* sufficiunt. Nunc ad *Integritatem*, seu *Puritatem* singulorum Librorum, s. *Textus* progrediemur. Hæc in eo consistit; quod *Textum* singulorum librorum hodie talem habemus; qualis olim a viris *Θεομαρτυροῖς* exaratus fuit. Tria sunt potissimum hujus Puritatis argumenta. I. Veteres Codices MSti. II. Antiquæ Versiones. III. Citationes Patrum.

§. 57. Loquimur autem de Textu Originali, *hebræo* Veteris, & *græco* Novi Testamenti. Huncque dicimus integrum & incorruptum esse; partim quia Dei O. M. bonitas & sapientia nos sperare jubet, ut verbum, quod ad salutem hominum dedit, conservaretur: partim quod ea, quæ modo dixi, ad idem probandum concurrunt. *Προσέλα*

§. 58.

§. 58. Integritati illi non contrariatur 1°. quarundam editionum, aut quorundam Codicum particularium corruptio. Nam talis in editis est frequens, nonnulla & in MStis, vel malitia hominum vel negligentia. Ita & corruptio fieri potest in versione, quali Codice *Justinus* M. usus, qui in Dial. cum Tryph. asserit, Judæos ex Textu sustulisse verba Jer. xi. 19. quæ tamen in omnibus Codd. leguntur apud Hebræos.

§. 59. Non objici potest 2°. irregularis scriptio, vel punctatio quarundam vocum hebr. Talis enim constans & eadem in omnibus codicibus invenitur. Immo vero etiam de Antiquitate ejus scriptionis constat ex *Notis Masoreticis*, quæ plerumque sunt appositæ. Istarum auctores vulgo habentur, qui vixerunt Sæc. vi. *Rabbini Tiberienses*. Sed cum earum jam mentio in Talmude inveniat, colligitur fuisse antiquiores. Tales notæ aut simplicem indicant anomaliam grammaticam; aut mysterium aliquod, & profundiorum sensum; aut vocum in textu mendose scriptarum correctionem; aut variantem lectionem, quod in univ. sum קרי & כתב dicitur.

§. 60. Negamus itaque V. T. corruptum a Judæis ex malitia, aut ex incuria. Primum neque ante C. N. neque post, factum. Non ante, quia nec Christus, nec Apostoli

Apostoli inter tot crimina hoc in iis reprehenderunt; sed ad scripturas simpliciter provocarunt in iis ipsis, in quibus eos de veritate convincere laborabant. Immo vero Paulus Rom. III. 2. laudat Judæos de custodia S. S. Non post C. N. 1º. quia testimonia de Chr. in N. T. allegata eodem modo adhuc in V. T. invenimus. 2º. quia nec voluntatem nec facultatem habuerunt hoc faciendi.

§. 61. Non habuerunt Judæi voluntatem. Nam 1º. si voluissent, corrupissent imprimis vaticinia de Christo, quod non fecerunt. 2º. Chaldaicarum paraphrasium collatio idem probat, quæ in nonnullis fortius, quam ipse Textus hebræus, Judæos constringunt. 3º. Obstabat singularis religio, qua Judæi omni tempore S. Scripturam prosecuti sunt, adeo ut quilibet Judæus centies mori mallet, quam ut pateretur, quidquam in Lege mutari, unde & tot supersticiosæ regulæ in describendis Codicibus observandæ, de quibus *Leusden. Philol. Hebr. Diss. 33.*

§. 62. Nec potuerunt Judæi Textum corrumpere, 1º. ob *Masoram*, quæ omnes fere voces numeravit, ac omnes vel levissimas differentias observavit. 2º. ob multitudinem Codicum. Nam si in quibusdam facta esset corruptio, ceteri permansissent integri.

integri. 3°. Ex Dei Providentia, quæ realem & essentialem corruptionem Librorum S. non permittere potuit. 4°. Post. C. N. exstabant passim *versiones Librorum V. T.* quas cum in manibus haberent Christiani, haud tacuissent Judæorum corruptelas, si quæ in hebræo textu essent factæ.

§. 63 Tandem etiam non ex incuria corruptionem factam patet partim ex superioribus argumentis; partim ex eo, quod ipsi antiqui Christiani, iique in hebraicis doctissimi, illos criminis ejus non postularent, vel accusarunt.

§. 64. Ex ante dictis refelluntur 1°. *impii* quilibet verbi divini hostes & contemtores, qui auctoritatem illius imminuere student, objectione corruptionis. Hi imprimis id ferre non possunt, quod ex *Providentia Dei* integritatis S. S. argumentum petamus. Ajunt, sic Deo perpetuum miraculum adscribi, quod fieri negamus. Nam ordinariis modis omnia facta, ex superioribus patet, dum hominum studia & diligentiam Deus excitaret.

§. 65. Refelluntur 2°. *Pontificii*, qui cum sentirent, Protestantes ad textum originalem provocare, & inde novas conficere versiones, quas Versioni Vulgatæ opponerent, hoc sibi crediderunt faciendum, ut textum orig. corruptionis arguerent.

Quidam

Quidam eorum eo usque progressi sunt, ut nihil in eo sani esse contenderent, & vers. Vulg. illi præferrent, de quibus ait *Bellarminus, ex Zelo bono, sed non secundum scientiam agere*. Alii vero, cum ipso Bellarm. modestius sentiunt, ac censent; *Scripturas hebraicas habere quosdam errores, partim ex incuria & lapsu librariorum, partim illorum culpa, qui puncta vocalia addiderunt.*

§. 66. Contra utrosque valent argumenta jam adlata. Addemus tamen alias quasdam observationes. 1) dicunt *Judæos semper Christianæ Religionis hostes fuisse*. At hinc non sequitur eos Codices S. corrupisse. Illud verum est, post C. N. Judæos veras nonnullas prophetiarum interpretationes majorum suorum deseruisse, & alias Christianis contrarias excogitasse. 2) *Judæos ajunt puncta vocalia addidisse*. Fac ita esse; non tamen addiderunt falsa. Dein & hæc adhuc sub judice lis est, de origine & antiquitate punctorum. Summa verioris sententiæ est, ea si non ab ipsis Prophetis addita; saltem adscripta fuisse, antequam usus communis Linguae hebrææ obsolevisset; nec adeo dubitandum, quin recte apposita sint.

§. 67. Nunc ad N. T. progrediemur. Supponimus hic tanquam certum, quod multis argumentis criticis constat, N. T. græca

græca lingua exaratum esse, adeoque hunc esse *Originalem Textum*. Nam *Harduini* somnia, qui latine scripsisse Evangelistas & App. putavit, non moramur. In eo quidem Originali Textu, ut sæpe jam antehac, ultro concedimus, plurimas inveniri Lectionum Variationes, ut vel ex *Mastrichtii*, vel plenius ex *Millii* N. T. intelligitur. Sed contendimus etiam atque etiam, illas variationes non esse argumentum depravati textus; sed tantum depravatorum Codicum, Nam quod in uno Codice est corruptum, id in aliis recte se habet.

§. 68. Habemus itaque regulas, ad quas illas *Variantes Lectiones* examinemus & judicemus. I. Collationem codicum antiquorum. II. Allegationes Patrum. III. Versiones antiquas, imprimis Syriacam ac Lat. Vulg. Ex his si non singula verba ac phrasés, saltem sensum, cum omni certitudine cognoscimus.

§. 69. Quod si post ea subsidia maneat de verbis dubium, videndum est, an id ad dogma aliquod pertineat. Sin minus, opus non est, ut de eo valde simus solliciti. Sin autem capitale sit, oportet ut aliis Scripturæ testimoniis, quibus eadem doctrina inculcatur, contenti simus. Nulla enim capitalis doctrina, uno tantum, aut duobus locis traditur, ut si isti nobis extorqueantur, quod

quod improbo studio facere nonnulli conati sunt, de doctrina sit actum.

§. 70. Constat itaque, Textum Originalem N. T. fuisse integrum, 1º. ut ex eo doctrinam omnem Christianæ fidei plene ac certo cognoscere & confirmare; 2º. ut omnes tam veteres quam novas versiones ad illum exigere possimus. Id quod imprimis circa Vulg. lat. tenendum est, quam Pontificiorum nonnulli græco textui præferunt.

§. 71. Talis integritas cum ex ante dictis eluceat; accedit etiam argumentum a Providentia Dei defumtum, quod de N. non minus valet, quam de V. T. Quamvis enim in N. T. nullam habeamus Masoram, non defuerunt tamen ullo tempore, ut ex Hist. Eccl. & litter. constat, viri pii doctique, qui hujus integritatis curam gesserunt.

§. 72. At testantur Patres primæ ecclesiæ, hæreticos conatos fuisse N. T. scripta corrumpere, id quod non negatur. Constat id ex *Irenæo*, *Origene*, *Theodoreto*, *Eusebio*. Sed corruerunt tantum suos codices, non omnes. Et Orthodoxi fraudes eorum statim detexerunt, ut ex iisdem testimoniis constat. Loca singula, ubi talis corruptionis suspicio fuit, examinare, ad regg. §. 68. Criticorum est. Sed Criticorum, qui veritatem sincere querunt, non

non eorum, qui temere suis hypothesibus, sæpe impiis, serviunt, ac ita tractant S. Libros, ut eadem audacia nemo Plauti aut Virgilii poemata tractare ausus fuerit. Nec immerito damnatur eorum impia diligentia, qui eo tantum fine conquirunt *Var. Lect.* ut Religionis Chr. dogmata evertant.

§. 73. Nunc porro de *Perfectione Scripturae* S. agendum. Ea dicitur; quod Scriptura S. continet omnia, quæ ad salutem consequendam sunt necessaria. Hanc probamus I. ratione, quam ex scopo Dei in danda revelatione colligimus. Non haberet S. Scriptura eum usum, quem habere debuit, nisi perfecta esset, nec contineret eam Religionem, quæ a Deo revelata est.

§. 74. II. Ex eo, quod Deus nihil vult ab hominibus verbo suo addi, nec detrahi, Deut. iv. 2. XII. 32. Ubi quidem speciatim de Lege agitur. Sed argumentatio ea valet a minori ad majus. Si perfecta est Mosaïca lex; quanto magis tota Scriptura Prophetarum & Apostolorum? Latius est dictum Proverb. xxx. 5. 6. Multi etiam huc referunt Apoc. xxii. 18. 19. Sed alii verba illa ad Joh. modo Librum illum pertinere putant. Nec sine ratione. Nam libri N. T. nondum in Canonem collecti, immo ne scripti quidem omnes fuerunt. Adde Ps. xix. 8.

R

S. 75.

§. 75. III. Quia ex S. Scriptura possumus omnia quacunque ratione utilia & necessaria discere, 2 Tim. III. 15. 16. 17. Itaque & dicimur in Script. S. habere *vitam æternam*, Joh. v. 39. xx. 31. Quare nihil ulterius desiderandum nobis erit.

§. 76. Hinc refelluntur 1º. *Judæi*, qui legi scriptæ addiderunt *Legem oralem*. De hac vide Matth. v. 21. & xv. 2. Ei patrociniū quærent ex Deut. v. 27. 28. & xvii. 8. 9. &c. Sed frustra. Itaque & *Talmud* rejicitur, *Mischna* & *Gemara* constans, quo comprehensæ illorum traditiones sunt, quibus plurimæ ipsius Mosis & prophetarum doctrinæ evertuntur.

§. 77. Refelluntur 2º. *Pontificii*, qui *Traditiones* non scriptas pari pietatis adfectu cum divinis Scripturis recipiendas esse docent. Vid. *Concil. Trid.* Sess. iv, Decr. de Canon. Scripturis. His opponimus 1) dictum Christi Matth. xv. 9. ex Esaj. xxix. 13. 2) Nulla promissio est Dei, de talibus traditionibus. 3) Traditio oralis valde incerta; nec potest fidem divinam producere. 4) Lata sic porta aperitur omnibus inventis humani cerebri, quæ nomine *Traditionum* proponi possunt.

§. 78. Obj. 2 Thess. II. 15. 1 Cor. XI. 2. R. Hic non agitur de doctrinis non scriptis; sed de modo institutionis, quæ vel ore vel scripto

scripto fit; neque eo fecius easdem res comprehendere potest. Vel, si de rebus non scriptis agitur, intelliguntur res ad externum in ecclesiâ ordinem, seu disciplinam pertinentes. Ubi vero patres veteris ecclesiæ *Traditionis* mentionem faciunt, intelligunt vel doctrinam Scripturæ S. consensu antiquitatis inde a temporibus Apostolorum stabilitam; vel rem ad disciplinam spectantem. Nec abnuimus, id pro vero recipiendum, quod ab Apostolis traditum constat; sed negamus ullas doctrinas ab illis traditas, quæ in Scriptura S. non exstant.

§. 79. Refelluntur 3°. veteres & recentiores *Fanatici & Enthusiastæ*, quorum nonnulli de S. Scriptura valde tenuiter loquuntur, appellantes *Litteram occidentem*, Spiritu destitutam, nonnisi tironibus utilem &c. Alii saltem ad perfectionem non ducere; sed *interno Verbo*, seu Spiritus S. adflatu opus esse ajunt. Non eadem est omnium Fanaticorum sententia. Alii *Lumen* quoddam *internum & divinum* cuiusvis homini connatum esse; alii id per immediatam revelationem in illo accendi statuunt.

§. 80. Ad priores pertinent *Quackeri, A. Bourignon* & *P. Poiretus, Val. Weigeli*, *Jac. Boehmius*. Ad alteram recentiores *Fanatici, Menmonitæ, Inspirati* & similes. Omnes isti, quia nullam agnoscunt externam credendum

dorum & agendorum normam, etiam nullam habent ex certis principiis deductam fidei Systema, nec etiam distinctos dogmatum conceptus, unde complures errores oriuntur.

§. 81. His opponuntur 1) quæ de divina inspiratione & perfectione Scripturæ S. jam sunt dicta. 2) Quod ubi nulla est certa norma & regula fidei & vitæ, lata aperitur porta erroribus & maleficiis, ut experientia docet. Unusquisque sua deliria pro lumine divino, vel inspiratione habere, & aliis proponere potest. Hinc & frustra cum talibus disputatur, donec ad Scripturam deducti sint, ut unicam credendorum normam.

§. 82. Obj. I. Deum promississe temporibus N. T. uberrimam Spiritus S. effusionem, Joel II. 28. 29. & Act. II. 16. R. Et promisit & præstitit, ut heic Petrus docet; & præstat adhuc in cordibus fidelium; sed unice & per Scripturam. Obj. II. Omnes fideles N. T. esse *doctores*, Esaj. LIV. 13. Jerem. XXXI. 34. Joh. VI. 45. R. Sunt, partim quia Deus per ipsum suum Filium, partim quia per Spiritum S. in cordibus fidelium loquitur, ut verbum Scripturæ sit efficax, & planum.

§. 83. Obj. III. Scriptura est *Littera occidens*, 2 Cor. III. 6. R. Negatur istud. Nam ibi non de Scriptura agitur; sed de *Lege*, quatenus *Evangelio* opponitur, quia illa peccatorem non iustificare, sed tantum mortis reum peragere potest. Hinc non vitæ æternæ spem, sed mortis metum adfert.

§. 84. Obj. IV. *Spiritus Spiritui nostro testatur*,

flatur, Rom. VIII. 16. 1 Joh. v. 6. *R.* Uti-
que; sed non sine Verbo scripto. Operatur
Spiritus S. per Scripturam S. dum intellectum
illuminat, & cor flectit. Et hæc quidem sunt
præcipua illorum argumenta, qui *Inspiratio-*
nem aliquam cujuscumque hominis fidelis sta-
tuunt, cum nostris Responsionibus.

§. 85. Qui vero docent lumen aliquod in-
ternum homini innatum, illi 10. provocant ad
propriam cujusvis conscientiam. At confun-
dunt hi conscientiam hominis atque luminis
naturalis dictamen, cum lumine supernaturali.
Jam vero illud non est ad salutem æternam suf-
ficiens; sed necessaria Revelatio, ut antea pro-
batum.

§. 86. Provocant 20. ad exempla hominum
pietate & virtute prædicatorum, qui tamen Re-
velatione caruerint. Nominant *Melchisedecum*,
Jobum, &c. item *Socratem*, *Aristidem*, *Cato-*
nem &c. *R.* quod ad priores attinet, illi & si-
miles non fuerunt destituti Revelatione, quam
vel immediate a Deo, vel mediate ex traditio-
ne habuerunt. Posteriores nihil præstiterunt,
quod non ex lumine nat. & vi conscientie flue-
re potuit, adeoque nullum in iis fuit lumen su-
pernaturale.

§. 87. Superest, ut de *Uso Scripturae S.* aga-
mus. Ille consistit in *Lectione* ac sensus indaga-
tione, quæ *Interpretatio* dicitur. Hinc ante
omnia statuimus Lectionem istam ac interpre-
tationem omnibus esse 1) necessariam, 2) lici-
tam, 3) etiam possibilem.

§. 88. Probatur Lectionem & Interpreta-
tionem S. S. esse I. *necessariam*, quia S. S. con-

R 3

tinet

tinet divinam Revelationem, quam cognoscere unusquisque debet. Nam sine hac cognitione ad æternam salutem pervenire nemo potest. Itaque si necessaria fuit Revelatio, etiam necessaria est ejus cognitio.

§. 89. II. *Licitam* esse constat, quia nemini interdictum est a Deo, ne S. S. legat ac intelligere studeat; quod ex ipsa S. S. liquet. Si igitur Deus ea non interdicit cuicumque, alius nemo interdicare potest, sed unicuique licita est Lectio S. S. ac in usum proprium Interpretatio.

§. 90. Porro laudat Deus in Scriptura eos, qui illam diligenter legerunt; Actor. XVII. 11. 2 Tim. III. 15. Jubet legere & scrutari, Luc. XVI. 29. Joh. V. 39. Coloss. III. 16. Mandat Regibus, Deut. XVII. 19. Toti Populo Deut. XXXI. 11. 12. 13. Adde Ps. 1. 2.

§. 91. III. Si necessaria Lectio & Interpretatio S. S. sique licita, est etiam *possibilis*, ita, ut a quovis intelligi queat, quantum ad salutem æternam ipsi opus est. Alioqui Revelatio divina ex S. S. cognosci non posset, quod tamen est necessarium; nec mandari posset Scrutatio S. S. Hæcque dicitur S. S. *Perspicuitas*.

§. 92. Objiciunt *Pontificii*, I. Multitudinem & varietatem subsidiorum ad intelligentiam S. S. necessarium. R. Plura sunt necessaria iis, qui alios docent, adeoque pro aliis interpretantur S. S. pauciora iis, qui tantummodo pro se legunt, ut intelligant. Quibus cum isti, tum illi mediis uti debeant, postea dicetur.

§. 93. Obj. II. Dissensum interpretum doctissimorum. R. Ille dissensus vel est in rebus
ad

ad salutem æternam necessariis, vel in aliis. Circa priora non oritur ex ipsius S. S. difficultate aut obscuritate; sed ex aliis causis, quæ in ipsorum interpretum animo sunt quærendæ. Circa posteriora *diffensus*, ad præsentem quæstionem nihil facit.

§. 94. Obj. III. Loca varia obscura, in quibus doctissimi etiam viri nihil definire audeant. R. Non negatur, talia dari. Sed eo ipso, quia sunt obscura, tuto ignorari possunt. Deinde sæpius ad Historiam, Chronologiam, Genealogiam, Antiquitates pertinent, quæ ad pietatem nihil faciunt. E contrario doctrinæ salutares, quæ in uno loco obscurius continentur, in aliis clarius tradi solent.

§. 95. Ceterum, quamvis lectio ac interpretatio S. S. *Laicis* interdicta sit communiter a Pontificiis, non tamen defuerunt, etiam inter ipsos rectius sentientes. Sed isti fere sunt *Janseniste* in Gallia, qui pro hæreticis habentur. Constat certe lectionem S. S. in universum maximopere negligi, neque id ab Ecclesiasticis reprehendi; immo vero eos hæreseos suspectos haberi, qui diligentius S. Scripturas legunt; aut ubi permittitur, addi cautelas, quæ studium S. Litterarum impediunt.

§. 96. Obj. IV. Ex promiscua lectione & interpretatione S. S. oriri *hæreses* & errores. R. 1º. Negando. Nam inde oritur cognitio rerum salutarium, quæ erroribus est contraria. 2º. Hæreses pleræque non sunt ortæ a Laicis; sed ab Ecclesiasticis. An ergo his quoque interdicitur lectio S. S. 3º. Hæreses multæ sunt ortæ tempore Apostolorum, multæ Sæc. II.

III. IV. nec tamen vel Apostoli, vel Concilia Oecumenica eorum Sæculorum, aut ullus Patrum, a Scripturæ S. lectione Laicos prohibuerunt. 4º. Hæreses inde maxime oriuntur, quod homines simplicissimam S. Scripturæ veritatem deferentes aliorum auctoritatem aut proprii ingenii figmenta sequi maluerunt.

§. 97. Immo vero, quomodo satisfacere possemus præcepto Apostolico 1 Thess. v. 21. 1 Joh. iv. 1. si doctrinas quaslibet non liceret ad S. Scripturam examinare? Quod Pontificii tale examen periculosum judicant, omnem eorum religionem suspectam facit. Veritas enim non fugit lucem, sed omnium examini se subijcit, & sua evidentia ac certitudine consistit.

§. 98. Obj. V. Pontificii 2 Petr. 1. 20. unde colligunt, neminem *privatum* S. S. interpretari debere. R. 1º. Locus ille tantum agit de Prophetiis V. T. 2º. Sensus est: Prophetiam non seipsam explicare, sed per eventum declarari. Aut rectius: Prophetiam non ex proprio hominis cujusquam studio prolatam; sed Spiritu Dei dictatam esse.

§. 99. Quandoquidem S. Scriptura lingua hebræa & græca est exarata, hodie autem istæ linguæ non sunt in usu, aut vernaculæ; hinc sequitur necesse esse, ut in linguam cujusvis gentis vernaculam S. S. convertatur. Hoc ergo male & injuste prohibetur, quod partim ex necessaria omnibus lectione S. S. constat, partim ex usu ecclesiæ veteris, cum Judaicæ tum Christianæ. Ita Judæi V. T. transtulerunt in linguam Græcam, & Chaldaicam. Christiani N. T. in Syriacam, Latinam, Gothicam, Arabicam,

Arabicam &c. De his & ceteris vid. Philologi, & instar omnium Walton. in Apparatu Bibl. ac Leusden. in Philologis.

§. 100. Istæ versiones ita sunt comparatæ, ut Christianus quilibet iis ad propriam ædificationem & instructionem uti possit: Ceterum eædem a doctioribus ad Textum Originalem examinari, ac ubi discrepant, emendari debent. Nulla enim versio est *authentica*; unde & doctiores inter Pontificios decretum Concilii Tridentini de *Versione Vulg.* lat. ita exponunt, ut ea declaretur in communem ecclesiæ usum recipienda, non textui originali æquiparanda. D. Guarin. Proleg. gramm. hebr.

§. 101. Laici præter vulgares versiones, easque potissimum in cujusque ecclesia probatas, audire possunt ac debent Doctores ecclesiæ, Scripturam S. interpretantes; Matth. XXIII, 2. Habere possunt ac debent isti auctoritatem, qualis erudito in sua scientia convenit; non infallibilem, aut coactivam; sed examini rationali obnoxiam, tumque valentem, cum habet S. Scripturæ consensum.

§. 102. Iidem subsidium ad intelligendam S. S. inveniunt in attenta consideratione antecedentium & consequentium: præcipuum autem in frequenti repetitione, ac locorum collatione, quod si fiat, invenient ibi clarius, quæ nonnunquam obscurius dicta sunt. Non omitte præces ad Deum.

§. 103. Doctores & ministri ecclesiæ, præter ista, indigent cognitione linguarum originalium, Hebr. Chald. & Græcæ; usum quoque percipiunt ex alijs linguis adfinibus. Indi-

R 5

gent

gent collatione versionum antiquarum & novarum, nec non cognitione Historiarum & Antiquitatum, tam sacrarum, quam profanarum; indigent Arte Critica, ceterisque mediis hermeneuticis.

§. 104. Ut ad Laicos redeamus, negant Pontificii, illis utilem esse viam examinis; quia sit difficilis ac longa; cum e contrario via auctoritatis sit facilis ac brevis. R. Est, si auctoritas sit certa, atque etiam evidens ejus sensus. Sed negatur, eam, quam Pontificii proponunt, talem esse. 1°. enim probanda erit Auctoritas ecclesiae irrefragabilis, quod fieri non potest. 2°. doctrina ecclesiae Rom. hauritur ex Conciliorum decretis, Pontificum decisionibus, Sententiis Patrum, Traditionibus, ut vocant, Apostolicis. Jam vero quis non videt, quot dubitationibus, difficultatibus, obscuritatibus hæc sint obnoxia?

§. 105. Obj. Pontificii porro 2 Petr. III. 16. ubi dicitur in Epistolis Paulinis esse δυσνόητα. R. Sunt utique; sed non ea, quæ ad salutem sunt necessaria. Immo illa, quibus sint difficilia, ibidem dicitur. Dein etiam difficilia studio ac diligentia investigari possunt a docilibus & sedulis lectoribus. Adhibenda interim sunt subsidia, qualium mentionem antea fecimus.

§. 106. Hinc pertinet quæstio de Consequentia; An ea quoque pro vera doctrina S. S. haberi debeant, quæ non expressis verbis, sed per consequentias inde colliguntur? Pontificii negant, & illud ἀντολεξει, i. ut omnia expref-

his verbis scripta proferantur, urgent. Nos adfirmamus. Ratio est, quia Deus quasdam doctrinas revelans optime perspexit, quid ex singulis sequatur; adeoque istæ consequentiæ, si legitimo modo inde ducuntur, etiam ab illo sunt revelatæ. Habemus & exempla consequentiarum ab ipso Christo Matth. XXII. 43. sq. & Paulo Rom. IV. 2. sq. I Cor. XV. 29. adhibitarum.

§. 107. Neque alia datur Scripturam S. interpretandi ratio, quam ut ex propositionibus in ea contentis consequentiæ nectantur, quæ sensum illarum propositionum indicant. Ceterum in rejectione consequentiarum & postulato, ut omnia *ἀποδείξει* ex Scriptura probentur aut refutentur, consistit *Methodus Veroniana*, quam *Franc. Veronius*, Jesuita, excogitavit, *Walenburgii* Fratres dein exornarunt, ut Protestantes in errorum refutatione impedirent.

Errata.

Pag. 46. lin. 25. *pro*, Mundo convenire; *lege*,
Mundo non convenire.

Pag. 102. lin. 9. *pro*, independens &; *lege*,
independens esse.

Pag. 193. lin. 5. *pro*, intelligimus prædictionem;
lege, intelligimus nec prædictionem.

INDEX

INDEX CAPITUM.

Prolegomena de variis Methodis S. Theologiam tra-

www.dendibtpag.com.cn

- Cap. I. de Theologia in genere. p. 27.
Cap. II. de Theologia Naturali. p. 32.
Cap. III. de Theologiæ Naturalis usu & præstantia.
p. 39.
Cap. IV. de Existentia Dei. p. 44.
Cap. V. Refutatio Atheismi. p. 78.
Cap. VI. Observatio de damno / theismi. p. 86.
Cap. VII. Observatio de causis Atheismi. p. 89.
Cap. VIII. de Spinosismo. p. 92.
Cap. IX. de Attributis Dei. p. 98.
Cap. X. de Providentia Dei. p. 118.
Cap. XI. de Libertate hominis. p. 129.
Cap. XII. de Religione Naturali. p. 136.
Cap. XIII. de Præmiis & Poenis, nec non de Im-
mortalitate Animarum. p. 142.
Cap. XIV. de Differentia Religionum. p. 149.
Cap. XV. de Revelatione ejusque necessitate. p. 155.
Cap. XVI. Revelationem divinam revera homini-
bus obtigisse. p. 161.
Cap. XVII. de Veritate Religionis Christi. p. 165.
Cap. XVIII. Argumenta pro V. R. C. p. 172.
Cap. XIX. de Miraculis. p. 179.
Cap. XX. de Prophetiis. p. 192.
Cap. XXI. de Methodis adversus Incredulos omnis
generis, & præcipue Judæos, disputandi. p. 197.
Cap. XXII. Contra Deistas s. Naturalistas. p. 220.
Cap. XXIII. De Scriptura Sacra. p. 229.

FINIS.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn